

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXIV

Нови Сад, јануар 2012

Књига 72

Број 1

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Др Александар Радованов	Битне карактеристике новог закона о парничном поступку / 3
Ана Опачић	Индивидуални стечај / 37
Марија Миуца	Породица, школа, групе вршњака и криминалитет / 56

СУДСКА ПРАКСА

Драган Калаба	Одлуке судске праксе / 74

IN MEMORIAM

Мирослав Здјелар	Мирјана Јовановић / 88

САОПШТЕЊА

- Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 90

*Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.*

CONTENTS

ARTICLES

- Aleksandar Radovanov Ph. D.** Important Characteristics of the New
Law on Criminal Procedure / 3
- Ana Opačić** Individual Bankruptcy / 37
- Marija Miuca** Family, School, Peers
and Criminality / 56

CASE LAW

- Dragan Kalaba** Case law / 74

IN MEMORIAM

- Miroslav Zdjelar** Mirjana Jovanović / 88

NOTICES

- From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 90

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ
главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веџ, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник
Јелица Неђић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: panonija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXIV

Нови Сад, јануар 2012

Књига 72

Број 1

Ч Л А Н Ц И

UDC 347.91/95/(497.11)

Проф. др Александар Радованов,
редовни професор и шеф Грађанскоправне катедре Правног факултета
Универзитета Привредна академија у Новом Саду

БИТНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ НОВОГ ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ*

САЖЕТАК: Нови Закон о парничном поступку је донет 26. 09. 2011. године, а ступио је на снагу 01. 02. 2012. године. Мада није прошло знатније време од претходно донетог Закона о парничном поступку из 2004. године, у склопу реформе правосуђа, приступило се доношењу новог Закона о парничном поступку са циљем да се оствари ажурније, економичније и ефикасније пружање правне заштите правним субјектима у грађанскоправним и привредноправним споровима.

Аутор у свом раду даје детаљан критички приказ нових решења датих у Закону са указивањем на битне карактеристике нових института. Због обимности материје рад је подељен у два дела, а критичка анализа и коментар појединих одредаба су дати концизно и у неким сегментима лапидарно. Основна идеја аутора приликом писања овог рада је била да упозна шири стручни аудиторијум са новим решењима која се битно разликују од решења датих у Закону о парничном поступку из 2004. године. У даљем излагању указаћемо на битне нове одредбе у Закону о парничном поступку и то по главама како следе у тексту Закона.

Кључне речи: парнични поступак, процесни закони, правна заштита, грађанска субјективна права, реформа

* Рад примљен: 15. 02. 2012. године.

У даљем излагању указаћемо на битне нове одредбе у Закону о парничном поступку и то по главама како следе у тексту Закона.

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Основним одредбама су регулисани предмет и основна начела парничног поступка. У чл. 1. ЗПП делимично је измењена дефиниција предмета парничног поступка тако што је прописано да се овим законом уређују правила процедуре у парници за решавање спорова поводом повреде права личности и спорова из породичних, радних, привредних, имовинскоправних и других грађанскоправних односа. Разлика у односу на дефиницију предмета парничног поступка по ЗПП-у из 2004. године је у томе што се у новом ЗПП-у наглашава да се у парничном поступку решавају спорови поводом повреде права личности, док у ранијем закону то није било експлицитно изражено.

И у новом ЗПП-у су задржана сва основна начела из ранијег закона, али су поједина начела детаљније разрађена, односно појашњена, тако да су отклоњене неке дилеме које су се јављале у пракси. Овде је реч о **расправном** и **истражном начелу** као радним методама за прикупљање чињеничног материјала, неопходног за доношење мериторне пресуде. Према ЗПП-у из 2004. године било је прописано да „Суд утврђује све чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева” (чл. 7. ст. 2. ЗПП из 2004. године). Оваква формулација је била у колизији са формулацијом става 1. истог члана којом је било прописано „да су странке дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице” (чл. 7. ст. 1. ЗПП из 2004. године). Дилема је била у томе како поступати у ситуацији када странке нису предложиле све чињенице и доказе, од којих зависи одлука о основаности захтева, с обзиром на обавезу суда да утврђује све чињенице од којих зависи одлука о основаности захтева. Ми смо већ у јавној дискусији поводом доношења ЗПП-а из 2004. године указивали на ову противречност, али је такав текст закона усвојен. Наравно, да се у пракси показало различито поступање суда у примени ових одредаба са тенденцијом на екстензивно тумачење истражног начела, мада је интенција законодавца била супротна, тј. на сужавање примене истражног начела и што шире примене расправног начела као логичне последице још веће афирмације **начела диспозиције** као централног начела парничног поступка. Новелама ЗПП-а из 2009. године (*Службени гласник Србије* 111/09) је донекле отклоњена ова дилема, али

тек са формулацијом датом у новом ЗПП-у је потпуно јасно и прецизно прописано да ће „суд разматрати и утврдити само чињенице које су странке изнеле и да ће да изведе само доказе које су странке предложиле” (чл. 7. ст. 2). Овим је законодавац јасно изразио свој став да у парничном поступку суд не утврђује више материјалну истину, него процесну истину, а то значи да је истина за суд оно што је странка доказала, а не оно што се стварно десило. Суд по службеној дужности неће утврђивати чињенице и предлагати доказе да би утврдио истину у поступку. Тиме је наш законодавац прихватио основни постулат англосаксонског права. Ово решење је свакако прагматично и за суд једноставније, али са аспекта правне заштите и сигурности правних субјеката у остваривању субјективних грађанских права и задовољења правде могу се ставити оправдане и озбиљне примедбе, посебно када се имају у виду и остале одредбе Закона којима се разрађује ово начело, а што ћемо указати у даљем излагању. Теза да се у парници ради о заштити приватних интереса, те да саме странке треба да се брину о својим правима и њиховој заштити, а да суд треба само да арбитражира и одлучује на основу правила о терету доказивања могла би да се прихвати ако се пође само од индивидуалистичког приступа парничном поступку. Међутим, ако се пође од друштвеног аспекта да суд као државни орган пружа грађанима једнаку и закониту па и правичну правну заштиту, тада чисто индивидуалистички аспект парничног поступка не би могао да се прихвати.

Суд је овлашћен да у парници примени **истражно начело** само када оцени да се ради о недозвољеном располагању странака (чл. 3. ст. 3. ЗПП-а). Новина је да у недозвољено располагање странака спада и оно које је „супротно добрим обичајима”.

Начело обостраног саслушања је још експлицитније изражено тиме што је изричито прописано да суд не може своју одлуку да заснује на чињеницама о којима странкама није пружена могућност да се изјасне, осим ако законом није другачије прописано. Суштина начела *audiatur et altera pars* је да је суд дужан да омогући свакој странци да се изјасни о захтевима и наводима противне странке. Законитост судске одлуке зависи од тога да ли је странкама омогућено да се о свим питањима од којих зависи одлука у спору изјасне са својим предлозима и контрапредлозима. Само законом може да се предвиди одступање од овог начела.

Начело савесног коришћења процесних права је прописано у чл. 9. ЗПП, с тим што је брисан ст. 2. ЗПП-а из 2004. године којим је била прописана обавеза странака, умешача и њихових заступника да су дужни пред судом да говоре истину.

Суштинска новина када се ради о начелима парничног поступка је садржана у чл. 10. ЗПП, који прокламује **суђење у разумном року**. Да би се ово могло реализовати законодавац је прописао обавезу суда да одреди **временски оквир за предузимање парничних радњи**; другим речима да заједно са странкама одреди колико ће парница да траје у конкретном случају. Како ће се ова одредба у пракси реализовати тешко је сада предвидети, јер је то нешто потпуно ново у односу на досадашњу дугогодишњу праксу парничног судовања. Интенција законодавца је јасна. Парнице трају дуго, те је остваривање и заштита субјективних грађанских права неажурно и неефикасно, па стога треба предузети нешто да би се такво стање променило набоље. Поред тога, највећи број тужби против државе Србије пред Европским судом за људска права у Стразбуру је због тога што није суђено у разумном року. Међутим, пракса ће показати да ли ће овај институт суштински заживети и какве ће резултатате дати. У овом моменту се поводом временског оквира отварају многа питања на које ће пракса морати да да одговоре. Прво и логично питање је на основу којих параметара ће суд и странке одређивати временски оквир парнице. Следеће питање је како ће се фактички спровести ова одредба код судова који су затрпани предметима где су унапред заказане расправе тек за пет, шест месеци.

У чл. 11. новог ЗПП-а на другачији начин је регулисана **могућност медијације**. Према тексту ЗПП-а из 2004. године било је прописано да ће странке и суд настојати пре и у току поступка да се грађанскоправни спорови решавају медијацијом или на други миран начин. Дакле, прокламовано начело је било факултативног карактера и зависило је искључиво од става странака и судије и њиховог поимања медијације. У доброј мери је медијација зависила од става судије према таквом начину решавања спора и у којој мери ће пренети „добре вибрације” на странке да на миран начин реше свој спор. Новим Законом је прописано да ће суд упутити странке на медијацију у складу са законом, или да ће указати странкама на могућност за решавање спора путем медијације или на други споразуман начин. Тиме је створена законска могућност да се уведе облигорна медијација што је случај у многим упоредним законодавствима. Овакво решење законодавца треба поздравити, јер алтернативни начин решавања спорова треба што више афирмисати. Нажалост у нашој земљи решавање грађанскоправних и привредноправних спорова путем арбитраже, медијације, концилијације је изузетно ретко. У развијеним земљама на овакав начин се решава преко 70% предмета из грађанскоправне и привредноправне области. Тиме се, с једне стране, знатно врши растерећење државних судова, а са друге стране остварује се бржа и ефикаснија заштита угрожених или повређених грађанских субјективних права. Свакако да ово не може да се постигне преко ноћи, али треба упознавати грађане са предностима таквог начина решавања спорова.

II. НАДЛЕЖНОСТ И САСТАВ СУДА

У овој материји нови ЗПП доноси неколико битних новина. Када је реч о **оглашавању суда стварно и месно ненадлежним**, појашњене су неке одредбе које су у пракси стварале дилему. Суд и даље у току целог поступка пази *ex officio* на своју стварну надлежност, али виши суд првог степена не може да се огласи стварно ненадлежним ни по службеној дужности ни по приговору туженог после упуштања туженог у расправљање у правним стварима из надлежности нижег суда првог степена исте врсте. **Тужени је дужан да приговор стварне ненадлежности изнесе већ у одговору на тужбу.** Само ако се тужба не доставља на одговор тужени може да истакне приговор ненадлежности најкасније **пре почетка припремног рочишта**, а ако се оно не одржава, **пре отварања главне расправе.**

Што се тиче **месне надлежности** битна новина је што су прописани рокови у којима суд мора да се огласи ненадлежним. Тако ће суд *ex officio* да се огласи месно ненадлежним, када је у питању искључива месна надлежност другог суда, **у року од 8 дана од дана пријема одговора на тужбу**, а ако се тужба не доставља на одговор, **у року од 8 дана од дана пријема тужбе.**

Ако се не ради о искључивој месној надлежности тада је тужени дужан да истакне приговор месне ненадлежности **у одговору на тужбу**, а суд може да се огласи ненадлежним **у року од 8 дана од дана пријема одговора на тужбу.** Ако се тужба не доставља на одговор тужени може да истакне приговор месне ненадлежности најкасније **на припремном рочишту**, а ако се оно не одржава **на главној расправи пре упуштања у расправљање**, о чему суд мора да одлучи **у року од 8 дана од дана изјављивања приговора.**

Прописивање рокова у којима суд одлучује о приговору месне надлежности је свакако добро у циљу убрзања и ефикасности поступка. Међутим, запажамо да законодавац није био доследан у терминологији јер када се ради о искључивој месној надлежности употребљава термин „**суд ће**”, а када се ради о оглашавању ненадлежним по приговору употребљава термин „**суд може**” (чл. 19. ст. 3); а у ст. 4. чл. 19. је прописано да „**суд мора**” да одлучи, што ствара забуну у примени ових одредаба. Оваквих недоследности у терминологији има и у другим одредбама Закона и на то ћемо указати у даљем излагању.

У **члану 20.** је предвиђено да у случају **изборне надлежности**, суд ће затражити од тужиоца да се изјасни **у року од 3 дана** пре него што уступи предмет надлежном суду. У случају да се тужилац не изјасни у одређеном року, суд ће да уступи предмет суду опште месне надлежно-

сти. Ова одредба није сасвим јасна јер ако се ради о елективној месној надлежности тужилац треба да се изјасни већ приликом подизања тужбе у погледу месне надлежности суда.

Код сукоба надлежности, суд који је надлежан за решавање треба да реши овај сукоб надлежности у року од 8 дана од дана пријема предмета. Сукоб надлежности између судова исте врсте решава заједнички непосредно виши суд, а сукоб надлежности између судова разне врсте решава Врховни касациони суд.

Стварна надлежност судова је одређена Законом о уређењу судова Републике Србије, али како се одређује вредност предмета спора, прописано је одредбама Закона о парничном поступку. Задржана су решења из ЗПП-а 2004. године. Новина је само у **члану 33. став 3.** где је прописано да ће суд утврдити вредност предмета спора у случају када се тужбени захтев не односи на новчани износ, а тужилац је очигледно сувише високо или сувише ниско означио вредност предмета спора. У том случају суд је дужан да брзо и на погодан начин провери тачност означене вредности предмета спора и донесе решење. Ово је у пракси суд и раније чинио иако експлицитно у Закону није било наведено. Ово је сасвим логично јер зашто би суд проверавао вредност предмета спора ако не би имао овлашћења да решењем одређује вредност предмета спора и коригује износ који је тужилац навео у тужби у случају да нађе да је тужилац сувише високо или сувише ниско означио вредност предмета спора.

У погледу састава суда има неколико значајних новина. Тако у првом степену спорове суди судија појединац, осим ако законом није прописано да суди веће. **Законом је прописано да у првом степену поступак спроводи и суди судија појединац, а веће ће судити ако се странке о томе сагласе.** Та сагласност мора да се постигне пре упуштања у расправљање о главној ствари. Ако те сагласности нема судиће судија појединац без обзира на вредност предмета спора и без обзира на врсту спора, осим ако није посебним законом прописано да суди веће. **У случају супарничарства** потребна је сагласност свих супарничара за суђење у већу. Овим су отклоњена нелогична решења из Новела ЗПП-а од 2009. године којима је било прописано да у случају супарничарства, ако један супарничар поднесе предлог да суди судија појединац, или то учини већина супарничара на једној страни, сматраће се да су се и остали супарничари сагласили са предлогом, а то исто важи и за супротну страну.

Битна новина је прописана у члану 35. ЗПП-а, где је предвиђено да у **породичним споровима увек суди судија појединац.** Овим је извршена радикална промена у односу на решења из ранијих закона, будући да је у породичним споровима увек судило веће, а не судија појединац,

а што се наглашавало због значаја породичноправних односа. Са практичног гледишта ово решење је једноставније за суд, па и за странке, јер су познати проблеми у вези са обезбеђивањем судија поротника, али са правнотеоријског и правнополитичког гледишта има више аргумената да у првом степену у овим споровима суди веће, а не судија појединац.

Врховни касациони суд одлучује у већу састављеном од троје судија, како по ванредним правним лековима, тако и када решава сукоб надлежности, као и у свим осталим случајевима. Тиме је задржано решење из Новела ЗПП-а од 2009. године док је по ЗПП-у из 2004. године Врховни суд Србије по ревизији решавао у већу од пет судија.

У материји месне надлежности задржано је решење из ЗПП-а из 2004. године на основну поделу између опште месне надлежности према пребивалишту туженог и посебне месне надлежности. Поједини чланови су преформулисани, али је суштина остала иста. Само је дошло до промене код **опште месне надлежности правних лица** која се по одредбама новог ЗПП-а одређује према суду на чијем подручју се налази седиште правног лица, **а према извештају Агенције за привредне регистре**. Раније је било прописано да се општа месна надлежност одређује према седишту правног лица, а у случају сумње као седиште сматраће се место у коме се налазе њихови органи управљања.

Код посебне месне надлежности брисани су наслови изнад појединих чланова, а што сматрамо да није добро, јер је раније решење са насловима било много прегледније и лакше за сналажење у примени ових одредаба.

Код супарничара брисана је одредба која се односила на главне и споредне дужнике, већ је прописано да је код супарничара надлежан суд који је месно надлежан за једног од тужених (било ког независно од тога да ли се ради о главном или споредном дужнику).

Пошто су прописана два нова посебна парнична поступка нове су одредбе које регулишу месну надлежност за суђење **у споровима за заштиту права потрошача**. За ове спорове је предвиђена елективна месна надлежност, поред суда опште месне надлежности надлежан је и суд на чијем подручју потрошач има пребивалиште односно боравиште. Ово је у складу са директивама Европске уније о заштити потрошача.

Нова одредба је предвиђена за суђење **у споровима због повреде права личности** у погледу месне надлежности где је предвиђено да је надлежан поред суда опште месне надлежности и суд на чијем подручју је штетна радња извршена или суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, односно боравиште.

За суђење у **споровима за заштиту права на основу писмене гаранције** против произвођача који је дао гаранцију прописана је нова одредба којом је поред суда опште месне надлежности за произвођача предвиђена и општа месна надлежност за продавца.

У **споровима против правног лица** извршено је усаглашавање са материјалним законом, па је уместо термина **пословна јединица** употребљен термин **огранак**.

У **споровима из наследноправних односа** прописана је искључива месна надлежност суда пред којим се води оставински поступак док није правоснажно окончан. По ЗПП-у из 2004. године била је предвиђена елективна месна надлежност.

Нови ЗПП на другачији начин регулише питање делегације суда. Уместо да делегацију одреди непосредно виши суд, сада се захтев за делегацију подноси **највишем суду одређене врсте** који одлучује о делегацији. Детаљније је разрађен поступак за делегацију суда. Прави се разлика да ли захтев за делегацију подноси суд **по својој иницијативи или на предлог странке**. Разлози за делегацију су у суштини остали исти. Ако захтев за делегацију подноси сам суд он се не доставља странкама на изјашњавање, а ако предлог за делегацију подноси странка, суд ће доставити предлог противној странци да се изјасни у року од **три дана** од дана достављања. **Предлог за делегацију странка** може да поднесе на припремном рочишту, односно првом рочишту за главну расправу. **Касније странка може да поднесе** предлог само ако је разлог за делегацију настао после тог момента или је странка за разлог касније сазнала, што мора да докаже.

О предлогу странке за делегацију суд **првог степена одлучује решењем у року од 8 дана** од дана пријема предлога и против овог решења није допуштена жалба. Када је првостепени суд прихватио предлог странке за делегацију, он доставља захтев за делегацију највишем суду одређене врсте који о захтеву одлучује у већу од три члана. Првостепени суд може да застане са поступком док се не реши захтев за делегацију.

Захтев, односно предлог за делегацију може да се поднесе и у **другостепеном поступку** под истим условима.

Првостепени суд или другостепени суд ће **одбацити предлог странке за делегацију:**

1. ако странка поново поднесе истоветан предлог,
2. ако је предлог необразложен,
3. ако не садржи законске разлоге (чл. 62).
4. ако странка предлаже разлоге за делегацију који се односе на искључење, односно изузеће.

Одлуку о одбацивању предлога за делегацију доноси председник већа првостепеног суда или веће другостепеног суда у року од 8 дана и против ове одлуке није дозвољена жалба.

На овај начин нови ЗПП поступак **сврсисходне делегације** регулише детаљније и прецизније, а све у циљу спречавања злоупотребе процесних права, што је запажено у судској пракси. Наиме, у циљу одуговлачења поступка странке су постављале захтев за делегацију и у одсуству јасних и прецизних норми долазило је до неоправданог одуговлачења поступка.

Када је реч о **пророгационој клаузули** она се мора сачинити у **писаној форми** која има **двоструку улогу**, јер истовремено производи дејство битне и доказне форме. Исправу о пророгационој клаузули **тужилац мора да приложи уз тужбу**, а **тужени уз приговор ненадлежности**. Овим је отклоњена дилема која се у пракси појавила до ког момента тужени може да истакне приговор о постојању споразумне месне надлежности. Сада је јасно да то мора да учини пре давања одговора на тужбу.

III. ИСКЉУЧЕЊЕ И ИЗУЗЕЋЕ

Одредбе које регулишу питање искључења и изузећа судије су претрпеле радикалну промену већ са доношењем ЗПП-а из 2004. године чиме су сузбијене злоупотребе процесних права које су несавесне странке користиле ради одуговлачења поступка. Искуства у примени ових одредаба су показала да је неопходно прецизирати и мењати одређена решења у циљу даљег унапређења нормативног регулисања ових института. У основи је задржана подела на разлоге за искључење и разлоге за изузеће, али су неке одредбе допуњене и прецизиране. Тако, када је реч о разлозима за искључење прецизиране су тачке 2, 6. и 7. чл. 67. ЗПП. Према тачки 2. прописано је да судија не може да врши судијску дужност, ако је као акционар власник више од 3% акција у укупном капиталу правног лица. Ово је било нужно прописати јер у противном да су задржане раније одредбе, ниједан судија не би могао да суди у поступку у коме је странка јавно предузеће чије су акције бесплатно подељене свим грађанима. Сматра се да проценат од 3% не доводи у питање сукоб интереса. Према тачки 6. прецизирано је да судија мора бити искључен од суђења ако је у истом предмету донео одлуку која се побија или је заступао странку као адвокат. По ЗПП-у из 2004. године било је прописано „ако је судија у истом предмету учествовао у поступку”. Постоји квалитативна разлика да ли је судија учествовао у поступку или је донео одлуку у поступку. У пракси се често дешавало да су судије мењале један другог када је неки од судија

био одсутан по било ком основу. Судија који је дошао у замену по правилу није ни расправљао у поступку, већ је само одлагао рочиште. По слову ЗПП-а из 2004. године такав судија би морао бити искључен од дужности суђења што је потпуно нелогично јер он практично није ни био упознат са садржином предмета. Према тачки 7. прецизирано је да судија мора бити искључен из суђења ако је у стечајном поступку као стечајни судија или члан стечајног већа донео одлуку поводом које је дошло до спора. По одредбама ЗПП-а из 2004. године било је предвиђено да ће судија бити искључен „ако је учествовао у стечајном поступку као судија или члан стечајног већа”. Нови ЗПП детаљније регулише поступак и уводи рокове. Тиме се постиже прецизност и експедитивност што је корисно за убрзање поступка и спречавање злоупотребе процесних права. Судија који сазна да постоји разлог за његово искључење дужан је да прекине сваки рад на том предмету и да о разлозима за искључење обавести председника суда који ће да одлучи о искључењу. Сада је уведена обавеза судије и да обавести странке, а не само председника суда о разлозима за искључење.

Када странка подноси захтев за искључење или изузеће она мора у захтеву да наведе:

1. законски разлог због ког се тражи искључење или изузеће;
2. околности из којих произилази да је предлог благовремен;
3. чињенице на којима се заснива постојање разлога за искључење или изузеће.

Захтев за искључење судије који одлучује по правном леку странка мора да поднесе до доношења одлуке о правном леку, а захтев за изузеће судије странка може да поднесе у року од 15 дана од дана пријема списка у суд вишег степена.

О захтеву за искључење или изузеће судије одлучује председник суда у року од три дана од дана подношења захтева, а када се одлучује о изузећу или искључењу председника суда одлучује се у року од 15 дана.

На овај начин прецизно је регулисано шта треба да садржи захтев за искључење или изузеће и прецизирани су рокови до када може да се поднесе захтев и до када мора да се одлучи по поднетом захтеву за искључење или изузеће.

Неблаговремен, непотпун и недопуштен захтев за искључење или изузеће одбацити председник већа пред којим се води поступак без одлагања и када је странка поднела предлог за његово искључење. По ЗПП-у из 2004. године било је прописано да ће судија само недопуштен захтев одбацити. Сада је прописано да ће се одбацити и неблаговремен и непотпун захтев.

Такође је битна новина да када странка поднесе захтев за искључење или изузеће судије на рочишту, судија ће да доврши започето рочиште. По ЗПП-у из 2004. године судија је био дужан да одмах обустави сваки рад

на предмету. Овакво решење је погодовало злоупотреби процесних права јер се рочиште одлагало и поступак пролонгирао, а што је био циљ постављања захтева за изузеће, јер у већини случајева захтев је био неоснован. Сада судија може да заврши започето рочиште и до доношења решења о искључењу или изузећу судија може да предузима оне радње за које постоји опасност од одлагања. Ако **захтев за искључење буде усвојен** суд ће да укине све радње које је предузео искључени судија. Ако **захтев за изузеће буде усвојен** суд ће да укине радње које су биле предузете после подношења захтева за изузеће, осим ако се странке сагласе да се предузете радње не укидају. Ове одредбе важе и за расправу пред другостепеним судом. Изостављене су одредбе о изузећу записничара.

IV. СТРАНКЕ И ЊИХОВИ ЗАСТУПНИЦИ

Одредбе које регулишу појам странке, страначке и парничне способности су у основи остале исте. Новина је што је предвиђено да **јавни тужилац** има право да учествује у парничном поступку као странка само у случајевима када је то прописано законом.

У **чл. 77.** новог ЗПП-а дата је **нова дефиниција заступника правног лица** тако што је одређено да је заступник правног лица у парничном поступку „лице које је уписано у одговарајући регистар, а одређено је посебним прописом, општим и појединачним актом правног лица или одлуком суда”.

Лице које се појављује као законски заступник дужно је да приликом предузимања прве радње у поступку **докаже да је законски заступник**. Законски заступник може да у име странке предузима све радње у поступку, али **за диспозитивне парничне радње мора да има посебно овлашћење** ако је то посебним прописима предвиђено. Он не може те радње да предузима ако нема овлашћење. Диспозитивне парничне радње су: подношење или повлачење тужбе, одрицање од тужбеног захтева, закључење судског поравнања, изјављивање правног лека, повлачење или одрицање од правног лека. Ове одредбе се односе и на заступника правног лица.

Ако се у поступку појављује лице које не може да буде странка суд ће позвати тужиоца да отклони тај недостатак, ако он може да се отклони. Тај недостатак може да се отклони у **року од 8 дана** (раније је било 15 дана).

Новина је у томе што ће суд да постави привременог заступника **по редоследу са списка адвоката** који суду доставља надлежна адвокатска комора. Списак се објављују на интернет страници и огласној табли суда и надлежне адвокатске коморе. Суд је дужан да поштује редослед са списка када поставља привременог заступника.

Суд решење о постављању привременог заступника доставља без одлагања **органу старатељства последњег пребивалишта или боравишта туженог**, а странкама **чим** је могуће. Оглас се објављује у *Службеном гласнику Р. Србије*, на огласној табли суда и што је новина „**на интернет страници суда**”.

Када је реч о пуномоћницима дошло је до круцијалне промене у нормативи јер је прописано да странке могу да предузимају парничне радње **лично или путем пуномоћника, који мора да буде адвокат**. Као изузетак је предвиђено да **пуномоћник правног лица може бити дипломирани правник са положеним правосудним испитом који је стално за послен у том правном лицу**. Овим је избрисана категорија тзв. обичних пуномоћника који су постојали по одредбама ЗПП-а из 2004. године, када се као пуномоћник могло појавити свако физичко лице које је имало пословну способност.

Ово решење закона треба свакако поздравити јер заступање у парници треба поверити стручним лицима, којима је то професија, како би комуникација са судом могла бити на квалификованом стручном нивоу, а што треба да допринесе ажурнијем и квалитетнијем стању у правосуђу. Истовремено се сузбија надриписарство које је упркос забрани постојало у пракси. **Заступање Р. Србије и њених органа, јединица територијалних аутономија и локалне самоуправе уређено је посебним прописима**.

По новом ЗПП-у је предвиђено да у поступку по ванредним правним лековима странку мора да заступа адвокат (чл. 85. ст. 3. ЗПП), изузев ако је сама странка адвокат. По ЗПП-у из 2004. године било је прописано да странку заступа адвокат у поступку по ревизији и захтеву за заштиту законитости.

Било је спорно у пракси да ли и адвокат који је странка у поступку по ревизији мора бити заступан од пуномоћника адвоката. Такође, да ли судија Врховног суда или професор правног факултета мора да има пуномоћника адвоката у поступку по ревизији. Колико је нама познато став Врховног суда Србије, иако су мишљења била подељена, је био да мора адвокат да учествује у поступку по ревизији. Овакво решење законодавца, па и став бившег Врховног суда Србије, не може да се објасни по нашем мишљењу ваљаним аргументима, јер ако је интенција законодавца била да се изјављивање ревизије, као ванредног правног лека, повери само адвокатима као стручним, квалификованим лицима, поставља се оправдано питање зар судија Врховног суда или професор правног факултета из предмета грађанскопроцесно право нису стручни и квалификовани за писање ревизије. Зашто се није предвидео изузетак у закону, јер скоро свако правило има изузетак, па зашто то није могло и овде да се предвиди? Ово законско решење критиковано је и са аспекта правних служби у правним лицима јер

се постављало питање зашто дипломирани правници са положеним правосудним испитом који су запослени у том правном лицу не могу да изјаве ревизију у предмету са којим су најбоље упознати и у ком заступају све до ревизијског поступка. Сигурно да суштину предмета, поготово ако се ради о сложеним предметима који по правилу дуго трају, боље познају од адвоката који се први пут појављује тек сада у поступку по ревизији.

Нови ЗПП је управо имајући ове аргументе у виду предвидео да поред адвоката који је овлашћен да се појављује као пуномоћник у парници се може изузетно појавити и пуномоћник по запослењу. То је лице које има положен правосудни испит и стално је запослен у том правном лицу. У вези са овим указујемо на колизију између чл. 85. ст. 3. ЗПП и чл. 410. ст. 2. тачка 2. новог ЗПП. Наиме, по члану 85. став 3. је предвиђено да странку мора да заступа адвокат у поступку по ванредним правним лековима изузев ако је сама адвокат, а по чл. 410. ст. 2. тачка 2. ЗПП је предвиђено да је недозвољена ревизија ако није изјављена преко пуномоћника. Ова колизија ће морати да се отклони било аутентичним тумачењем законодавца (што је мање вероватно) било путем судске праксе заузимањем начелног става или правног схватања. Сматрамо да није добро да судска пракса овако значајна питања решава путем правног схватања, јер је то питање које мора законодавац да реши. По нашем мишљењу овако како је сада прописано у закону, упркос колизији која несумњиво постоји, тумачењем цитираних одредаба би се могло доћи до закључка да је интенција законодавца била да ревизију може да изјави и пуномоћник запослен у правном лицу а не само адвокат. Ово тумачење заснивамо на пропису чл. 410. ст. 2. тачка 2. где је законодавац употребио термин пуномоћник а не адвокат и где се конкретно налазе одредбе које регулишу ревизију као ванредни правни лек, а одредба чл. 85. ст. 3. се налази, као начелна одредба, у одредбама које регулишу пуномоћнике.

Нова је и одредба да **адвокатски приправник** запослен код адвоката не може да замењује свог принципала у поступку по правним лековима.

Обим пуномоћја одређује странка. Ако странка није ближе одредила овлашћења у пуномоћју, пуномоћник је на основу оваквог пуномоћја овлашћен да:

1. предузима све диспозитивне парничне радње;
2. предлаже издавање привремених мера обезбеђења;
3. подноси предлог за извршење или за обезбеђење;
4. пренесе пуномоћје на другог пуномоћника, или само за поједине радње, и
5. **од противне стране прими и наплати досуђене трошкове** (ово је ново, по ЗПП-у из 2004. године то није било прописано).

Брисана је одредба да је адвокату потребна посебна пуномоћ за доношење предлога за понављање поступка.

Ново је да адвокат мора да заступа странку у поступку по свим ванредним правним лековима. По ЗПП-у из 2004. године у поступку по предлогу за понављање поступка странку није морао да заступа адвокат.

Уведена је обавеза пуномоћника да о отказу пуномоћја обавести суд и **странку**. По ЗПП-у из 2004. године обавештаван је само суд.

Брисана је одредба да ако суд посумња у истинитост пуномоћја, решењем ће наложити пуномоћнику да поднесе оверено пуномоћје. Ово законско решење по ЗПП-у из 2004. године је претрпело оправдано озбиљне критике и од правне теорије и од практичара, па је сада законодавац то изоставио. Прецизирано је када престаје пуномоћје које је издало правно лице. Прописано је да пуномоћје које је издало правно лице престаје:

1. престанком правног лица,
2. отварањем стечајног поступка, и
3. отварањем поступка ликвидације.

По отварању поступка стечаја или ликвидације **пуномоћје издаје стечајни односно ликвидациони управник** за поступке који настају поводом стечајног поступка, као и у поступцима који су текли пре отварања стечаја, а настављени су након отварања поступка стечаја или ликвидације.

VII¹. ПОДНЕСЦИ

Што се тиче поднесака новина је да писану форму испуњавају и поднесци упућени суду телеграмом или електронском поштом у складу са посебним законом. Ово је резултат напретка технологије и електронске комуникације тако да ће у будућности бити све већа примена информационих технологија у парничном поступку.

Прописано је да се писани поднесак може поднети **искључиво ван рочишта** и то најкасније 15 дана пре дана одржавања рочишта. Овим решењем је „одзвонило” пракси да се писани поднесци предају на расправи и да се зато одлаже расправа да би се друга страна са тим поднеском упознала.

Када је у питању поднесак који је **неразумљив** или **непотпун**, а кога је поднела странка лично која нема адвоката, суд ће вратити поднесак

¹ Римски бројеви означавају бројеве глава у Закону, тако да су овде изостављени бројеви глава које у тексту нису обрађене. У тексту нису обрађене главе у којима нема значајнијих измена у односу на досадашња решења.

странци и одредити рок од 8 дана за поновно подношење поднеска. По ЗПП-у из 2004. године није био предвиђен законски рок, па је постојала могућност одуговлачења поступка.

Ако адвокат поднесе поднесак који је **неразумљив** или **непотпун**, суд ће га одбацити без враћања. Ова санкција је сада прописана и за **пуномоћника по запослењу, јавног правобраниоца и јавног тужиоца** што представља новину. Ово решење законодавца је добро и логично јер се ради о субјектима који се не могу сматрати неуким странкама, а доприноси убрзању поступка и поштовању процесне дисциплине.

VIII. РОКОВИ И РОЧИШТА

Суштинска карактеристика новог ЗПП-а је да рокове који нису одређени законом, одређује суд с обзиром **на околности случаја у складу са временским оквиром**. Пошто је предвиђена могућност да се поднесак упућује електронском поштом, као време подношења суду у том случају сматра се време које је назначено у потврди о пријему електронске поште. Остале одредбе у вези са роковима су остале исте.

Нове одредбе су прописане у вези са рочиштима. Суд одређује рочишта **у складу са временским оквиром**. Прописана је дужност суда да у позиву за припремно рочиште, или прво рочиште за главну расправу упозори странке на законске последице изостанка са рочишта и на дужност да обавесте суд о промени адресе. Садржина позива је иста за све учеснике у поступку, осим ако законом није другачије прописано. Није нам јасно зашто је ова одредба прописана у закону и који је тачно смисао ове одредбе.

Уведена је могућност слања позива путем електронске поште, телеграмом или другим електронским преносиоцем порука, под условом да је таквим начином позивања могуће да суд прими повратни податак да је лице коме је упућен позив примило позив.

Рочиште се држи у судској згради, а суд може да одлучи да се рочиште одржи ван суда „ако нађе да је то оправдано”. ЗПП из 2004. године је имао друкчију формулацију „ако нађе да је то нужно и да ће се уштедети у времену и трошковима поступка”.

Следећа битна новина је да се рочиште може одложити само изузетно и то из два разлога:

1. ако је то потребно ради извођења доказа и
2. због спречености судије.

По ЗПП-у из 2004. године било је предвиђено „и када постоје други оправдани разлози”. У пракси се ово злоупотребљавало па је долазило до честих неоправданих одлагања. За очекивати је да ће нове одредбе допринети смањењу броја одлагања рочишта и ажурнијем суђењу, али ће опет у крајњој линији све зависити од понашања учесника у поступку, а пре свега поступајећег судије, јер је он *dominus litis* у парници.

У чл. 108. став 2. ЗПП је прописано да у случају одлагања рочишта суд је дужан да одреди **нов временски оквир** који не може да буде дужи од 1/3 првобитно одређеног оквира и да одреди место и време одржавања одложеног рочишта у оквиру новоодређеног временског оквира. Како ће ове одредбе у пракси бити примењене, остаје да се види, с обзиром на већ раније указану чињеницу да су поједини судови оптерећени великим бројем предмета и недостатком судијског кадра. Против решења о заказивању и одлагању рочишта није дозвољена жалба.

Институт враћања у пређашње стање није претрпео никакве измене у односу на ЗПП из 2004. године.

IX. ЗАПИСНИЦИ

Одредбе које регулишу материју записника доносе значајне новине јер је предвиђено да поред већ устаљеног начина састављања записника гласним диктирањем судије, записник може да се сачини помоћу **уређаја за тонско и оптичко снимање** и на основу **стенографских бележака**. Суд може да одлучи решењем *ex officio* или на предлог странака да се рочиште снима тонски или оптички. Против тог решења није дозвољена посебна жалба. Закон тачно прописује које податке снимак мора да садржи. Странке имају право на копију снимка, а друга лица само ако имају оправдани интерес. Тонски односно оптички снимак рочишта је део судских списа. Судским пословником се детаљније регулише начин снимања рочишта, преношење снимка у записник и начин чувања снимка са рочишта.

Ако је направљен тонски запис са рочишта, он се у **року од 8 дана** од дана када је направљен **преноси у писани облик** који мора да садржи све што се налази у тонском запису. Писани облик тонског записа представља записник и **странке имају право да траже тај записник**. Ако странка примети да се **тонски запис** и **писани записник** битно разликују по садржини има право да поднесе **приговор судији у року од 8 дана од дана достављања записника**. Суд је дужан да у **року од 3 дана одлучи о приговору** тако што ће донети решење којим ће изменити записник ако усвоји приговор или ће одбити приговор као неоснован. Против тог решења није дозвољена посебна жалба.

Ове одредбе закона треба да допринесу бржем спровођењу парничних радњи, јер нема задржавања као што је то случај када судија диктира у записник. Са друге стране, другостепени суд па и трећестепени суд могу по правним лековима да имају комплетан увид шта је речено на рочишту како у писаном облику путем стенографских бележака тако и тонски и оптички ако то буде било потребно. Савремене развијене државе већ су увелико увеле овакав начин састављања записника са суђења и наша држава треба да настоји да се ово што пре спроведе у пракси и код нас, тј. да омогући техничке услове за овакав начин састављања записника са суђења и да садашњи начин сачињавања записника оде у историју.

Нова одредба је да **судија може да повери вођење записника судијском помоћнику или судијском приправнику**. Ова одредба је вероватно резултат прагматичног решења да када нема записничара рочиште се не одлаже већ да записник воде судијски помоћник или приправник. Али, уз све разумевање интенције законодавца, овакво решење сматрамо неприхватљивим јер представља не само деградацију правничке професије него и могућност за злоупотребавање и шиканирање судијских помоћника и приправника. Нису се они школовали да би били записничари, а са друге стране се одузима хлеб лицима који јесу по професији записничари. Зато ову одредбу треба што пре брисати или преформулисати да се вођење записника може само изузетно поверити судијским помоћницима и приправницима и то под тачно прописаним условима да се не би злоупотребљавало.

XI. ДОСТАВЉАЊЕ ПИСМЕНА И РАЗМАТРАЊЕ СПИСА

Достављање писмена у парничном поступку представљало је увек рак-рану парничног судовања. Упркос чињенице да је ова парнична радња била детаљно регулисања, достављање у пракси је изазивало велике проблеме и знатно утицало на дужину трајања поступка. Стога је јасно било да ће нови ЗПП у овој материји донети радикалне новине.

Пре свега је прописано да се писмена достављају:

1. непосредно у суду,
2. преко поште,
3. преко лица регистрованих за обављање послова достављања,
4. преко лица запосленог у суду,
5. преко лица са јавним овлашћењима,
6. преко других државних органа, а на начин прописан одредбама ЗПП-а.

Достављање може да се врши и **електронским путем** и сматра се извршеним под условом да је могуће обезбедити **повратни податак** да је лице примило писмено. Потврда о пријему писмена достављеног електронским путем представља одштампани електронски запис о дану и часу када је уређај за електронски пренос података забележио да је писмено послато примаоцу, назив пошиљаоца и назив писмена.

Новина је да **странке могу непосредно да достављају поднеске** и друга писмена **једна другој**, осим писмена за која је предвиђено лично достављање. Странке су дужне да доставе и суду поднесак који су упутили противној страни **са доказом о достављању**. Питање је како ће ова новина у закону заживети у пракси. Интенција законодавца је да се брже одвија процес, међутим, могуће су и злоупотребе на пример дуга страна тврди да није примила писмено; а може да се деси да стварно и није примила писмено. Ово су све решења која су преузета из англосаксонског система, али ми не живимо у Енглеској и САД и нисмо англосаксонци, стога мислимо да ће овај начин комуницирања тешко заживети у пракси и да ће се злоупотребљавати, тако да је оптимално да се и даље комуникација одвија преко суда.

Закон је прописао на коју адресу се врши достављање. Када су у питању физичка лица достављање се врши на адресу назначену у тужби, односно на адресу пребивалишта из личне карте која је уписана код МУП-а.

Државним органима, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе достављање се врши **предајом писмена писарници или у просторији за пријем писмена**. Брисана је одредба да се достављање врши **лицу овлашћеном за пријем писмена** јер је оваква формулација представљала проблем у пракси и могућност за злоупотребе пошто су несавесне странке приговарале да писмено није уручено лицу за пријем писмена. Зато је добро што је ова одредба брисана.

Достављање правним лицима се врши на адресу из **јавног регистра** у просторијама правног лица запосленом лицу у правном лицу, односно заступнику правног лица на адресу његовог пребивалишта.

Достављање пуномоћнику (адвокату) врши се и предајом писмена лицу које ради у његовој **адвокатској канцеларији**. Ако пуномоћник (адвокат) обавља делатност у стану достављање може да се изврши **одраслом члану породичног домаћинства**. Ако адвокат има **фах у суду** достављање може да се изврши стављањем писмена у **фах адвоката**.

Од 1. септембра ове године када почињу са радом **јавни бележници** достављање писмена ће се вршити и предајом **запосленом лицу у канцеларији јавног бележника**. Исто важи и за **приватног извршитеља**.

У чл. 138. ЗПП је прописана обавеза адвоката да је дужан да преузме сва писмена која су положена у његов фах у суду, у **року од 8 дана**

од дана полагања. Ако се писмено не подигне у том року достављање се врши и **истицањем на огласну таблу суда** и по протеку **8 дана** сматраће се да је извршено **уредно достављање**. Адвокат преузима лично писмена из фаха, а може да овласти лице које је запослено у његовој адвокатској канцеларији да преузима писмена из фаха у суду. Овим се спречавају могуће злоупотребе да пуномоћници не преузимају из фаха у суду писмена која им не одговарају (нарочито пресуде које су неповољне по њихову странку).

Новина је да се достављање писмена лицу које се не затекне у стану не врши суседу како је то било предвиђено по ЗПП-у из 2004. године (уз пристанак суседа), већ се достављање врши прибијањем писмена на врата стана или пословних просторија правног лица и тиме се сматра да је достављање извршено.

Лично достављање је предвиђено за следећа писмена:

1. тужбу,
2. пресуду,
3. решење о платном налогу,
4. решење против кога је дозвољена посебна жалба, и
5. правни лек.

Ако се лице не затекне тамо где лично достављање треба да се изврши, достављач ће оставити обавештење да писмено може да преузме у суду **у року од 30 дана** од дана покушаног достављања. Копија писмена се истиче на огласној табли суда. Када протекне рок од 30 дана **сматра се да је достављање извршено**. Обавештење које достављач оставља мора да садржи:

1. име и презиме лица коме је покушано достављање,
2. својство у поступку,
3. датум и час кад је покушано достављање,
4. назнаку да писмено може да преузме у суду у року од 30 дана,
5. назнаку да ће копија писмена бити истакнута на огласној табли суда,
6. назнаку да ће се по протеку овог рока сматрати да је достављање извршено.

Када су у питању државни органи и правна лица достављање се врши предајом писмена у просторији за пријем писмена или у писарници.

Новина је и обавеза странке да достави суду адресу противне странке којој треба писмена лично да се доставе. Тек ако странка није у могућности да сазна адресу суд ће од надлежног органа да прибави адресу.

Странка и њен заступник су дужни да пријаве промену адресе суду. Ако то не учине суд ће даље достављање вршити истицањем пи-

смена **на огласну таблу суда**, а по протеку **рока од 8 дана** сматра се да је достављање извршено. Ако пуномоћник или пуномоћник за пријем писмена промени своју адресу достављање се врши као да странка нема пуномоћника. Новина је што ове одредбе се примењују и **у поступку по ванредним правним лековима**, док по ЗПП-у из 2004. године ове одредбе су важиле до достављања правоснажне одлуке.

Нови ЗПП је предвидео и ситуацију када странка или њен законски заступник одсуствују **дуже од 30 дана са адресе** на коју се врши достављање писмена. У том случају они су дужни да обавесте суд о тој чињеници и **да одреде пуномоћника за примање писмена**.

И одредбе о **пуномоћнику за примање писмена** су претрпеле измену у циљу прецизирања. Тако је одређен **рок од 30 дана** у коме странка која се налази у иностранству, а нема пуномоћника **треба да одреди пуномоћника за пријем писмена у Републици Србији**. Ако странка не одреди таквог пуномоћника суд ће одредити на терет странке **привременог заступника за пријем писмена**, и о томе обавестити странку.

У пракси су се јављали и проблеми када пуномоћник за пријем писмена откаже пуномоћ или када странка пуномоћ опозове, а не одреди новог пуномоћника за пријем писмена. Ове ситуације нису биле регулисане у закону. Новим ЗПП-ом је прописано да ако пуномоћник за пријем писмена **откаже пуномоћје**, а странка не одреди другог пуномоћника **у року од 30 дана** од пријема обавештења о отказу суд ће на терет странке одредити **заступника за пријем писмена** и достављање ће вршити њему, а ако странка **опозове пуномоћје**, а не одреди другог пуномоћника за пријем писмена, суд ће достављање да врши стављањем писмена **на огласну таблу суда**. Дакле, брисане су одредбе о безуспешном достављању и о споразуму о адреси достављања.

Што се тиче доставнице задржано је постојеће решење, с тим што је прецизирано да доставницу потписује **прималац и достављач пуним именом и презименом уз означење својства примаоца**. Ова допуна је корисна јер се у пракси дешавало да уместо потписа на доставници се „нашкраба нешто” као потпис па се оспоравало да то није прималац потписао.

Биле су могуће разне злоупотребе са обе стране. Са стране примаоца да тврди да није његов потпис на доставници и да није примио писмено, а са стране достављача да сам потпише доставницу уместо примаоца или да не уручи писмено. Наравно, да та „опасност” од могућих злоупотреба постоји и сада, али је та опасност смањена јер поред потписа, прималац и достављач морају да напишу своје пуно име и презиме па је лакше доказивати у случају сумње да ли су аутентични потписи и спровести вештачење рукописа.

Интенција законодавца је била да поједностави достављање писмена и учини ефикаснијим због честих злоупотреба од стране несавесних странака, а пре свега туженог. Међутим, ове нове одредбе стварају реалну опасност да се цео поступак спроведе, а да савесна странка не зна да се поступак против ње води. Ако достављач не остави обавештење на начин прописан законом или ако неко склони то обавештење са врата примаоца писмена, странка не мора ни да сазна за тужбу или за пресуду јер се даље достављање врши истицањем на огласну таблу суда. У том случају за странку могу да наступе фаталне последице јер пресуда може да постане правоснажна и извршна, а тада је тешко „враћати точак уназад”. Зато је централно питање да ли ће достављач поступати савесно и у складу са одредбама ЗПП-а. Пракса је показала да и до сада је проблем био не толико у прописима већ у поступању достављача приликом уручења писмена за лично достављање. Највећи број укидања првостепених пресуда у вези са неуредним достављањем је био управо због тога што достављачи нису поступали у складу са одредбама о личном достављању писмена. Судови су стриктно примењивали одредбе закона о личном достављању и санкционисали пропусте достављача код личног достављања, а што сматрамо потпуно исправним. Сада је створена законска могућност да савесна странка буде оштећена несавесним поступком достављача. То се са становишта правне заштите и сигурности правних субјеката у поступку остваривања њихових процесних и материјалних права не може прихватити и стога сматрамо да ове одредбе о личном достављању морају бити промењене.

ХП. ТРОШКОВИ ПОСТУПКА

Одредбе које регулишу питање трошкова поступка нису мењане.

Код ослобађања плаћања трошкова поступка уместо института **постављени заступник** уведен је нови институт **бесплатни пуномоћник**. Суд је дужан да одлучи о праву на бесплатног пуномоћника **у року од 8 дана** од дана подношења предлога односно у року од 8 дана од достављања жалбе другостепеном суду. У овом случају рок за предузимање парничне радње од које зависи заштита права странке, тече од дана достављања решења којим је одлучено о захтеву за бесплатну правну помоћ. **Бесплатног пуномоћника** поставља и разрешава председник суда **по редоследу са списка адвоката** који доставља надлежна адвокатска комора. По ЗПП-у из 2004. године није било одређено да председник суда поштује редослед са списка адвоката. Предлог за разрешење бесплатног пуномоћ-

ника може да поднесе и сама странка, а што по одредбама ЗПП-а из 2004. године није било предвиђено.

Новина је да странка уз предлог за ослобађања од трошкова поступка не подноси уверење надлежног органа о имовинском стању већ је дужна да наведе чињенице и поднесе доказе којима се те чињенице потврђују. Суд може *ex offio* да прибави потребне податке о имовинском стању странке, а може и да саслуша странку по потреби. Против решења суда којим се усваја предлог странке за ослобађање од трошкова није дозвољена посебна жалба. По ЗПП-у из 2004. године није била уопште дозвољена жалба.

XIV. ПОСТУПАК ЗА РЕШАВАЊЕ СПОРНОГ ПРАВНОГ ПИТАЊА

Поступак за решавање спорног правног питања од стране највише судске инстанце у земљи који је уведен ЗПП-ом из 2004. године је у досадашњој пракси показао одређене недостатке, те је стога извршено прецизирање одређених питања која су у пракси изазивала дилеме.

Поступак за решавање спорног правног питања покреће првостепени суд захтевом *ex offio* или на предлог странке.

Захтев када покреће суд *ex offio* треба да садржи:

1. кратак приказ утврђеног стања у конкретном предмету,
2. наводе странака о спорном правном питању, и
3. разлоге због којих се суд обраћа Врховном касационом суду са захтевом за решавање спорног правног питања.

Суд је дужан да приложи **сопствено тумачење** спорног правног питања. Ово раније није било обавезно, већ је речено „суд **може**”. Управо оваква формулација је давала могућност првостепеном суду да у неким случајевима користи овај институт да би прибавио мишљење (став) Врховног суда о одређеном правном питању, а без постојања услова за примену овог института.

У ситуацији када поступак покреће суд *ex offio*, он се не доставља странкама на изјашњавање. Битан услов за покретање овог поступка је да **код првостепеног суда постоји већи број предмета** у којима је чињенично стање исто или скоро исто, а постоји потреба да се заузме став о спорном правном питању како би се на једнак и јединствен начин решили ови предмети.

Када странка предложи покретање поступка суд може да достави предлог другој странци ради изјашњавања у року од 15 дана од дана достављања предлога.

Првостепени суд је дужан да уз захтев достави и предмет Врховном касационом суду. Додате су нове одредбе које овлашћују Врховни касациони суд да одбаци **непотпун и недозвољен захтев**. Захтев је непотпун ако не садржи све што је прописано законом (чл. 181. ЗПП) а недозвољен, ако је о таквом захтеву Врховни касациони суд већ донео одлуку. Скраћен је рок за одлучивање тако што је прописао да је Врховни касациони суд дужан да реши спорно правно питање **у року од 60 дана** (раније је било 90 дана). Одлука о спорном правном питању објављује се на **Интернет страници Врховног касационог суда** или на други погодан начин. По ЗПП-у из 2004. године је било прописано да се објављује у Билтену Врховног касационог суда. Нова је и одредба да Врховни касациони суд **решава спорно правно питање**, док је по одредбама ЗПП-а из 2004. године било предвиђено да **заузима правно схватање** о спорном правном питању.

XV. НЕПОШТОВАЊЕ ПРОЦЕСНЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Под непоштовањем процесне дисциплине се подразумева:

1. злоупотреба процесних овлашћења,
2. ометање предузимања парничних радњи,
3. ометање достављања писмена,
4. вређање суда, странака и других учесника у поступку.

Новим ЗПП-ом су новчане казне знатно пооштрене. Тако се за физичко лице предвиђа новчана казна у распону од 10.000 до 150.000 динара, а за правно лице од 30.000 до 1.000.000 динара. Предвиђено је да суд може одредити и друге мере према лицу које омета предузимање парничне радње.

Сматрамо да је законодавац прописао претерано велики распон у кажњавању, поготово имајући у виду да су до сада изрицане казне у минималним износима. Поред тога није прецизирао, макар и егземплификативно, које су то друге мере које суд може да одреди па ће у пракси бити дилема код судова и неједнако поступање. Оно што је добро, то је да су донете одредбе које регулишу поступак извршења изречених новчаних казни. ЗПП из 2004. године није садржавао одредбе о извршењу новчаних казни, па је у пракси било проблема око извршења изречених казни; врло често су казне остале „мртво слово на папиру” јер нису ни извршене. Сада је прописан поступак извршења тако што ће се сходно применити

одредбе Закона које регулишу извршење кривичних санкција када су у питању физичка лица. У решењу о кажњавању одредиће се рок за уплату новчане казне. Ако кажњено лице не плати новчану казну, суд ће новчану казну да замени казном затвора. Ако правно лице не плати новчану казну примениће се одредбе Закона којима се уређује одговорност правних лица за кривична дела којима се уређује извршавање новчане казне.

XVI. ТУЖБА

У одредбама које регулишу тужбу предвиђене су три битне новине.

Прва битна новина се односи на тужбу против Републике Србије, која се може поднети тек након што се поступак по предлогу за мирно решавање спора неуспешно оконча. Лице које намерава да поднесе тужбу против Републике Србије мора пре подношења тужбе да достави Републичком јавном правобранилаштву предлог за мирно решавање спора.

Предлог за мирно решавање спора мора да садржи:

1. захтев у погледу главне ствари и споредних тражења,
2. чињенице на којима се заснива захтев,
3. доказе којима се потврђују те чињенице,
4. вредност предмета спора, ако се не ради о новчаном тужбеном захтеву,
5. ако се лице налази у иностранству дужно је да у предлогу именује пуномоћника за пријем писмена, и
6. друге податке које мора да има сваки поднесак.

Подношењем предлога настаје **застој рока застарелости у трајању од 60 дана**. Ако Републички јавни правобранилац не одговори на предлог у року од 60 дана сматра се да га није прихватио, и тек тада може да се поднесе тужба. То значи, да је подношење предлога Републичком јавном правобранилаштву процесна претпоставка за вођење парнице. Ако је поднета тужба пре предлога или пре него што је протекло 60 дана суд ће тужбу одбацити као недозвољену. **Споразум** који се постигне по предлогу има **снагу извршне исправе**, што значи да се може принудно извршити. Ове одредбе се сходно примењују и у случају подношења тужбе против јединице територијалне аутономије и локалне самоуправе.

Ако је посебним законом прописан поступак за мирно решавање спора или медијације у споровима са Републиком Србијом тада се ове одредбе ЗПП-а неће применити по принципу *lex specialis derogat legi generali*.

Друга битна новина је код декларативне тужбе. По ЗПП-у из 2004. године декларативном тужбом је могло да се тражи утврђење постојања односно непостојања неког права или правног односа или истинитост од-

носно неистинитост неке исправе. Сада је предвиђено да се декларативна тужба може поднети поред цитираног и ради **утврђења повреде права личности**, и то без обзира да ли је постављен захтев за накнаду штете или други захтев и ради **утврђивања постојања односно непостојања чињенице**, ако је то предвиђено законом или другим прописом. Ово представља битну промену у односу на ранија теоријска схватања да се декларативном тужбом може утврђивати само постојање или непостојање права или правног односа, а никако не и чињеница. Сада је регулисано да утврђење чињеница мора бити предвиђено законом или другим прописом. Дакле, не може се тражити утврђење било које чињенице већ за то мора постојати овлашћење које тужилац црпи из неког закона или другог прописа.

Већ у чл. 1. ЗПП-а је предвиђено да се у парници решавају спорови у вези са повредом **права личности**. Прописом чл. 194. ст. 4. ЗПП-а је предвиђено да се може поставити само **декларативни захтев**, а не и кондемпнаторни, када се ради о повреди права личности, али уз услов да је овакав захтев у складу са посебним законом. Што значи, да тужилац ако постави само декларативни захтев, овлашћење за то мора да црпи из неког посебног закона, јер ако тога нема не може се поставити декларативни захтев, будући да се остваривање циља правне заштите може остварити тек са кондемпнаторним тужбеним захтевом.

Трећа битна новина је да тужилац може да повуче тужбу све до правоснажног окончања парнице, ако тужени на то пристане. Ако се тужени у **року од 8 дана** не изјасни о повлачењу тужбе од дана када је обавештен, **сматраће се да је пристао на повлачење**. Ово законско решење макар колико изгледало на први поглед привлачно, трпи озбиљну критику и са теоријског становишта а и са практичне стране. Мислимо да граница која је била постављена у свим досадашњим законима о парничном поступку и које је правна теорија прихватила да се тужба може повући до закључења главне расправе логична је и правно одржива. Преко те границе тешко се може теоријски бранити. Главна расправа је закључена и донета је пресуда. Са доношењем пресуде (јавно је објављена) не постоји резон да се повлачи тужба. Непотребно је судија писао пресуду; шта је са трошковима поступка; ако је била још изјављена жалба шта је са трошковима у вези са жалбом.

Законом је предвиђено да ће суд донети решење којим ће утврдити да је тужба повучена, да је пресуда без дејства и да одбаци жалбу. Поставља се питање по ком основу да одбаци жалбу; није неблаговремена, није непотпуна, а није ни недозвољена јер у моменту изјављивања жалбе тужба још није била повучена. Са практичне стране не види се нека корист од оваквог решења, јер иначе када се ради о диспонирању странака са правима са којима могу да располажу и након пресуде странке могу другачије да се договоре. Чему онда повлачење тужбе, и најзад повучена тужба зна-

чи као да није ни била поднета, тужилац може поново да поднесе тужбу. Да ли је то рационално и економично са друштвеног становишта да се поново ангажује суд као државни орган у решавању правне ствари коју је већ једном решио доношењем (истина) још не правоснажне пресуде.

У погледу осталих новина у вези са материјом која регулише тужбу ради се о прецизирању одређених питања на које је већ теорија дала одговоре па и у пракси није било проблема. Тако је прописано да смањивање тужбеног захтева представља делимично повлачење тужбе за које није потребан пристанак туженог и суд не доноси посебно решење о томе. Ако је у парници која је касније почела да тече пресуда постала правоснажна, суд ће да одбаци тужбу у парници која је раније почела да тече између истих странака у истој правној ствари. По правилу, суд је морао да одбаци тужбу у каснијој парници због забране двоструке литиспенденције. Али, ако је то суд пропустио да учини и донета је правоснажна пресуда у другој парници, та чињеница има предност у односу на чињеницу да је прва парница још у току. Са правнотеоријског становишта може се ставити замера законодавцу што је на овакав начин разрешио спорно питање, али вероватно претежу у овом случају практични разлози.

Новина је да код објективног преиначења тужбе, **суд ће** дозволити преиначење, док је по ЗПП-у из 2004. године било прописано да **суд може** дозволити преиначење. Када дозволи преиначење суд ће решењем да одреди **нови временски оквир** за спровођење поступка. Није прецизирано на основу којих параметара ће одредити нов временски оквир и колико времена ће да износи. Уопште једна од **кључних новина**, а истовремено и **непознаница** новог ЗПП-а јесу одредбе у вези са одређивањем **временског оквира** за трајање парнице.

XVII. СУПАРНИЧАРИ

Код супарничара нове одредбе су у чл. 207. где је прописано да се тужба главног мешања може поднети **до закључења главне расправе** пред првостепеним судом, док је по ЗПП-у из 2004. године било прописано до правоснажног окончања поступка.

Такође су нове одредбе о **нужном супарничарству** што иначе није било спорно у теорији, али у ЗПП-у из 2004. године одредбе о **нужном супарничарству** нису постојале, већ је било регулисано само за **јединствене супарничаре**. **Нужно супарничарство** постоји ако по закону или због природе правног односа тужбом морају да се обухвате сва лица која су учесници материјалноправног односа. О **нужном супарничарству** суд мора да води рачуна *ex offico*. Међутим, није јасно зашто је законодавац

прописао да ако нису обухваћени тужбом као странке сва лица која су нужни супарничари да ће суд одбити тужбени захтев као неоснован, када би требало да одбаци тужбу јер није испуњена процесна претпоставка за вођење парнице. У овој ситуацији нема мериторног суђења, па није јасно зашто се одбија тужбени захтев.

XVIII. УЧЕШЋЕ ТРЕЋИХ ЛИЦА У ПАРНИЦИ

Као трећа лица у парници могу да се појаве:

1. јавни тужилац,
2. умешачи,
3. именовани претходник и лице које је обавештено о парници.

Што се тиче учешћа јавног тужиоца у парници прописано је да јавни тужилац учествује у парници у складу са посебним законом. По ЗПП-у из 2004. године је било предвиђено да „ако постоји сумња да једна или обе странке користе своја права у поступку да би онемогућиле примену принудних прописа о природним богатствима, да би избегле јавне финансијске обавезе или да би онемогућиле примену принудних одредаба међународног уговора, надлежни јавни тужилац има права да учествује у таквој парници која тече међу другим лицима”. Брисан је ст. 5. чл. 207. ЗПП-а из 2004. године где је било прописано да ће суд позивати јавног тужиоца на рочишта и доставиће му све одлуке против којих је дозвољен правни лек.

Код умешача је нов члан 218. закона који регулише **интервенцијско дејство пресуде**. Прописано је да у парници између странке и умешача, умешач не може да оспорава утврђено чињенично стање и правне квалификације дате у образложењу правоснажне пресуде. Изузетно умешач може да истакне приговор да је странка којој се придружио као умешач погрешно водила претходну парницу, или да му суд није достављао позиве, поднеске и одлуке и тиме га онемогућио да учествује у поступку. Али, суд ће усвојити овај приговор умешача само ако докаже:

1. да није благовремено био обавештен о парници, па је касније ступио у парницу и тиме био онемогућен да предузима радње које би довеле до повољнијег исхода парнице за странку којој се придружио;
2. да је странка у претходној парници којој се придружио као умешач, намерно или из грубе напажње пропустила да предузима парничне радње које би довеле до повољнијег исхода, а за могућност њиховог предузимања умешач није знао или није могао да зна;
3. да је странка из претходне парнице својим радњама спречавала да наступи дејство парничних радња умешача.

Тек ако суд усвоји приговор умешача тада ће дозволити да се у потоњој (накнадној) парници између странке и умешача поново расправља о чињеничним и правним питањима о којима је расправљано у претходној парници.

Код именованја претходника новина је у томе што је тужени дужан да већ у одговору на тужбу именује претходника тј. да позове треће лице преко суда да ступи у парницу уместо њега. Ако се тужба не доставља на одговор тужени то може учинити најкасније **на припремном рочишту**, а ако оно није одржано **на главној расправи пре него што се упустио у расправљање о главној ствари**. Ново је и то што је прописано да ако именовани претходник одбије да ступи у парницу на њега ће се сходно применити одредбе о **интервенцијском дејству пресуде** (чл. 218).

Код обавештавања трећег лица о парници додата су у чл. 221. два нова става (чл. 221. ст. 3. и ст. 4. ЗПП). Ако се води парница у којој располагање странака или одлука суда може да утиче на имовинска права и обавезе Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине, јединице локалне самоуправе тада ће суд обавестити о парници Републичког јавног правобраниоца односно овлашћеног заступника Покрајине и јединице локалне самоуправе. Странка која је посредством суда обавестила треће лице о парници има право да се у накнадној (потоњој) парници која би се водила између ње и лица које је обавештено о парници, позива на интервенцијско дејство пресуде.

XIX. ПРЕКИД И ЗАСТОЈ У ПОСТУПКУ

Одредбе које регулишу прекид и застој у поступку нису у основи мењане. Код прекида када наступа по сили закона дошло је до прецизирања тако што је **под тачком 5.** чл. 222. предвиђено „када наступе правне последице отварања поступка стечаја”, а брисано је или „ликвидације“; а **под тачком 6.** уместо „других узрока” сада је прописано „ванредних догађаја”.

Код застоја је прописано да ће суд застати са поступком само кад је то прописано законом. У решењу о застоју суд одређује време трајања застоја. Брисана је одредба којом је био предвиђен застој поступка кад суд оцени да је то целисходно. Вероватно је ово учињено са циљем да се убрза поступак, али пракса ће показати да ли је ово ново решење оптимално. Мислимо да је овде боље било да се остави могућност суду да процењује целисходност застоја и у другим случајевима.

XX. ДОКАЗИВАЊЕ

Опште Одредбе о доказивању нису мењане. Једина новина је да се докази изводе на главној расправи у складу са **временским оквиром**.

Брисана је одредба да ће се сматрати као општепознате чињенице и оне чињенице које је суд сазнао у вршењу судске функције уколико их је саопштио на расправи странкама.

У погледу доказних средстава нови закон је задржао постојећу класификацију али су усвојена нова решења код сведока и вештака што ћемо детаљно анализирати.

(1) **Код увиђаја** једина је новина да суд може да одреди да се увиђај снима у целости или делимично **тонским или оптичким уређајима**.

(2) **Код исправа** у основи су задржана постојећа решења. Брисана је одредба да ће суд позвати треће лице да се изјасни у вези са едицијом исправе пре него што донесе решење којим трећем лицу налаже да поднесе исправу. А додата је одредба којом се правоснажно решење о дужности трећег лица да поднесе исправу може извршити у складу са законом којим се уређује извршење и обезбеђење.

Прописане су нове новчане казне за непоштовање одредаба о едицији исправа тако да се физичко лице може казнити од 10.000 до 150.000 динара, а правно лице од 30.000 до 1.000.000 динара. Казна за одговорно лице у државном и другом органу или правном лицу креће се у распону од 10.000 до 150.000 динара. Прописано је да се новчана казна извршава сходно применом одредаба закона који уређује извршење кривичних санкција за физичка лица, а за правна лица закона којим се уређује одговорност правних лица за кривична дела, и то оних одредаба којима се регулише извршење новчане казне.

(3) **Значајније промене су предвиђене када је у питању извођење доказа путем сведока**. Тако је прописано да суд може решењем да одлучи да се изведе доказ читањем **писане изјаве сведока**, која мора бити оверена у суду или од стране лица које врши јавна овлашћења (нпр. нотари). **Ово решење трпи озбиљну критику** јер се једно доказно средство замењује другим доказним средством. Уместо да се непосредно саслушава сведок, да му се постављају питања, да се непосредно опажају и чују одговори на постављена питања и реакције сведока, па у крајњој линији и суочење између сведока са контрадикторним изјавама, суд сада чита писану изјаву сведока и цени као да је у питању нека исправа. Тиме се **озбиљно нарушава начело непосредности и начело контрадикторности** у првостепеном поступку.

Закон предвиђа као новину да на предлог странке или по службеној дужности суд може да одлучи да се **сведок саслуша путем конференцијске везе** коришћењем уређаја за тонско или оптичко снимање. **Тонски или оптички део снимка** је саставни део судског списка који се **преноси у форму писаног записника**.

Такође је предвиђена новина да **сведоци** који не могу да се одазову позиву за сведочење у суду **због старости, болести или тешких телесних мана** ће се **саслушати у свом стану или путем писане изјаве сведока**. Нова одредба је и да суд може да наложи странци да она обавести сведока о месту, дану и часу одржавања рочишта на коме ће бити саслушана. Ове одредбе могу у пракси да створе проблеме, а могуће су и злоупотребе од стране несавесних странака и пуномоћника. Оправдано може да се појави сумња код противне странке да ће ово обавештавање сведока о расправи искористити да наговара сведока да сведочи у њену корист. Логично је да пуномоћник који је присутан на расправи обавештава своју странку која није присутна о парници ако је потребно њено саслушање а није доступна суду, али није логично да пуномоћник „приводи” сведоке у суд. Заправо, на овај начин суд пребацује своју обавезу на терет странке, односно њеног пуномоћника а што сматрамо да није прихватљиво. Истина овакво решење је предвиђено у англосаксонском систему суђења, али, понављамо, питање је да ли оно одговара нашој средини и нашем менталитету.

(4) Најрадикалније промене у закону су извршене код извођења доказа путем вештачења где су предвиђена потпуно нова правила.

Странка која предлаже извођење доказа путем вештачења дужна је да у предлогу назначи предмет вештачења, а може да предложи и одређено лице за вештака. Према ЗПП-у из 2004. године било је предвиђено да поред предмета вештачења треба да се назначи и обим вештачења, а могао је да се предложи само вештак са листе сталних судских вештака. Сада су ове одредбе брисане односно промењене, а да се не види оправдан разлог за то.

Ако ниједна странка не предложи вештачење или не обезбеди трошкове за вештачење или одбије да се подвргне вештачењу, суд ће о тим чињеницама да одлучи применом правила о терету доказивања. Овим се апсолутно потврђује теза да се по новом ЗПП-у у парници утврђује тзв. **процесна а не материјална истина**.

Ново је правило да странка може суду да приложи писани налаз и мишљење вештака који ће суд доставити супротној странци на изјашњавање. Након што се изјасни супротна страна суд **може да одлучи да се извођење доказа вештачења спроведе читањем писаног налаза и мишљења**. Ово ново законско решење такође трпи критику слично као код извођења доказа путем читања писане изјаве сведока. Одступа се од

начела непосредности. Ономогућава се постављање питања вештаку и добијање непосредних објашњења на постављена питања. Према ЗПП-у из 2004. године вештак је био дужан да дâ писани налаз и мишљење који је достављен странкама, али је по правилу и усмено саслушаван на рочишту где су странке могле да му постављају питања на која је вештак био дужан да одговори.

Следећа новина такође изазива одређену дилему. Према слову закона суд може да одреди извођење доказа **вештачењем по службеној дужности само ако је то прописано законом**. Овакво решење јесте последица још шире примене начела диспозиције у парници али у пракси може да проузрокује ситуације које се са становишта сигурности у остваривању делотворне правне заштите могу веома неповољно одразити на остваривање субјективних грађанских права.

Предлог за вештачење, писани налази и мишљење као и изјашњење супротне странке подносе се суду најкасније до завршетка припремног рочишта или првог рочишта за главну расправу ако припремно рочиште није одржано. Овим је уведена евентуална максима која значајно сужава права парничних странака и ономогућава у пуној мери остваривање грађанских субјективних права. Оправдано се може поставити питање да ли се ова одредба може спровести у пракси ако се имају у виду релативно кратки рокови предвиђени законом код заказивања рочишта за расправу.

Према чл. 264. ЗПП-а **суд решењем одређује вештака у два случаја:**

1. ако се странке не споразумеју у личности вештака,
2. ако доказ вештачења није изведен читањем приложеног налаза и мишљења вештака кога је сама странка ангажовала.

Суд ће у том случају вештака да одреди из регистра судских вештака. Није јасно зашто законодавац овде прописује да ће суд одредити вештака из регистра суских вештака, а када странке прилажу налаз и мишљење вештака тада вештак не мора бити из регистра сталних судских вештака. Непотребна је и одредба која прописује да лице које суд одреди за вештака је дужно да пре вештачења дâ изјаву да ће налаз и мишљење дати према правилима струке и свом најбољем знању, објективно и непристрасно. Како је ова одредба стилизована није јасно да ли се она односи само на вештака који није у регистру судских вештака или се односи и на вештака који се налази у регистру судских вештака.

Предвиђене су поопштрене новчане казне за вештака који не поступа по одредбама закона и налозима суда. Тако вештак, физичко лице ако не дође на рочиште, а уредно је позван и изостанак није оправдао, или ако не поднесе у року налаз и мишљење казниће се новчаном казном од 10.000 до 150.000 динара, а правно лице од 30.000 до 1.000.000 динара. Ако вештак неоправдано одбије да вештачи може му се изрећи казна у

предвиђеном распону. Новчаном казном од 10.000 до 150.000 динара казниће се и одговорно лице у правном лицу које обавља вештачење. И овде је предвиђено да се новчана казна извршава сходном применом правила о извршењу кривичних санкција за физичка лица, а за правна лица сходном применом закона о одговорности правних лица за кривична дела.

Странка која је предложила доказ путем вештачења плаћа накнаду и награду вештаку, а о извршеном плаћању подноси доказ суду у року од 8 дана од дана уплате.

То значи да странка унапред плаћа свог вештака. Поставља се питање износа, с обзиром да је суд тај који одлучује о висини трошкова. Ако странка плати колико вештак тражи, да ли се може појавити сумња у објективност и непристрасност вештака? Шта ће бити са странкама које немају новац да плате вештачење? Како ће ове странке да остваре заштиту својих повређених или угрожених субјективних грађанских права?

Према одредби чл. 269. ЗПП-а суд одређује вештачење решењем које садржи: предмет спора, предмет вештачења, рок за достављање суду налаза и мишљења у писаном облику, име или назив вештака и податке из регистра вештака. Рок за подношење налаза и мишљења не може да буде дужи од 60 дана. Вештак је дужан да свој писани налаз достави суду најкасније 15 дана пре одржавање рочишта, а суд је дужан да достави налаз и мишљење вештака странкама најкасније 8 дана пре расправе.

Начелно, добро је што су предвиђени рокови јер је у пракси било слушајева да се доста одуговлачило са давањем налаза и мишљења вештака што је доприносило дужем трајању поступка и неажурности правосуђа. Али, и овде се може поставити оправдано питање да ли су предвиђени рокови оптимално могући рокови и да ли ће се они моћи испоштовати у пракси.

Закон предвиђа и ситуацију када вештак достави нејасан, непотпун и противречан налаз, тада ће суд наложити вештаку да допуни или исправи налаз и одредиће рок за отклањање недостатка, односно позваће вештака да се изјасни на рочишту.

Ако странка има примедбе на налаз и мишљење вештака, те примедбе мора да саопшти у писаном облику у року који суд одреди.

Новина је и да странка може да ангажује стручњака или другог вештака из регистра судских вештака који ће да сачини примедбе на дати налаз и мишљење или ће дати нов налаз и мишљење у писаној форми. На рочишту суд може да прочита те примедбе или налаз и да дозволи учешће у расправљању том лицу односно другом вештаку кога је странка ангажовала. Ако су налази опречни суд ће покушати да усагласи налазе и мишљења вештака. **Ако се вештаци не усагласе на рочишту**

суд ће да одреди ново вештачење које ће да повери другом вештаку. У овом случају трошкове новог вештачења странке носе на једнаке делове.

Ако вештак не поднесе налаз и мишљење у одређеном року суд може на предлог странке да одреди другог вештака али тек после истека рока који је одредио странкама да се о томе изјасне.

Ако вештак не отклони недостатак у свом налазу и мишљењу по налогу суда, суд ће вештака да казни новчаном казном и обавестиће Министарство за послове правосуђа ради покретања поступка брисања вештака из регистар судских вештака.

Одредбе закона којим се регулише извођење доказа путем вештачења на потпуно нов начин регулишу извођење овог доказног средства. Практично је наш законодавац прихватио праксу која је заступљена у англосаксонском праву а нарочито у праву САД јер су ова решења садржана у Federal Rules of Evidence (Федерална пракса о доказима). Ова решења могу бити практична са становишта суда, али и не морају бити. Са становишта странака она погодују имућнијим, богатим странкама. Адвокатима она дају широку могућност за примену разних варијанти било офанзивне било дефанзивне тактике. Имајући у виду нашу стварност и наш менталитет не треба бити посебно мудар па увидети да ће се у пракси врло често извођење овог доказа свести на давање три налаза и мишљења вештака што значајно утиче на трошкове поступка. Поставља се питање ако суд не успе да усагласи налазе и мишљење два вештака који се разликују или сматра да битне чињенице нису довољно расправљене у овим налазима, па одреди у смислу чл. 271. ЗПП ново вештачење које ће да повери другом вештаку, а које трошкове вештачења странке треба да носе на једнаке делове, шта ће бити ако обе странке не плате своју половину. Да ли ће суд моћи да применом правила о терету доказивања пресуди и који ће од ранија два налаза и мишљења прихватити ако се они битно разликују. Такође, се поставља питање шта ће бити ако само једна странка плати своју половину а друга неће. Да ли ће у тој ситуацији хтети и бити обавезан да сачини нови налаз и мишљење и да ли ће тај нови налаз и мишљење ићи у корист странке која је платила своју половину трошкова вештачења. Наравно да су могућа и друга питања, која ће пракса сигурно изнедрити, али је очигледно да ће ове одредбе о вештачењу, с обзиром на значај који овај доказ има у судској пракси, битно фаворизовати богате странке, а тиме утврђивање истине и остваривање правде пред судом се поставља у други план, а требало би да буде у првом плану.

(5) Саслушање странака је задржано као супсидијаран доказ и једина је новина што се извођење ових доказа може извести путем конференцијске везе или коришћењем уређаја за тонско и оптичко снимање.

Странке имају право на копију снимка, а против тог решења суда није дозвољена посебна жалба. За правно лице ће се саслушати лице које је законом, другим прописом или општим актом правног лица одређено да га заступа. Остале одредбе су остале исте.

XXI. ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ДОКАЗА

У материји обезбеђења доказа задржана су постојећа решења, а нова је само одредба којом је прописано да ако се обезбеђење доказа тражи пре покретања парнице тада не може да се изводи доказ саслушањем странака. Суд ће о изведеним доказима ради обезбеђења обавестити супротну страну без одлагања.

(Други део рада биће објављен у следећем броју.)

IMPORTANT CHARACTERISTICS OF THE NEW LAW ON CRIMINAL PROCEDURE

Professor Aleksandar Radovanov Ph. D.

S u m m a r y

The new Law on Civil Procedure was adopted on September 26, 2011 and came into force on February 1, 2012. Although the previously enacted Civil Procedure Act 2004 was adopted not so long time ago, as part of the judicial reform, the legislators adopted the new Law on Civil Procedure in order to achieve a more rapid, efficient and effective provision of legal protection to legal entities in civil and commercial disputes.

In this paper the author has presented a detailed critical review of the new solutions provided in the Law with reference to the essential features of the new concepts. Due to the extensiveness of the law, the paper is divided into two parts, and critical analysis and comments of certain provisions are given briefly and concisely in some segments. The basic idea of the author was to present to the professional audience new solutions that are significantly different from the solutions given in the Law on Civil Procedure 2004.

Keywords: civil procedure, procedural laws, legal protection, citizens' individual rights, reform

Ana Opačić,
asistent na pravnoj katedri Visoke škole
za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo u Beogradu

INDIVIDUALNI STEČAJ*

SAŽETAK: Da bi se ostvario fundamentalni princip građanskog prava *pacta sunt servanda*, a samim tim i očuvala pravna sigurnost, pravo je uvelo institut stečaja kao vid namirenja poverilaca u situaciji kada dužnik postane insolventan tj. nesposoban za plaćanje. Pri pokretanju stečaja irelevantno je da li je dužnik fizičko ili pravno lice, jer se radi o univerzalnoj proceduri koja se primenjuje na sve subjekte koji ne mogu da odgovore preuzetim obavezama.

Stečaj fizičkog lica nije novina u našem stečajnom pravu. Stečajni postupak nad fizičkim licem je poznao stečajni zakon Kraljevine Jugoslavije iz 1929. godine. U stečaju se vrši proporcionalna podela rizika insolventnosti dužnika na sve poverioce čime se sprečava da pojedini poverioci budu namireni u celosti, a da kod drugih izostane bilo kakvo namirenje, što je realna opasnost kod redovnog izvršnog postupka.

Ključne reči: pravna sigurnost, stečaj, individualni stečaj, preduzetnik, stečaj fizičkog lica, podela rizika

UVOD

Pravni subjekti svakodnevno stupaju u pravne odnose sa trećim licima. Ti pravni subjekti mogu biti pravna i fizička lica. U zavisnosti od prirode odnosa oni postaju poverioci ili dužnici. Svaki poslovni aranžman koji podra-

* Rad primljen: 09. 05. 2011. godine.

zumeva formiranje određenog poverilačko-dužničkog odnosa nosi sa sobom i realni rizik da dužnik neće biti u stanju da svoju obavezu realizuje. Da bi se ostvario fundamentalni princip građanskog i međunarodnog prava *pacta sunt servanda*¹, a samim tim i očuvala pravna sigurnost, pravo je uvelo institut stečaja kao vid namirenja poverilaca u situaciji kada dužnik postane insolventan tj. nesposoban za plaćanje.

Pri pokretanju stečaja irelevantno je da li je dužnik fizičko ili pravno lice, jer se radi o univerzalnoj proceduri koja se primenjuje na sve subjekte koji ne mogu da odgovore preuzetim obavezama.

Zakon o stečajnom postupku iz 2004. godine predviđao je mogućnost vođenja stečajnog postupka i nad preduzetnikom.² Time je Zakon otvorio mogućnost sprovođenja stečajnog postupka i nad fizičkim licem. *Ratio legis* ova- kvog rešenja nalazi se u samom određenju pojma privatnog preduzetnika. On prema važećim propisima obavlja određenu delatnost radi sticanja dobiti i u svom poslovanju ostvaruje pozitivne ili negativne poslovne rezultate. S tim u vezi, i preduzetnik biva sposoban ili nesposoban da odgovori svojim poslovnim obavezama, odnosno da izmiri svoja dugovanja prema poveriocima.

Jednakost svih subjekata pred zakonom nalaže jednak tretman svih učesnika privrednih odnosa bez obzira na njihov status pravnog ili fizičkog lica.

To je novo zakonsko rešenje u odnosu na raniji Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, međutim, važećim zakonodavnim rešenjem iz 2009. godine, stečaj nad preduzetnikom se više ne može pokrenuti, jer je zakonodavac izostavio preduzetnika kao mogućeg subjekta stečajnog postupka, predvidevši da samo pravna lica mogu biti subjekt stečaja.

Stečaj fizičkog lica nije novina u našem stečajnom pravu. Stečajni postupak nad fizičkim licem je poznao stečajni zakon Kraljevine Jugoslavije iz 1929. godine. Saglasno paragrafu 67. tog zakona stečaj se otvarao nad imovinom dužnika koji je nesposoban za plaćanje. Osim toga, paragraf 68. je dopuštao mogućnost vođenja stečaja i nad prezaduženom zaostavštinom. Na taj način je stečajna sposobnost izjednačena sa parničnom sposobnošću i dopuštena mogućnost vođenja stečaja nad fizičkim licem.³

¹ Jedno je od osnovnih načela ugovornog prava, a znači da je zaključeni ugovor za stranke zakon. Ovo načelo bilo je usvojeno još u rimskom pravu, a prihvaćeno je danas od svih pravnih sistema.

² „Stečajni dužnik u smislu ovog zakona je pravno lice i preduzetnik. Stečajni postupak se sprovodi i nad javnim preduzećem ako zakonom nije drugačije određeno” (Zakon o stečaju, *Službeni glasnik RS*, br. 84/2004).

³ Videti više u članku Dragiša Slijepčević „Lična uprava privatnog preduzetnika”, objavljenog u pravnom informatoru na internet adresi www.informator.co.yu, i komentaru Zakona o stečajnom postupku, Dragiša Slijepčević i Slobodan Spasić, Beograd 2006.

Međutim, Zakon o stečajnom postupku iz 2004. godine dopuštao je vođenje stečaja samo nad preduzetnikom kao fizičkim licem, a ne i u odnosu na ostala fizička lica. Mišljenje je autora da se na ovaj način bezrazložno sužava kategorija stečajnih dužnika jer se izuzimaju ostala fizička lica, dok poslovna praksa govori u prilog potrebi proširenja pojma stečajnog dužnika na sva fizička lica bez obzira na to da li imaju svojstvo preduzetnika.

Godine 2009. donet je novi Zakon o stečaju, koji u svom prvom članu definiše predmet postupka, pri čemu pominje samo pravna lica, dakle odredba iz prethodnog zakona koja se tiče mogućnosti otvaranja stečaja nad preduzetnikom više ne postoji.⁴

Odgovor na pitanje zašto je u novom zakonskom rešenju došlo do izostavljanja kategorije preduzetnika kao mogućeg subjekta stečaja, nije jednostavno dati. U periodu važenja Zakona o stečaju iz 2004. godine, sproveden je veliki broj stečaja nad preduzetnikom, u praksi se pokazalo da je ovo zakonsko rešenje doprinelo lakšem i bržem namirenju poverilaca, i to po načelu srazmernosti, što je rezultiralo sužavanjem potencijalnih mogućnosti prevarnog ponašanja i izigravanja samih privatnih preduzetnika u pogledu izmirenja njihovih dugovanja, koja su posledica privredne aktivnosti.

Mišljenje autora je da je preduzetnik neosnovano izostavljen iz stečajne regulative, i da se ova nesmotrenost može ispraviti donošenjem zasebnog zakona, koji će regulisati oblast individualnog stečaja, sa mogućnošću proširenja kruga subjekata sa preduzetnika na ostala fizička lica. Potreba za ovakvim zakonskim rešenjem nesumnjivo postoji, na šta nas ekonomska realnost upućuje kroz sve veći broj kreditno zaduženih subjekata koji o dospelosti nisu u mogućnosti da izmire svoj dug po osnovu kredita, pa neretko im je ugrožena egzistencija, koja pored brojnih psiholoških i društvenih posledica ima i kao glavnu dodatno opterećenje budžeta države, kroz obavezna socijalna davanja, radi obezbeđenja elementarnog dostojanstva i egzistencijalnog minimuma čoveka.

Uvođenjem kategorije individualnog stečaja neprivredni subjekti, koji oprezno ulaze u poslovne aranžmane, dodatno bi se afirmisali i tako postali važni činioци privrednog poslovanja.

Takođe, u stečaju se vrši proporcionalna podela rizika insolventnosti dužnika na sve poverioce čime se sprečava da pojedini poverioци budu namireni u celosti, a da kod drugih izostane bilo kakvo namirenje, što je realna opasnost kod redovnog izvršnog postupka.

Stečaj fizičkih lica predviđa nešto drugačiju proceduru nego što je to kod stečaja pravnih lica, pa tako poznaje neke nove institute kao što su: oslobod-

⁴ „Ovim zakonom uređuju se uslovi i način pokretanja i sprovođenja stečaja nad pravnim licima.”, Zakon o stečaju, *Službeni glasnik RS*, br. 104–09.

đenje od odgovornosti za izvršenje preostalih ugovornih obaveza, pravo na izuzimanje određenih stvari i prava od izvršenja u stečajnom postupku itd., što takođe govori u prilog jednog zasebnog zakonskog rešenja.

Takođe, ekspanzija potrošačkih kredita uslovljava uvođenje ove vrste stečaja, jer u situaciji kada potrošački krediti postanu dostupni širokom krugu pojedinaca, pod veoma povoljnim uslovima, logično je da se i javlja povećani rizik nemogućnosti plaćanja o dospelosti, tj. u ovom slučaju otplaćivanja kredita, što za posledicu ima da je ova vrsta stečaja najrazvijenija upravo u zemljama gde je izuzetno razvijena kreditna privreda, posebno u Sjedinjenim Američkim Državama.

KRATAK ISTORIJAT STEČAJNOG PRAVA

Rimsko pravo kao tvorac mnogih pravnih instituta stvorilo je i dve ustanove koje se smatraju pretečama stečaja. Prva je *missio in bona*, ako dužnik nije mogao da isplati dugove poveriocima, pretor im je dozvoljavao da uđu u njegovo imanje (uz gubitak časti dužnika i osudu na zatvor) i da ga prodaju jednom licu (*bonorum emptoru*), koje je bilo dužno da isplati poverioce u utvrđenim procentima. Druga je, *cessio bonorum*, kod nje je dužnik svojom voljom (zato nije gubio čast i nije mogao biti osuđen na zatvor u ovom slučaju) ustupao svoje imanje svojim poveriocima za naplatu njegovih potraživanja.

Kraljevina Srbija donela je svoj prvi Zakonik o stecišnom postupku 1861. godine. U Kraljevini Jugoslaviji stečajno pravo je unificirano Stečajnim zakonom donetim 1929. godine. Kasnije stečaj je uveden Uredbom o prestanku preduzeća i radnji iz 1953. godine, pod nazivom „prinudna likvidacija”. Godine 1965. donet je Zakon o prinudnom poravnanju i stečaju, a 1980. godine Zakon o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada, da bi 1986. godine bio donet novi zakon istog naziva, pa i Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji.⁵ Konačno, Srbija je 2004. donela svoj Zakon o stečajnom postupku. Danas, na snazi je Zakon o stečaju iz 2009. godine, koji bi svojim rešenjima trebalo da dodatno doprinese bržem okončanju do sada sporih stečajnih postupaka, kroz inoviranje pojedinih instituta. Međutim, rešenje koje eksplicitno pominje kao moguće stečajne dužnike samo pravna lica, a o preduzetnicima ništa ne kaže, možemo slobodno okvalifikovati korakom unazad. Naravno, ostaje da vidimo kako će sudska praksa rešiti problem tumačenja, da li se ovaj zakon odnosi i na preduzetnike ili se njime upravo želi suziti krug lica nad kojima se može pokrenuti stečaj u odnosu na prethodno zakonsko rešenje.

⁵ Detaljnije o stečaju privrednih društava videti u: *Kompanijsko pravo*, Mirko Vasiljević, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za publikacije, Beograd 2005.

UPOREDNOPRAVNI PREGLED SISTEMA INDIVIDUALNOG STEČAJA

U zavisnosti od shvatanja centralnih pitanja instituta individualnog stečaja zakonodavstva se u velikoj meri razlikuju.

Prvo pitanje koje nam se postavlja je, ko može biti subjekt individualnog stečaja? Ako pođemo od toga da pored korporativnog stečaja, određeno zakonodavstvo poznaje i individualni stečaj, moramo analizirati zakonski tekst u cilju sagledavanja koji je to krug fizičkih lica koja ulaze u domen subjekata individualnog stečaja.

Moderna zakonodavstva karakteriše proširenje kruga lica koja mogu biti akteri individualnog stečaja, pa tako propisuju da sva fizička lica bez razlike mogu biti subjekti individualnog stečaja.⁶

Posmatrajući uslove koji moraju biti ispunjeni da bi određeno lice proglasilo bankrot po ovoj povlašćenoj proceduri, razlikujemo **liberalne sisteme**, koji propisuju manji broj potrebnih uslova, što naravno rezultira velikim brojem stečaja, dok su sa druge strane **konzervativni sistemi** opterećeni velikim brojem uslova, što uslovljava vođenje manjeg broja stečaja u datoj zemlji.⁷

U zakonodavstvima je različito regulisana i materija oslobođenja dužnika od daljih plaćanja. Prava koja afirmišu brzu reintegraciju dužnika u društveni i ekonomski život, koja ideju ljudskog dostojanstva drže na izuzetno visokom nivou, usvajaju rešenje po kojem se dugovi opraštaju odmah ili posle izuzetno kratkih rokova.

Konzervativnija zakonodavstva koja postavljaju izvršavanje obaveza dužnika kao primarni cilj individualnog stečaja, institut oslobođenja drugačije regulišu, pa se tako propisuju rokovi od nekoliko godina nakon kojih oslobođenje nastupa.⁸

Iz svega do sad rečenog možemo izdvojiti tri kriterijuma na osnovu kojih pravimo razliku između konzervativnih i modernih stečajnih sistema, a to su:

- mogućnost fizičkog lica da bude subjekt stečajnog postupka odnosno dostupnost stečajnog postupka fizičkom licu;

⁶ U Kini se i pored brojnih diskusija o uvođenju individualnog stečaja, i dalje nije pristupilo regulisanju istog, pa tako danas kinesko pravo poznaje samo korporativni stečaj.

Takođe, ni ukrajinsko pravo ne dozvoljava pojedincima da proglase stečaj, pravo Mongolije se bazira na korporativnom stečaju, Federacija BiH u Zakonu o stečaju i likvidaciji iz 1998. godine poznaje samo stečaj pravnih lica, isto je i u stečajnom pravu Vijetnama, Litvanije, Brazila, pravo Španije predviđa stečaj pravnog lica i preduzetnika, kao što je slučaj i sa našim pravom, pravom Crne Gore, Republike Srpske i Makedonije itd.

⁷ Videti više u monografiji: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd, 2006.

⁸ Stečajni zakon Republike Češke predviđa mogućnost sprovođenja stečajnog postupka i nad fizičkim licima, ali oslobođenje od preostalih obaveza nije dozvoljeno, osim kao posledica zaključenih poravnana sa poveriocima.

- predvidivost i sigurnost koju zakonska rešenja nude pojedincima koji ispune određene uslove;
- brzina postupka i efikasnost stečajnih propisa.⁹

Glavna karakteristika konzervativnih stečajnih rešenja je sužavanje kruga potencijalnih subjekata stečaja ili odsustvo oslobođenja od odgovornosti za plaćanje dugova, kao suštine načela novog finansijskog početka, bez koga nema pravog individualnog stečaja.

Zemlje konzervativnog sistema možemo podeliti u dve grupe:

1. zemlje koje ne poznaju individualni stečaj za sva fizička lica:

- zemlje koje ne regulišu individualni stečaj (Kina, Mađarska, Ukrajina, Mongolija, Bosna i Hercegovina, Litvanija, Crna Gora do 2002. godine);
- zakonodavstva koja propisuju da samo trgovci pojedinci mogu biti subjekti stečajnog postupka (Brazil, Italija, Španija, Francuska, Hrvatska, Rumunija, Makedonija, Srbija, Crna Gora).

2. zemlje koje dozvoljavaju svim fizičkim licima da pokrenu stečajni postupak, ali istovremeno ne poznaju institut oslobođenja od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza (Republika Češka, Čile, Egipat).

Moderni sistemi omogućavaju fizičkim licima novi finansijski početak, fresh start¹⁰, kroz primenu instituta oslobođenja od plaćanja preostalih dugovanja.

Na prvi pogled bismo pogrešno zaključili da je otpis dugova u cilju što brže reintegracije insolventnog dužnika, kao i očuvanja ideje ljudskog dostojanstva glavna zajednička karakteristika svih modernih sistema. Međutim, nije tako. Velike su razlike između američkog zakonodavstva i evropskokontinentalnog kada je u pitanju regulisanje stečaja, iako oba sistema pripadaju modernim zakonodavstvima.

Zemlje Evrope sve do 80-ih godina nisu imale regulisan individualni stečaj kao poseban vid stečajnog postupka, stečaj koji se odnosi na fizička lica. Ekonomske prilike su uslovile njegovo uvođenje. Usled deregulacije kreditnih tržišta 80-ih godina prošlog veka, zemlje Evrope su se susrele sa velikim porastom problema u vezi sa dugovima potrošača i izlaz je pronađen u reformisanju stečajnog zakonodavstva.

Američki i evropskokontinentalni pravni modeli individualnog stečaja počivaju na različitim teorijskim osnovama, što nužno uslovljava, a možemo reći i objašnjava upravo razlike koje postoje među sistemima.

⁹ Detaljnije obradio Vuk Radović u monografiji *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006.

¹⁰ Novi početak, koji za dužnika znači davanje druge šanse za finansijski oporavak i ubrzano vraćanje na finansijsko-kreditno tržište. – *Prim. prev.*

Filozofija na kojoj počiva američko zakonodavstvo bazira se na naglašavanju nove šanse za pojedinca (*fresh start*), dakle u prvi plan se postavljaju interesi dužnika, rizik se prevlađuje na kreditore kao superiorniju stranu u dužniko-poverilačkom odnosu. Kao što je u tekstu napomenuto, individualni stečaj je u stalnoj interakciji sa ekonomijom jedne zemlje, stoga, ona u velikoj meri uslovljava način njegovog shvatanja i utiče na kreiranje određenog pravnog modela koji će se implementirati u stečajno zakonodavstvo određene zemlje.

Značaj i funkcija kreditnog tržišta u Americi uslovljava ustanovljavanje ovakvog vida individualnog stečaja. On se posmatra kao socijalna funkcija, tvrdeći da omogućava ekonomski rast, zato se upravo radi na afirmisanju pojedinaca da ulaze u poslovne aranžmane, da se kreditno zadužuju, a u slučaju bankrota, garantuje im se brza reintegracija u društvo, omogućava brz povratak na kreditno tržište i ponovno zaduživanje, što se pozitivno reflektuje na ekonomski rast jedne zemlje. Dakle, osnovna funkcija stečaja je da služi kreditnom tržištu, međutim ne mogu se zanemariti i ostale važne funkcije stečaja, a to su:

1. treba da obezbedi pravičnu raspodelu stečajne mase poveriocima;
2. efikasno administriranje stečajnom masom;
3. odgovarajuće sankcije zbog zloupotreba stečajne procedure.¹¹

Legislativa u Evropi stavlja akcenat na razloge insolventnosti, poput nezaposlenosti, ekonomske recesije ili nesposobnosti poslovanja, pa tako ovaj način razmišljanja ima više sociološko-pravni karakter. Ako je insolventnost dužnika izazvana nekim od socijalnih uzroka, koji su već pokriveni postojećim socijalnim osiguranjem, nema mesta za individualni stečaj, nepotrebno je duplirati zaštitu dužnika, te će stoga tim dužnicima biti zabranjen pristup stečajnoj proceduri. Ekonomska rehabilitacija, oporavak dužnika, u evropskim sistemima ima dominantan značaj, međutim shvatanje finansijskog oporavka dužnika je različito u odnosu na američki sistem. Evropa afirmaciju potrošača za masovnim učešćem na kreditnom tržištu ne posmatra kao cilj sam po sebi, već daje primat, stavlja akcenat na obezbeđivanje isplate poverioca, pa makar to bilo parcijalno i u dužem vremenskom periodu. Nije cilj rehabilitovati dužnika, da bi se on u najkraćem roku vratio na kreditno tržište novim zaduživanjima i ponovnom neracionalnom trošenju novca, već je cilj rehabilitovati dužnika, radi podsticanja daljeg produktivnog rada, a sve to radi vraćanja dugovanja u što je većoj mogućoj meri.

Savetovanje dužnika tokom ove procedure dobilo je na značaju kada je propisano kao obavezno, što ima pored edukativnog i socijalni značaj. Sa-

¹¹ Videti više u: Mirko Vasiljević, *Trgovinsko pravo*, Centar za publikacije, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2006.

vetovanjem sistemi koji ga predviđaju teže da preduprede dalje neracionalno prezaduživanje i trošenje novca. Shvatanje rizika prezaduženosti je takođe drugačije, vrši se podela rizika između poverilaca i dužnika, a ne prevaljuje se celokupni rizik na poverioce (kreditore) kao što je to slučaj u američkoj regulativi. Težište je na naplati dugovanja, makar i delimično, tako da će u velikoj meri disperzija rizika između poverilaca i dužnika zavisiti od konkretnog slučaja i uzroka koji je doveo do bankrota. Dužnik će biti obavezan da od proglašenja bankrota, u narednih nekoliko godina, deo svojih primanja ustupa poveriocima, naravno uz garantovanje egzistencijalnog minimuma, prema unapred određenom planu plaćanja. Posle isteka tog perioda dužnik je oslobođen odgovornosti za plaćanje svih preostalih obaveza.

Osnovne razlike između evropskih i američkih pravnih rešenja možemo sistematizovati u sledećim crtama:

1. u evropskom pravu neophodno je ispunjenje propisanih uslova da bi jedno lice moglo da bude subjekt stečajnog postupka, dok se u američkom pravu usvaja najširi koncept dostupnosti stečajne procedure svakom fizičkom licu;
2. insistira se na prinudnom plaćanju za sve dužnike, nema automatskog, direktnog oslobođenja kao u američkoj praksi, već je oslobođenje uslovljeno prinudnim planom plaćanja, a vremenski rok od proglašenja bankrota do konačnog oslobođenja varira od pet do sedam godina;
3. evropski modeli posebno insistiraju na savetovanju dužnika, sa osnovnim ciljem ekonomske rehabilitacije i edukacije, koji predstavlja integralni, obavezni deo postupka individualnog stečaja, dok je ovaj institut u SAD potpuno zapostavljen.¹²

Prema načinu regulisanja instituta oslobođenja dužnika od odgovornosti za izvršenje preostalih obaveza, moderna zakonodavstva možemo podeliti na diskrecione i liberalne pravne sisteme.

Diskrecioni pravni sistemi omogućavaju dužnicima da se oslobode od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza, međutim ono nije zagarantovano jer u velikoj meri zavisi od diskrecione odluke suda. Dužnici iniciraju postupak oslobođenja, on se ne sprovodi po automatizmu, dok sudije odlučuju o oslobođenju u zavisnosti od svih okolnosti slučaja, što u praksi rezultira malim brojem oslobođenja.

U sistemima gde je inicijativa za pokretanje postupka oslobođenja na dužnicima, čest je slučaj podnošenja manjeg broja prijava, a razloga je više.

Neki od njih su:

- visoki troškovi koji potrošači treba da snose;

¹² Detaljnije u: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006.

- normativa individualnog stečaja je izuzetno mlada, pa potrošači često nisu upoznati sa konkretnim mogućnostima koje im zakon nudi;
- neki potrošači koji su upoznati s novim rešenjima namerno ne podnose predlog, zbog straha od privlačenja negativnog pubiciteta.¹³

Diskrecioni pravni sistemi su karakteristični za skandinavske zemlje, Nemačku, Austriju, Francusku, Izrael, Hrvatsku, Portugal, Keniju, Ugandu, Indiju, Republiku Srpsku, Južnu Afriku, Singapur, Srbiju i dr.

Zemlje koje pripadaju liberalnim pravnim sistemima nude potrošačima oslobođenje od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza sa visokim stepenom sigurnosti, brzine i efikasnosti. Dužnik se oslobađa po automatizmu i to posle proteka kratkog vremenskog perioda.

Najliberalniji predstavnik je SAD, pa tako američki Stečajni zakon propisuje oslobođenje fizičkog lica većine dugova koji su nastali pre otvaranja stečajnog postupka, sa garantovanjem zadržavanja svih primanja posle podnošenja predloga.

Vremenski rok nakon koga obično nastupa oslobođenje je četiri meseca. Dužnik ima mogućnost da se odluči i za postupak po kome se oslobađa ispunjenjem plana plaćanja.

U Engleskoj, dužnik koji dobrovoljno pokrene stečajni postupak biće oslobođen ranijih dugova po proteku dve do tri godine. U tom periodu subjekt je brojnih ograničenja, pa su tako sve do oslobođenja primanja pojedinca sastavni deo stečajne mase.

Sličan pristup slede i Kanada, Australija, Novi Zeland, Tajvan, Hong Kong, Škotska, Holandija i Rusija.

POJAM INDIVIDUALNOG STEČAJA

Individualni stečaj možemo odrediti kao podgranu stečajnog prava ili jednostavnije rečeno odrediti ga kao vrstu stečaja. Prema subjektu pravimo razliku na stečaj nad pravnim licima i stečaj nad imovinom fizičkog lica. Nužno je da su oba postupka međusobno povezana kroz zajednička načela i institute postupka, međutim podela nije formalne prirode, već postoje osobeni instituti koji upravo karakterišu individualni stečaj, odnosno stečaj nad imovinom fizičkih lica, što upravo uslovljava i njihovo razlikovanje.

Kada govorimo o terminologiji posebno treba obratiti pažnju na formulaciju „stečaj nad imovinom fizičkog lica” što nam upravo naglašava dve važne karakteristike individualnog stečaja.

¹³ Detaljno obrađeno u: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd, 2006.

Pre svega individualni stečaj se odnosi na sva fizička lica, pa i na nepriredne subjekte, što naš Zakon ne propisuje¹⁴. Zatim, iz samog naziva se vidi da se stečaj sprovodi nad imovinom fizičkog lica, a ne nad samim licem, što je slučaj kod pravnih lica.

Posledice stečaja se takođe razlikuju. Kod stečaja pravnog lica dolazi do prestanka pravnog lica, dolazi do brisanja iz registra u koji je upisano. Međutim, kod individualnog stečaja jedan od osnovnih principa je upravo nov finansijski početak dužnika (*fresh start*), rehabilitacija dužnika, cilj je što pre osposobiti insolventnog dužnika da se vrati na kreditno tržište i ponovo zadužuje, jer je to začarani krug u okviru koga funkcioniše razvijena kreditna privreda.¹⁵

Naziv stečaj nad imovinom fizičkog lica je više opisne prirode i u uporednopravnoj teoriji i praksi se ne koristi, već se koriste neke jednostavnije sintagme, kao što su *individual bankruptcy* – individualni stečaj, zatim *consumer bankruptcy* – potrošački stečaj. Prvi termin je engleskog porekla, dok je drugi karakterističan za Severnu Ameriku. Takođe se javlja u engleskoj pravnoj teoriji i termin ličnog stečaja – *personal bankruptcy*. Svaki od ovih termina ima svojih dobrih i loših strana, pa tako, termin individualni asocira na kolektivni stečaj, iako su to dve potpuno različite stvari, termin lični asocira da se radi o stečaju nad ličnošću dužnika, dok termin potrošački sužava krug subjekata samo na lica koja su definisana kao potrošači.¹⁶

Da bi se mogao oglašiti i pokrenuti individualni stečaj mora postojati stečajni razlog (materijalno-pravna pretpostavka), a to je insolventnost stečajnog dužnika, što je karakteristika i bankrota pravnih lica.

Nakon ispunjenja osnovnog uslova za oglašavanje stečaja, pokretanje i dalji tok preuzima specijalizovani organ, stečajni sud. Pred ovim organom raspravljaju se svi imovinsko-pravni odnosi stečajnog dužnika, koji postoje u momentu otvaranja stečaja nad insolventnim dužnikom. Od organa stečajnog postupka trebalo bi pomenuti još stečajno veće i stečajne upravnike.

Stečajno veće¹⁷, kao organ stečajnog postupka donosi sve važnije odluke kao što su, na primer, rešenje o otvaranju stečajnog postupka, rešenje o glav-

¹⁴ Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije iz 2004. godine predviđa u članu 33. st. 1. sledeće: „Stečajni dužnik u smislu ovog zakona je pravno lice i preduzetnik.”

Zakon o stečaju RS 2009, u članu 1, st. 1. predviđa sledeće: „Ovim zakonom uređuju se uslovi i način pokretanja i sprovođenja stečaja nad pravnim licima.”

¹⁵ Kada govorim o ovom viđenju individualnog stečaja, pre svega, imam u vidu kreditnu privredu SAD-a.

¹⁶ Detaljnije u: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006, str. 19.

¹⁷ Novi Zakon nije predvideo stečajno veće, verovato radi ubrzanja postupka, ostaje da se vidi da li će u praksi zaista tako i biti.

noj deobi, rešenje o oslobođenju dužnika od odgovornosti za plaćanja preostalih obaveza, sve do rešenja o zaključenju stečajnog postupka.

Poverenici ili stečajni upravnici su posebno kvalifikovana lica koja su stekla licencu za obavljanje datog posla. Oni obavljaju više tehničke poslove, kao što su na primer, unovčenje imovine koja čini sastavni deo stečajne mase, naplaćivanje potraživanja dužnika itd.).

OSNOVNA NAČELA INDIVIDUALNOG STEČAJA

Kod individualnog stečaja razlikujemo materijalno-pravni cilj koji se odnosi samo na dužnika i predstavlja upravo *diferentia specifica* u odnosu na redovni stečaj, a to je novi finansijski početak za dužnika, i cilj koji je procesno-pravnog karaktera i koji se vezuje isključivo za prava poverilaca, a to je kolektivno, ravnomerno, pravično i prinudno namirenje neobezbeđenih poverilaca.

Kada govorimo o pravima poverilaca i dužnika u stečaju, kod individualnog stečaja primećujemo težnju ka ograničavanju prava poverilaca u korist prava dužnika, što je i u skladu sa idejom vodiljom ovog postupka, rehabilitacijom dužnika, dok to nije slučaj pri korporativnom stečaju, u kome pretežu prava poverilaca.

Načelo novog finansijskog početka za stečajnog dužnika znači nov početak, ponovno ekonomsko rođenje. S obzirom na prirodu ovog načela ne možemo zamisliti primenu i u sferi korporativnog stečaja, jer bi to bio svojevrsni apsurd, ako znamo da je osnovna posledica stečaja pravnog lica i njegovo brisanje iz registra, što ima za posledicu gubitak svojstva pravnog subjekta. U reorganizaciji privrednog društva¹⁸, kao vidu alternative stečaju, primećujemo određene sličnosti sa ovim načelom, međutim, i pored toga što je cilj reorganizacije ozdravljenje određenog insolventnog društva, kroz izradu i primenu plana reorganizacije, tu se zapravo ne radi o bankrotu, jer se njemu upravo i pristupa kada plan reorganizacije ne uspe ili se postigne određeni kvorum na strani poverilaca i izglasa se bankrot. Ekonomsko ozdravljenje fizičkog lica kao subjekta stečajnog postupka je upravo osnovni cilj i možemo reći posledica individualnog stečaja, i predstavlja meru koja se primenjuje usled bankrota fizičkog lica.

¹⁸ Videti detaljnije u: Dragiša Slijepčević i Slobodan Spasić, *Komentar zakona o stečajnom postupku*, Beograd, 2006.

Ostvarenje ovog načela bilo bi nemoguće bez sledećih najznačajnijih instituta: oslobođenje dužnika od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza, izuzimanje od izvršenja i ograničenja stečajnog dužnika.

Kada se imaju u vidu specifičnosti individualnog stečaja koje se upravo ogledaju u davanju šanse insolventnom dužniku da se ekonomski oporavi, postavlja se pitanje kako odrediti krug ljudi koji će moći da koriste ovaj institut, da bi se izbegle brojne zloupotrebe. Već na prvi pogled, javlja se nekoliko mogućnosti izigravanja zakona, pa tako, ako se ne postave jasni kriterijumi za određivanje mogućih subjekata individualnog stečaja, pojedinci bi se lakomislno upuštali u poslovne aranžmane, bez ikakvih racionalnih kriterijuma, jer bi mogli u svako vreme proglasiti stečaj i kroz institut oslobođenja od daljeg plaćanja obaveza, u kratkom roku ponovo bili na tržištu i ponavljali svoje iracionalno ponašanje, koje se reflektuje na celokupnu privredu jedne zemlje. Zato zakoni pojedinih zemalja koji predviđaju ovaj vid stečaja i uvode termine kao što su npr. „pošten, a nesrećan dužnik” i slično. Takođe, kada bi se predvideo jedan krajnje liberalni tip individualnog stečaja, došlo bi do nekontrolisanog kreditnog zaduživanja pojedinaca, a rizik nenaplaćenih dugovanja bi snosili kreditori. To bi za posledicu imalo brzo vraćanje pojedinaca na kreditno tržište, ponovno zaduživanje istih i jedan zatvoreni krug neracionalnog trošenja novca, što bi ubrzo rezultiralo krahom ekonomije određene zemlje. Krajnosti ovog instituta mogu samo postojati na teorijskom nivou, zato se pronalaze rešenja i umnogome u zavisnosti od ekonomije određene države, primenjuju se određena ograničenja kao što su: određivanje roka za otplatu dugovanja nakon čijeg isteka se ostali dugovi opraštaju; kroz već pomenutu kategoriju „poštenog, a nesrećnog dužnika” se sužava krug pojedinaca koji mogu biti subjekti ovog instituta te se koristiti ovom povlašćenom procedurom itd.

Međutim, ako se suviše rigidno primeni ovaj institut i uvedu brojna ograničenja, ovaj institut sam sebi postaje suprotnost i više nije u funkciji dužnika, već se približava korporativnom stečaju, štiteći u prvom redu interese poverioca, što za posledicu ima negaciju osnovnog načela individualnog stečaja, jer je apsurdno govoriti o načelu novog finansijskog početka za stečajnog dužnika.

Primenom ovog načela postižu se kako ekonomski tako i moralni ciljevi.

Od ekonomskih ciljeva treba spomenuti:

- stimulisanje pojedinca da ostane ekonomski produktivan,
- smanjivanje korišćenja socijalnih prava,
- efikasno praćenje nekontrolisane potrebe potrošača za uzimanjem kredita od strane poverilaca,
- maksimiziranje vrednosti stečajne mase,
- smanjivanje kreditnih troškova i povećanje dostupnosti kredita,
- očuvanje nepovredivosti ugovora,

– ohrabrivanje preduzetništva.¹⁹

Određena država će u zavisnosti od odgovora na pitanje ko snosi rizik, dužnik ili poverioci, primeniti različit sistem oslobođenja. Tako, teoretičari koji se zalažu za koncepciju da dužnik treba da snosi sav rizik, smatrajući da dužnici imaju veću kontrolu nad svojim finansijskim aktivnostima od bilo kog kreditora, dovešće zapravo do negiranja instituta oslobođenja. Sa druge strane, često navodimo primer SAD-a i shvatanja koja poverioce smatraju dominantnom stranom u dužničko-poverilačkom odnosu, pa tako i kao glavne nosioce rizika insolventnosti. Ima opravdanja, pre svega iz razloga što su veliki kreditori zaista u boljoj mogućnosti da pre samog odobravanja kreditnih linija provere svoje poverioce kroz njihovu kreditnu sposobnost, brojne uslove koji se moraju ispuniti pre odobravanja datog kredita. Upravo se zato i formira u velikim bankama odeljenje rizika (Risk) kao jedno od stubova kreditnog poslovanja sa ciljem da upravo procenjuje rizik investiranja. Kriza na finansijskom tržištu je donela i neka nova nastojanja i na tom polju, pa tako se sada izdaju direktive za formiranje jakog pravnog odeljenja (Legal risk), koje ima za osnovni cilj detaljnu proveru rizika ulaganja za najveće investicije sa pravne strane, sa tendencijom kasnije primene na sve kredite. Kada imamo u vidu ova nastojanja, ulaganja dodatnog novca radi reorganizacije, zatim postojanje odeljenja sačinjenog od najkvalitetnijih pravnika, koji će imati i najveća primanja što dodatno govori o stepenu njihove odgovornosti, zaista se čini da u konkurenciji između kreditora i dužnika bez razmišljanja biramo kreditore kao dominantne nosioce rizika.

Ilustrativno je napomenuti da je Crna Gora donošenjem Zakona o insolventnosti privrednih društava usvojila upravo ovakav vid liberalnog sistema oslobođenja, po kome poverioci snose sve rizike insolventnosti dužnika. Međutim, kao što je već napomenuto, krajnosti su jedino održive u teoriji, pa tako postoji veliki broj prelaznih, kompromisnih rešenja, koja se zalažu za podelu rizika između dužnika i poverioca, a modeli kojima se ovo primenjuje u praksi su razni: obavezivanje dužnika da određeni broj godina plaća svoje obaveze prema poveriocima, propisivanje uslova za otvaranje stečajnog postupka, davanje ovlašćenja sudu da oslobodi dužnika od plaćanja preostalih obaveza i slično.

Stečajnim pravom se ostvaruju i moralni ciljevi, jer kada posmatramo osnovno načelo novog finansijskog početka jasno se vidi težnja ka afirmisanju ideje Ričarda Flinta da je ljudsko dostojanstvo veća i važnija kategorija od ekonomskih koristi ili troškova.

Ako posmatramo odnos između poverioca i dužnika, pored odnosa poverenja, „dobre vere” da će se ispuniti ugovorne obaveze, isplata dugovanja,

¹⁹ *Individual Bankruptcy: Is it right for you*, City Bar Justice Center, 2007.

postoji i odnos moralne obaveze ili dužnosti. Stečaj mora da bude instrument za oslobođenje onih kojima je pomoć zaista i neophodna, a nikako ne sme biti sredstvo za zloupotrebe i frivolna izbegavanja moralnih i ugovornih obaveza. Moralni standardi nisu jedna stalna, nepromenljiva kategorija, naprotiv, oni su u stalnoj interakciji sa društvom, pa tako prate razvoj ekonomije određene teritorije. Moral kao fluidna kategorija je uslovio različito posmatranje individualnog stečaja u zavisnosti od vremenskog okvira posmatranja, pa tako od jedne sramotne i moralno osuđujuće kategorije, danas predstavlja osnovni instrument za zaštitu ljudskog dostojanstva u procesu bankrota fizičkog lica.

Etički ciljevi se sastoje od dve povezane obaveze:

- obaveze društva prema potrošaču i
- obaveze potrošača prema društvu.

Kada govorimo o obavezi društva prema potrošaču, dolazi do izražaja težnja ka očuvanju ljudskog dostojanstva, a institut oslobođenja je upravo u službi ostvarivanja te zaštite. Takođe, putem instituta izuzimanja od izvršenja, dužniku se garantuje egzistencijalni minimum, zakonom je zabranjeno izvršenje u onom obimu koji bi ugrozio zadovoljenje osnovnih ljudskih potreba dužnika i njegove porodice.

Korelativna obaveza potrošača prema društvu ima funkciju korektiva, usled činjenice da je postojanje idealnog društva svojevrsna utopija, i da će uvek postojati pojedinci koji će težiti ka zloupotrebi prava. Ova obaveza fokusirana je na obavezu potrošača da postupa odgovorno prema drugim članovima društva, predviđajući odgovornost (sankciju) usled povrede određene norme ponašanja. Teži se ustanovljavanju i očuvanju prihvatljivih standarda ponašanja u privrednom poslovanju, kao što su: načelo savesnosti i poštenja, zabrane zloupotrebe prava, dužnosti ispunjenja obaveze, zabrane prouzrokovanja štete.

Da bismo uopšte govorili o uvođenju instituta individualnog stečaja moraju se steći određeni uslovi, od ekonomskih kao preovlađujućih, pa preko socijalnih do kulturnih uslova.

Podjednako je loše ostaviti ovu materiju neuređenom, što čini naš zakonodavac, kao i urediti je na pogrešan način ne uzimajući u obzir stvarne ekonomske, društvene i vremenske faktore u datom društvu.

Teorija je prepoznala i izdvojila nekoliko uslova za uspešnu implementaciju individualnog stečaja, a to su:

- pozitivan odnos prema preduzetništvu,
- porast potrošnje u društvu,
- porast individualizma,
- svest o nužnosti organizovanja i zaštiti potrošača,
- razvoj pravne i preduzetničke kulture, pa samim tim i društvene odgovornosti na tržištu,

- deregulacija finansijskog i kreditnog poslovanja,
- razvijenost socijalnog zakonodavstva,
- razvoj teorije individualnog stečaja.²⁰

Načelo kolektivnog, ravnopravnog, pravičnog i prinudnog namirenja neobezbeđenih poverilaca predstavlja nesporno načelo stečajnog prava, pa nema razloga da se ne primenjuje i u oblasti stečaja nad imovinom fizičkih lica.

U situaciji kada dužnik ne može da odgovori svojoj obavezi plaćanja, poveriocu stoji na raspolaganju pokretanje izvršnog postupka radi naplate svog potraživanja. Međutim, s obzirom na maksimum koja važi u izvršnom postupku *prior tempore potior iure*, što bi u prevodu značilo „brži u vremenu, jači u pravu”, javlja se mogućnost da se prvi poverilac koji je predložio isplatu u potpunosti namiri iz imovine dužnika i to tako da nakon njegovog namirenja ne ostane sredstava za namirenje ostalih poverilaca koji su podneli predlog kasnije. Kada imovina dužnika nije dovoljna za naplatu svih poverioca, pravo je kreiralo drugi vid naplate, stečajni postupak. On je u ovakvim situacijama superioran u odnosu na izvršni jer polazi od principijelne ravnopravnosti poverilaca, koje je doduše relativizirano postojanjem stečajnih isplatnih redova, mada sa druge strane u okviru istog reda ravnopravnost je zagarantovana.²¹ Prinudnost stečaja se ogleda u dužnosti da se stečajna pravila moraju odnositi na sve poverioce, jer bi u suprotnom poveriocu koji nisu obuhvaćeni stečajem izdejstvovali kroz izvršni postupak naplatu svog potraživanja, primera radi, u celosti, nakon čega više ne bi ostalo sredstava za naplatu ostalih poverioca, učesnika u stečajnom postupku.

Dakle, na postupak individualnog stečaja se primenjuju sva načela koja karakterišu i korporativni stečaj, kao što su načelo kolektivnog namirenja neobezbeđenih poverilaca, načelo procesne ekonomije, načelo izuzetnosti, načelo univerzalnosti itd.

ZAKLJUČAK

Naša zemlja ima dugu tradiciju individualnog stečaja, još pre sto pedeset godina bio je predviđen i regulisan u našim zakonima, međutim turbulentna istorijska dešavanja na ovom području uslovlila su diskontinuitet stečajnog prava. Umesto daljeg usavršavanja i dorade, već za ono vreme izuzetno naprednih instituta i terminologije, u posleratnim godinama, dolaskom samou-

²⁰ Sistematizovao, Ivanjko Šime u: *Uloga stečaja fizičkih osoba na finansijskom tržištu*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mariboru, Institut za gospodarsko pravo, Zagreb 2008.

²¹ U okviru istog stečajnog isplatnog reda poverioci se naplaćuju srazmerno.

pravljanja i komunizma unazadili smo stečajno pravo, napravivši prekid kako u pogledu terminologije tako i u pogledu brojnih instituta koji su nepravedno izostavljeni. Takođe je paradoksalno da su u devetnaestom veku sudska praksa, teorijski radovi, monografije i udžbenici bili brojniji, teorija bila razvijenija i modernija, nego što je to danas dva veka kasnije.

Ustanova stečaja prvi put je bila uvedena 1853. godine kao sastavni deo **Zakona o sudejskom postupku u parnicama građanskim.**

Mihailo Obrenović zatim donosi 1861. godine **Zakon o stecišnom postupku**, koji predstavlja prvu kodifikaciju stečajnog prava u Srbiji. U ovom zakonu se ne govori izričito o fizičkim licima kao subjektu stečajnog postupka, već koristi sledeće termine: dužnik, prezaduženi, propalica. Najveći deo zakona je prilagođen stečaju fizičkih lica, i to krugu potrošača. Korporativni stečaj je regulisan krajnje sumarno jednom odredbom, iz čega jasno proizilazi da je primat bio na regulisanju građanskog stečaja.

Na području Crne Gore u to vreme nije postojao zakon o stečaju, dok je u XXI veku uvela pre naše zemlje moderan zakon 2002. godine.

Kralj Aleksandar Karadorđević je potpisao 1930. godine **Stečajni zakon, Zakon o prinudnom poravnanju van stečaja** i njihov **Uvodni zakon**. Ovaj period zlatnog doba našeg stečajnog prava karakterišu moderni zakoni, brojni podzakonski akti, razbuktales teorijske rasprave i razvijena praksa sudova. Terminologija je bila na zavidnom nivou, tako da se današnje stečajno pravo u potpunosti oslanja na određene termine iz ovog zakona (stečajna masa, izlučni i razlučni poverioci, pravo na poteru, stečajni organi, deoba stečajne mase, naknadna deoba, prinudno poravnanje itd.).

Subjekti stečaja su mogla biti i fizička i pravna lica, mogao se otvoriti nad muškim i ženskim licima, trgovcima i netrgovcima, licima sa ili bez poslovne sposobnosti, stranim ili domaćim državljanima.

U posleratnim godinama, nisu se primenjivali stečajni zakoni uopšte, administrativno upravljanje privredom nije ostavljalo mogućnosti otvaranja stečaja, preduzeća su poslovala kako je propisano državnim planom. Stečaj je u posleratno pravo uveden 1953. godine Uredbom o prestanku preduzeća i radnji pod nazivom „prinudna likvidacija”. Ova Uredba je kako sa terminološke strane tako i sadržinski najlošiji stečajni zakon koji smo doneli.

Godine 1965. Uredba je ukinuta donošenjem Zakona o prinudnom poravnanju i stečaju. U njemu je predviđeno da se stečaj može sprovoditi nad preduzećem i radnjom, dakle prihvaćena je koncepcija trgovačkog stečaja, dok ostala fizička lica ostaju van kruga subjekata stečaja.

Potpuni raskid sa stečajem fizičkih lica čini se donošenjem **Zakona o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada** (1980), jer ni trgovci pojedinci nisu bili subjekti stečajnog postupka.

Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji iz 1989. godine nije doneo nikakve promene na planu individualnog stečaja, već je samo regulisao korporativni stečaj.

Godine 2004. stupio je na snagu **Zakon o stečaju**, koji je izvršio detaljnu reformu srpskog stečajnog prava. Napušten je zastareo institut prinudnog poravnanja, a uveden institut reorganizacije, povećana su ovlašćenja stečajnih poverilaca, a smanjene ingerencije suda, izvršeno je redefinisane stečajnih razloga, uvedeni su stečajni redovi, regulisan je stečaj sa elementom inostranosti itd. Jedna od najvažnijih razlika u odnosu na stari zakon je proširenje kruga stečajnih subjekata. Preduzetnik je ponovo postao subjekt stečajnog postupka.

Pored svih novina i modernog pristupa koji donosi ovaj zakon, mogu mu se izreći i brojne zamerke. Pre svega postoje pravne praznine i pravne nelogičnosti u vezi sa otvaranjem stečaja i donošenjem određenih odluka, usled terminološke nepreciznosti, zatim, oseća se veliki uticaj američkog prava, što je izgleda postao trend u našem pravu od 2000. godine. Anglosaksonski sistem prava poznaje drugačije institute od evropskokontinentalnog sistema, što čini nemoguću automatsku implementaciju određenih instituta u naš sistem, bez određenog prilagođavanja. Na zakonodavcu je bilo da novim zakonom uredi oblast stečajnog prava, jer bi izmene i dopune samo napravile dodatnu zbrku. Na tom putu je trebalo bi da se posluži starom stečajnom praksom, uz naravno korigovanje u skladu sa modernim pravnim sistemima, ali u krugu evropsko-kontinentalne teorije. Zakonom iz 2009. je predvideo niz novih rešenja koja imaju za cilj da se vreme potrebno za okončanje stečajnog postupka što je više moguće skрати, ali je otišao korak unazad u pitanju individualnog stečaja. Posmatrajući odredbu iz člana prvog mogli bismo zaključiti da se zakonodavac odlučio da kategoriju preduzetnika izuzme iz regulisanja i ponovo ostavio po strani individualni stečaj. Zakon iz 2004. je predviđao individualni stečaj, kao stečaj preduzetnika, mada je nepotrebno sužavao krug mogućih subjekata postupka. Ekonomska kretanja na svetskom tržištu, recesija, urušavanje kreditnog sektora usled prezaduženosti subjekata i njihove nemogućnosti otplate istih, uslovljava promenu u određivanju kruga subjekata, čini nužnim proširenje na sva fizička lica. Veliki je broj modela primene u Evropi, potrebno je samo napraviti kolaž od svih ponuđenih rešenja koji će u sebi sadržati sve dobre strane pojedinih, i biti u skladu sa ekonomskom, socijalnom i političkom situacijom, jer će samo tako biti obezbeđena njihova potpuna implementacija.

Ljudsko dostojanstvo, u za nas večno nesrećnim i turbulentnim ekonomskim dešavanjima, postalo je ugrožena kategorija, koja se mora kroz institut individualnog stečaja afirmisati i zaštititi.

Moraju se obezbediti instrumenti koji će dati drugu šansu pojedincu koji je usled teških egzistencijalnih prilika i borbe za preživljavanjem posegao za brojnim kreditima, koji su ga zarobili i doveli do ruba propasti.

Na zakonodavcu je da uobliči novi sistem koji će funkcionisati u krajnjem vidu u korist društva u celini, ali velika odgovornost je na pravnoj teoriji da dobro upozna ovu materiju, počevši od svoje zemlje pa zatim uporedno pravno, i da oštro kritikuje zakonodavca u cilju iznalaženja što boljeg rešenja. Nema više vremena za donošenje proizvoljnih zakona, po principu roka trajanja „od saziva do saziva vlade” već je potrebno ozbiljno pristupiti problemu, uključiti najveće stručnjake stečajnog prava i temeljno pristupiti izradi nacрта novog stečajnog zakona koji će predvideti institut individualnog stečaja.

LITERATURA

- Carić, Slavko: *Privredno pravo*, Novi Sad, 2004.
- Ivanjko, Šime: *Aktuelni trenutak u privrednim propisima Slovenije*, Pravo i privreda, br. 5–8/2001.
- Ivanjko, Šime: *Uloga stečaja fizičkih osoba na finansijskom tržištu*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mariboru, Institut za gospodarsko pravo, Zagreb 2008.
- Individual Bankruptcy: Is it right for you*, City Bar Justice Center, 2007.
- Radović, Vuk: *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006. godine.
- Radović, Vuk: *Posebni stečajni postupci i Posebne likvidacije u: Priručniku za stečajne upravnike*, Intermex, Beograd, 2006, str. 360–383 i 432–436.
- Radović, Vuk: *Razvoj individualnog stečaja u anglosaksonskim zemljama*, Strani pravni život, br. 1–3/2003, str. 121–134.
- Radović, Vuk: *Stečajni razlozi*, Pravo i privreda, br. 5–8/2003, str. 1028–1042.
- Radović, Vuk: *Stečaj nad imovinom preduzetnika prema usvojenom Zakonu o stečajnom postupku*, Pravo i privreda, br. 9–12/2004, str. 123–137.
- Slijepčević, Dragiša, Spasić, Slobodan: *Komentar zakona o stečajnom postupku*, Beograd, 2006.
- Spirović, Lucija, Dabiš, Ljubiša: *Trgovinsko pravo*, Međunarodni naučni forum *Dunav – reka saradnje*, Beograd 2008.
- Slijepčević, Dragiša: *Lična uprava privatnog preduzetnika*, objavljeno u pravnom informatoru na adresi http://www.informator.co.yu/tekstovi/tema_7808.htm, 12. 02. 2009.
- Vasiljević, Mirko: *Kompanijsko pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – Centar za publikacije, Beograd 2005.
- Vasiljević, Mirko: *Trgovinsko pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – Centar za publikacije, Beograd 2006.

INDIVIDUAL BANKRUPTCY

Ana Opacic

Summary

In order to achieve the fundamental principle of civil and international right “pacta sunt servanda”, and preserve legal safety at the same time, the law introduced the institution of bankruptcy as a form of settling with the creditors in a situation when the debtor becomes insolvent i.e. unable to pay. When initiating bankruptcy proceeding, it is not relevant whether the debtor is a natural or legal person, because that is a universal procedure which applies to all subjects which may not fulfill their assumed obligations. However, bankruptcy of a natural person is not a novelty in our bankruptcy law. Bankruptcy proceeding over a natural person was known in the bankruptcy law of the Kingdom of Yugoslavia in 1929. Also, during bankruptcy, there is a proportional division of insolvency risk of the debtor to all creditors whereby it is prevented for some creditors to be satisfied entirely and not to have any settlement with the rest, which is a realistic danger with the regular enforcement proceeding.

Keywords: legal safety, bankruptcy, individual bankruptcy, entrepreneur, bankruptcy of a natural person, division of risk

Марија Миуца,
адвокат у Вршцу

ПОРОДИЦА, ШКОЛА, ГРУПЕ ВРШЊАКА И КРИМИНАЛИТЕТ*

САЖЕТАК: Криминологија је самостална наука о човеку и друштву која, користећи сазнања и истраживачке поступке, емпиријски проучава криминални феномен тј. злочин, његовог извршиоца и жртву, криминалитет и начин на који друштво реагује на криминално понашање. Општи услови који детерминишу криминалитет реализује се преко непосредних узрока и индивидуалних чинилаца, који стоје у директном односу према криминалној активности. Ти непосредни узроци и индивидуални чиниоци узрокују и условљавају криминалитет из непосредне дистанце и због тога се и називају „криминогеним факторима”. Малолетничка делинквенција представља по своме карактеру исту област понашања као и криминално понашање одраслих лица, па се сматра као део криминалитета узев уопште тј. она има низ обележја и карактеристика заједничких са криминалитетом пунолетних лица. Али због њиховог узраста и других елемената, пре свега социолошких, психолошких, биолошких, криминално-политичких и других, малолетничка делинквенција има и низ посебних карактеристика. Фактори који делују на јављање малолетничке делинквенције су веома сложени и разноврсни што је условљено посебним социјалним, економским, културним и другим релевантним условима појединих земаља и положаја омладине у њима. Социјална превенција се може одредити као систем превентивних мера, програма и метода друштвених и државних субјеката у спречавању криминалитета

* Рад примљен: 10. 03. 2011. године.

и сличних појава друштвене патологије. Мере социјалне превенције према деци и малолетницима деле се на мере усмерене на појединца и мере усмерене на друштвену заједницу. Социјализација младих је увек актуелна друштвена тема која има вишедимензионални карактер. Социјализација представља процес помоћу којег деца (или други нови чланови друштва) стичу знања о начину живота у свом друштву. Циљ социјализације је да млади науче како се треба понашати у друштвеној заједници којој припадају и у којој тече њихов психо-социјални развој. Посредници или агенси социјализације су групе или друштвени оквири у којима се одигравају значајни процеси социјализације. Међу најважнијим агенсима социјализације који утичу на формирање и развој личности су породица, школа и вршњаци.

Кључне речи: криминологија, криминогени фактори, малолетничка делинквенција, социјална превенција, социјализација, агенси социјализације – породица, школа, вршњаци

Криминологија је самостална наука која, користећи сазнања и истраживачке поступке наука о човеку и друштву, емпиријски проучава криминални феномен тј. злочин, његовог извршиоца и жртву, криминалитет и начин на који друштво реагује на криминално понашање.¹ Из дате дефиниције следи да се предмет криминологије састоји од пет елемената и он се може посматрати из три различита угла. Те три димензије су: феноменолошка, етиолошка и виктимолошка. Феноменолошка димензија проучава појавне облике криминалног феномена, етиолошка проучава утицаје на злочин и криминалитет који остварују друге појаве, а виктимолошка димензија сагледава криминални феномен из угла жртве.

Изучавање криминалне етиологије треба да укаже на узроке њиховог јављања што представља полазиште у настојањима на сузбијању саме појаве. Општи услови који детерминишу криминалитет реализује се преко непосредних узрока и индивидуалних чинилаца, који стоје у директном односу према криминалној активности. Ти непосредни узроци и индивидуални чиниоци узрокују и условљавају криминалитет из непосредне дистанце и због тога се и називају „криминогеним факторима”. Циљ изучавања узрока јављања криминалитета је настојање да се предузму ефикасније мере на његовом сузбијању и то управо у друштвеним условима који су и детерминисали јављање истог. Општи услови су, значи, одраз друштвене структуре из целокупног друштвеног развоја, па је и њихово изучавање условљено сагледавањем токова тог развоја. Наиме, од битног су значаја криминогени фактори који непосредно утичу на јављање криминалитета, испољавајући одређене специфичности по учесталости испо-

¹ Игњатовић, Ђ., *Криминологија*, Београд, 2005. стр. 47.

љавања, снази утицаја, међусобној повезаности и другим особеностима, без обзира на исте друштвено-економске услове из којих у основи потичу. Појму „криминогени фактор” се најчешће придаје значење које обухвата све везе које се на било који начин успостављају између криминалитета и разних околности субјективног и објективног карактера. Међутим, сваки криминални догађај се јавља у одређеној средини, под одређеним објективним околностима које детерминишу социјалне услове и утичу на формирање делинквентне личности, у односима између извршилаца деликата и жртви. У тој комплексној ситуацији, у интеракцији спољних утицаја, које врше друштвена средина и жртва с једне стране и ендогених утицаја, који прате учиниоца дела, као што су мотиви, емоције, склоности, интелигенција, темперамент и слично, с друге стране, искључиво треба тражити узроке делинквентног понашања.

Човек је друштвено биће па се због тога његове манифестације, укључујући и криминалитет, не могу посматрати издвојено од уже или шире друштвене заједнице. Живот у људској заједници не своди се само на егзистирање унутар групе већ захтева и прихватање и поштовање одређених правила, односно начела по којима сваки припадник треба да се понаша и влада. Људи често поштују друштвене норме јер су, под утицајем социјализације, на њих навикли. Све друштвене норме праћене су санкцијама које промовишу прихватање тих норми, односно спречавају њихово кршење. Санкција јесте сваки начин реаговања људи на понашање неког појединца или групе којим се обезбеђује поштовање одређених норми. Санкције могу бити неформалне и формалне. Закон је врста формалне санкције коју држава одређује као правило, а грађани те земље морају га поштовати, док су неформалне санкције мање организован и спонтан начин реаговања на непоштовање норми. Стога се девијантност може дифинисати као непризнавање датог скупа норми које прихвата знатан број људи у некој заједници или друштву. Девијантност и криминал нису синоними, иако се у већини случајева поклапају. Појам девијантности је много шири од појма криминала, који се односи само на оно неконформистичко понашање којим се крши закон. Следи да се циљ сваког друштва састоји у заштити појединца и друштва од деловања криминалитета и у ту сврху свака држава доноси низ закона с описом свих инкриминисаних дела која се могу предвидети. Циљ друштва није само да се брани, већ и да превентивно делује и уклања узроке.

Малолетничка делинквенција представља по своме карактеру исту област понашања као и криминално понашање одраслих лица, па се сматра као део криминалитета узев уопште, тј. она има низ обележја и карактеристика заједничких са криминалитетом пунолетних лица. Али због

њиховог узраста и других елемената, пре свега социолошких, психолошких, биолошких, криминално-политичких и других, малолетничка делинквенција има и низ посебних карактеристика. Ову специфичност уважава и кривично право и установљава и посебан кривичноправни положај за малолетног учиниоца кривичног дела, тако да питање кривичноправног статуса малолетника подразумева следеће основне елементе: питање кривичне одговорности, надлежних органа, поступања који они примењују и питање кривичних санкција које се изричу малолетним учиниоцима кривичних дела.

Што се тиче појма малолетничке делинквенције, у новијој литератури преовлађују два схватања. Према првом, ширем схватању, појам малолетничке делинквенције се проширује и обухвата све девијације у понашању младих људи као што су: скитња, пушење у школи, бежање из породице и школе и сл., као и оне активности које су предвиђене нормама материјалног кривичног законодавства. У оквиру овог концепта среће се и подела социјално неусклађених малолетника на предделинквенте и делинквенте, где је предделинквент малолетник који није извршио кривично дело у смислу законских инкриминација али његово понашање почиње да добија атипичан карактер и може да га одведе у делинквентну активност. Делинквент је онај малолетник који је извршио неко дело које је инкриминисано по позитивним нормама материјалног кривичног права. Према другом, ужем схватању, малолетничка делинквенција обухвата све активности малолетника које су инкриминисане према позитивним кривичним законима појединих земаља. Реч је о случајевима тј. активностима које ако су учињене од одраслих људи представљају кривична дела. Ово схватање је оправдано и са становишта криминалне политике.

Што се тиче етиологије малолетничке делинквенције она се у криминолошкој литератури различито објашњава и појму криминогеног фактора дају се веома различита значења. Тако фактори који делују на јављање малолетничке делинквенције су веома сложени и разноврсни што је условљено посебним социјалним, економским, културним и другим релевантним условима појединих земаља и положаја омладине у њима. До егзактног увида у ову појаву може се доћи једино на основу научних истраживања.² Као најважније непосредне узроке и услове криминалног понашања треба навести сиромаштво, богатство, неадекватне образовне и васпитне процесе у школама, неједнакост и друштвени статус родитеља са претераним социјалним разликама, осећање неправде, слабе могућности запослења, прекомерно уживање алкохола и дрога, средства масовних комуникација испољена негативним садржајем, културну заосталост

² Милутиновић, М., *Криминологија*, Београд, 1989, стр. 249.

и конфликте који се на тој основи јављају, утицаје заосталих схватања и друге околности. Ови чиниоци се јављају као непосредни узроци и услови криминалног понашања уопште, али су неки међу њима специфични за малолетничку делинквенцију. На пример, деградирана и дефицијентна породица, недостаци и неуспех у образовању, неадекватни институционални услови ресоцијализације, утицај улице и омладинских делинквентних група. Такође, треба обратити пажњу и на одсуство институционалних терапеутских и превентивних мера и решења, којима се повећавају могућности за испољавање разних асоцијалних и антисоцијалних понашања. На пример, неадекватно функционисање служби и институција за социјални рад, недовољна мрежа институција за корекцију и ресоцијализацију деце и омладине, занемаривање стваралачког коришћења слободног времена и стварања услова за менталну и физичку рекреацију омладине и слично. Значи, тек се социјализацијом, тј. процесом учења, а на основу контаката са другим особама помоћу којих појединац стиче облике понашања од важности за друштвени живот, формира појединац као људска личност.

СОЦИЈАЛНА ПРЕВЕНЦИЈА ПРЕМА ДЕЦИ И МАЛОЛЕТНИЦИМА И СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА

Превенцијом криминалитета сматра се употреба свих средстава и мера усмерених на спречавање појављивања неког од облика криминалитета. Успешна превенција има две димензије – прогнозу и интервенцију. Значи да се у реализацији превентивних мера мора научним методом предвидети када, где и како се криминал јавља, па тек ако о томе постоје одређена сазнања следећи корак је интервенција да би се та појава успешно спречила. Међутим, тај задатак није лак јер не постоје „друштвене законитости” које би откриле извесне правилности у дешавању криминалних радњи.

У мере превенције у ширем смислу спадају поступци и сличне активности државних и друштвених органа усмерених на спречавање негативних друштвених појава, забрањених и штетних последица и стварање услова за њихово будуће нестајање.³ Мере превенције се могу разврстати по свом садржају (у зависности од циља) на: економске, васпитно-образовне, социјално-заштитне, социјално-васпитне, здравствене, правне, дисциплинске и друге. Мере превенције које се јављају у области малолетничког криминалитета предузимају породица, школа, центри за социјални рад, органи старатељства.

³ Кривокапић, В., *Превенција криминалитета*, Београд, 2002, стр. 37.

Наиме, социјална превенција се може одредити као систем превентивних мера, програма и метода друштвених и државних субјеката у спречавању криминалитета и сличних појава друштвене патологије. Мере социјалне превенције према деци и малолетницима деле се на мере усмерене на појединца и мере усмерене на друштвену заједницу. Мере које су усмерене на појединца усмерене су на развијање оних облика понашања који су друштвено прихватљиви и остварују се помоћу конкретних техника: запошљавање и тренирање, предшколски програми, специјалне службе за рад са децом, службе за праћење појединаца. Под мерама усмерених на друштвену заједницу подразумевају се сви облици друштвеног живота који сачињавају окружење потенцијалних преступника (секундарне друштвене групе којима појединац припада и локална заједница која га окружује). Крајњи циљ је интеграција појединца у неки од легитимних социјалних оквира. Ове мере остварују се кроз неколико модела: јачање локалне заједнице, феномен социјалне дезорганизације, службе за помоћ младима, рад са домаћинствима и појединцима.

На крају, да би мере социјалне превенције биле успешне оне треба да испуне још неке услове: да буду свеобухватне и интензивне, да се спроводе енергично и одлучно, да укључују поступак од случаја до случаја и да се боре за сваког појединца, да имају у виду посебне потребе и специфичности појединца, да се повезују са деловањем заједнице, школе, предузећа и осталих облика социјалног удруживања, да обезбеде третман појединцима, не само у породици, него и у заједници и да интензивно раде на побољшању његовог социјалног окружења.⁴

Тако вршећи превентивно сузбијање криминалитета као сталан процес и задатак, ови превентивни органи и институције обављају један посебан и веома значајан проблем друштвеног живота. У питању је, према томе, посебно поље регулисања борбе против делинквенције и девијације, које се остварује деловањем на криминогене факторе тј. узроке и услове инкриминисаног понашања, са циљем да се одстрани његово јављање и пресече пут даљег делинквентног понашања.

Социјализација младих је увек актуелна друштвена тема која има вишедимензионални карактер. Суштина и битни циљеви социјализације младих имају различит карактер у различитим друштвеним заједницама. Но, може се рећи да социјализација представља процес помоћу којег деца (или други нови чланови друштва) стичу знања о начину живота у свом друштву. Социјализација је најзначајнији канал за пренос културе кроз време и генерације.⁵ Она је осмишљена планска друштвена активност коју

⁴ Гиденс, Е., *Социологија*, Београд, Економски факултет, 2003, стр. 30.

⁵ Види више о томе Кривокапић, В., *Превенција криминалности*, Београд, 2002, стр. 127–134.

реализују примарне друштвене групе као што су породица, школа, групе вршњака и други чиниоци. Циљ социјализације је да млади науче како се треба понашати у друштвеној заједници којој припадају и у којој тече њихов психо-социјални развој. Важност социјализације је у томе што:

- 1) представља процес путем кога појединци и нове генерације стичу својства која ће омогућити укључивање у друштво и
- 2) неизбежан је пут у формирању и развоју личности.

Социјализација се остварује социјалним учењем и при том учењу важна је и улога социјалних фактора, а то значи особа, група и друштвених институција. Постоје три главне групе садржаја социјалног учења:

- 1) одређена знања, вештине и навике које неко друштво сматра потребним за успешно укључивање у друштвени живот;
- 2) одређен начин живљења, односа са људима и начина реаговања на проблеме и решавање проблема са којима се људи срећу, а које захтева одређена култура;
- 3) одређени мотиви, ставови, норме који треба да постану усвојени принципи деловања чланова неког друштва и припадника неке културе.

Посредници или агенси социјализације су групе или друштвени оквири у којима се одигравају значајни процеси социјализације. Примарна социјализација обухвата период дојенчета и раног детињства и уједно представља најинтензивнији период процеса учења културе. У том добу деца уче језик и основне обрасце понашања који чине основу каснијег учења. Породица представља главног посредника социјализације у тој фази. Секундарна социјализација дешава се касније у друштву и у току периода сазревања. У овој фази су други агенси социјализације – школа, вршњаци, различите организације, медији, радно место и друго.

Међу најважнијим агенсима социјализације који утичу на формирање и развој личности су породица, школа и вршњаци.

ПОРОДИЦА И КРИМИНАЛИТЕТ

Највећи значај за формирање личности приписује се породици, а посебно односима родитеља према детету. Услови породичног живота у првим годинама детињства нарочито су важни за то каква ће се личност формирати и каква ће она бити у току читавог живота. Дете је отац човека (Фројд) односно личност одраслог човека више од свега одређује његово рано детињство. Али, породични услови остају важан фактор социјализације током целог детињства, као и у адолесценцији. За развитак личности

је пре свега важно да дете има осећај сигурности, да осећа да се родитељи о њему брину и да га воле. Недовољна брига за дете или непостојање љубави према њему, крут ауторитаран однос, првенствени су узроци јављања друштвених непожељних особина, као што су агресивност, непријатељски став према околини или повлачење у себе и пасивност. Вероватније је да ће деца из породица у којима постоји међусобно поверење, љубав, другарски однос, и између родитеља самих и између родитеља и деце, бити људи са позитивним особинама, независније особе, сигурније у себе и уравнотеженије него деца из породица у којима су чести сукоби и размирице и у којима нема довољно пажње према детету. Утицај породице и родитеља на развитак личности детета значајан је и због тога што друштво преко родитеља преноси прихваћена схватања о пожељним особинама и жељеном понашању. Родитељи представљају узор за децу са којима се они идентификују и које подражавају. Наиме, породичне прилике могу имати и позитиван и негативан утицај на своје чланове, посебно на децу у процесу њиховог психофизичког развоја. Према томе, породица често није пристаниште у коме се одмарају дух и тело, већ легло немира у коме цветају сукоби и емотивне напетости (Хентинг).⁶ Далеко већи број породица врши позитиван утицај. Међутим, нису ретке и оне друге чији је утицај негативан и одвлачи њене чланове, посебно млађе у разне облике девијантног понашања. Међутим, у савременим условима интензивне индустријализације и урбанизације, са великом друштвеном покретљивошћу и другим социјалним процесима, долази до радикалног преображаја породичног живота, до мањег или већег слабљења породичних веза, до јењавања њене улоге у остваривању социјалне контроле. Та појава долази до изражаја и у развијеним, а још више у земљама у развоју, које су карактеристичне по брзим економским, социјалним и културним променама. При томе су се традиционалне функције породице значајно мењале и настајале нове, а сходно томе, своју суштину су промениле васпитна, емотивна, заштитна и економска функција породице. У раскораку између промена породице и немоћи друштва да преузме одређене породичне функције имамо празан ход и негативне утицаје. Брачно-породични поремећаји, без обзира на њихов узрок, по правилу доводе до застоја у остваривању породичних функција, а тиме и до дезинтеграције породице, при чему породичне дезорганизације имају најчешће криминогени значај. У таквим ситуацијама долази до деструкције односа у породици, што за последицу има пораст развода бракова, нерешене стамбене односе, напуштање породице или деце, пораст броја ванбрачне деце и ванбрачних породица, повећан број васпитно-запуштене деце, као и деце са психичким и менталним сметња-

⁶ Вуковић, С. Ш., *Крвни деликти у Србији*, монографија, Зајечар, 1984.

ма због породичних неприлика, укључујући и подлегање чланова породице одређеним социјално-патолошким појавама. То су друштвено деградирани породице које су разорене разноврсним другим појавама као што су: алкохолизам, проституција, скитња, туче, понекад и тешки материјални услови. Истраживања су показала да ове породице стварају криминалце показујући веће преовладавање нездравих емотивних услова тј. „породични емотивни напон” међу члановима породице, што се манифестује углавном кроз непријатељства, мржњу, нетрпељивост, свађу, гунђање или психосоматске поремећаје подједнако и код деце и код одраслих. Ако у породици владају овакви услови њени чланови су у сталној борби један са другим и осећају се изолованим. Деца се осећају запостављеном и имају мало подстицаја да прихвате утврђене друштвене стандарде понашања. Неки аутори у услове за криминогену оријентацију чланова породице убрајају и чиниоце као што су редослед рођења детета или запосленост мајке односно незапосленост оца или запосленост мајке ван куће.

Такве породице су повезане са криминалном активношћу и то пре свега са малолетничком делинквенцијом, јер је у њима угрожена социјална адаптација и социјализација најмлађих чланова друштва. Таква се деца често одају бежању, агресивном понашању, крађама и слично. Њихово асоцијално и антисоцијално понашање повезано је веома често са драмама, породичним кризама и проблемима њихових родитеља. Таква атмосфера их тера да у вршењу кривичних дела траже излаз из такве ситуације, испољавајући тиме реакцију на своју средину.⁷

Поред ових чинилаца на јављање тзв. „породичног криминалитета” утичу и други разни чиниоци који су везани за породицу. На пример, поремећени односи у браку. Међутим, поремећеност и несрећеност односа у браку не подударају се у потпуности. Друга категорија обухвата и многе ситуације, које још не значе да су брачни другови пореметили своје односе. Тако, један од супружника може се одати уживању алкохола, па и криминалном понашању а да други то толерише, или пак, могу се оба супружника девијантно понашати на различите начине, уз обострану толеранцију. Али, у многим браковима недостаје та толеранција за понашања супротна традиционалним правилима у брачним односима и долази се до поремећаја односа. Највећи узроци оваквих стања су алкохолизам, брачно неверство, сексуална напуштања или изопачености, обавезе према деци из ранијих бракова или ванбрачној деци, мешање родитеља у брак, нетрпељивост према родбини, претерано трошење новца, неспоразуми око васпитавања и животног усмеравања деце, неиспуњење обећаног мираза,

⁷ Милутиновић, М., *Криминологија*, Београд, 1989, стр. 360.

неспоразуми око избора животне средине, понекад и сиромаштво, несрећене стамбене прилике и слично.

Правило је да више чинилаца делује истовремено, нарочито у оним случајевима када их прати међусобна условљеност. А интензитет поремећености односа зависи од начина реаговања на појаве које га објективно условљавају. Поремећени брачни односи не утичу само на криминална понашања супружника међусобно, већ имају утицаја и на вршење дела према другим лицима, углавном оним која су доприносила или се сматрало да доприносе поремећају односа. Најчешће су то сродници по тазбини.

Са питањем породичне контроле повезано је и питање дисциплине. Оно се често третира као значајна мера превентивног карактера. Неки аутори сматрају да лабава дисциплина, а поготово одсуство дисциплине у породици представља фактор делинквентног понашања, оно долази до изражаја нарочито онда када недостају други неопходни утицаји социјализације у породичном животу младог човека.

Породица је један од најважнијих чинилаца и у појави опасног понашања малолетника који су ментално ретардирани. Уколико родитељи не прихватају у потпуности дете са смањеним интелигентним способностима, што се често догађа када родитељи примете да је њихово дете ментално ретардирано, оно почне испољавати незадовољство према „неразумљивом ставу родитеља”. У таквим односима развијају се несигурност и мржња чији резултат је агресивно понашање, не само према родитељима, већ и према наставницима и другим људима који га подсећају на родитеље, а затим и према целокупној заједници.

Кривична дела која су детерминисана тим негативним породичним утицајима означавају се у литератури термином „породични криминалитет”. То је у првом реду криминалитет омладине и деце, затим ту долазе кривична дела која се врше између самих брачних другова, као и она дела која један или оба родитеља врше према својој деци.⁸

С обзиром на то да се узроци социјалне дезорганизације знатним делом налазе у друштву тј. проузроковани су социјалним условима живота, као и да су сметње за позитивну породичну интеграцију изван могућности да их породица сама отклони, неопходна је шира помоћ друштвене заједнице. Помоћ друштва може се састојати у предузимању мера социјалне политике за пуно остваривање основних породичних функција. Неопходна је интервенција превенције криминалитета у породици у виду реализовања низа превентивних програма, с тим што би поједини превентивни програми требало да буду прилагођени специфичностима конкретне породице и

⁸ Милутиновић, М., *Криминологија*, Београд, 1989, стр. 362.

узроцима њене дезинтеграције. Тако се у многим земљама, под државним и друштвеним покровитељством развијају разне друштвене групе и службе, које се старају о породици и њеним најмлађим члановима. То су школе, центри за социјални рад, органи старатељства, брачна саветовалишта, установе, односно домови за збрињавање васпитно запуштене деце итд. Неопходна је, такође, и улога полиције, која долази до изражаја у свим ситуацијама где постоји или прети опасност од испољавања криминалног, прекршајног или социјално-патолошког понашања у породици. У оквиру мера превенције усмерене на породицу разликује се неколико метода: служба за породичну подршку (помоћ породици да постане самостална, обезбеђење спремности за школу код деце, помоћ деци која имају посебне потребе, јачање младих породица, спречавање злоупотребе деце, обезбеђење здравствене заштите), обука породица, кућна брига и заштита породице.⁹

УТИЦАЈ ШКОЛЕ И ОБРАЗОВАЊА

Школа систематски и организовано, користећи и стручна знања о процесу социјализације, током много година утиче на широк круг својстава и понашања појединца и на развој његове личности. Она је главни чинилац у стицању знања и вештина, главни фактор образовања, а истовремено и важна установа васпитања и формирања ставова, вредности и норми. У школи се стварају услови за интеграцију у друштвени живот и она значајно делује на развој личности појединца. На процес, садржај и успех социјализације путем школе делује више фактора. Пре свега, конкретни циљеви и планови васпитања и образовања, подешени схватањима и интересима водећих снага у друштву. Затим, принципи на којима почивају школско васпитање и образовање и организација школског живота. Тиме утиче на степен самосталности у мишљењу и на више или мање толерантан или искључив начин понашања. Важну улогу имају и наставници, и то не само као стручњаци и педагози, него и као личности, као и родитељи, и они постају позитивни или негативни узор понашања. Ефекат школе као средства социјализације зависи и од односа родитеља према школи. Због значаја који има и може да има школа, оправдано је стално тражење што целисходнијих школских програма и планова и, уопште, што бољег организовања школског система.

⁹ Види више о томе у: Кривокапић, В., *Превенција криминалијетета*, Београд, 2002, стр. 137–139.

Дакле, школа се третира као установа која испољава велику утицајну снагу, не само у односу на образовање и културно уздизање, већ и у погледу емоционалног и интелектуалног развитка и формирања целокупне структуре личности младог човека. Она има у томе погледу изванредне предности и неограничене могућности, јер остварује контакте са највећим делом омладине, од ране младости до зрелог доба. Тиме је школа у стању да коригује психичке и друге девијације појединих омладинаца и да их оријентише у исправном правцу.

Школа као организована друштвена институција за васпитање и образовање младе генерације, и систем образовања који се путем ње остварује, повезује се често са малолетном делинквенцијом. Наиме, недостаци у процесу остваривања циљева васпитања, моралног уздизања, развијање културних, радних и других својстава младе генерације могу изазвати и негативне ефекте у њеном понашању. Услед неуспеха у васпитању стварају се друштвено и психолошки повољни услови за такве ефекте, за јављање девијација у понашању омладинаца, који су дошли под удар таквих недостатака и утицаја.¹⁰

Међу образовним школским факторима, који доприносе појави малолетничке делинквенције могу се издвојити најважнији – на пример: занемаривање развијања радних навика и склоности у процесу васпитног рада, фаворизовање деце из горњих класа и слојева, спречавање иницијативе код ученика, недостатак адекватно оспособљених наставника на елементарном нивоу, невођење рачуна о школској и радној дисциплини, неправилни међулични и међуљудски односи код школске омладине, недостатак професионалних саветовалишта, психолога и психијатара за обављање нужних консултација. Затим, може се још навести и ситуација када се недостаци у образовању испољавају у случају када се не води рачуна о диференцијацији ученика и одређивању наставних програма, с обзиром на интелектуалне и друге могућности учења, што доводи до разних промена у личности тих ученика. Тако, разлози делинквентног понашања школске деце могу бити још и неуспех у савлађивању наставне материје у случају када је програм преобиман, када не одговара интелектуалном нивоу школске омладине, када не привлачи њихову пажњу, што може да дође до изражаја у периодима реформе школства, која се не извршава и не спроводи адекватно тим захтевима.

Криминалитет код школске деце и малолетника је проблем свих друштвених заједница, при чему се он састоји у кршењу норми од стране младих људи чија је биолошка, а тиме и емоционална и социјална зрелост у фази развоја. Као најчешћи облици недозвољеног понашања у школи,

¹⁰ Милутиновић, М., *Криминологија*, Београд, 1989, стр. 363.

које често претходи криминалном, су: недисциплина, агресивност, бежање са часова, учестало мењање школа, асоцијалност, пушење, употреба алкохола, коришћење опојних средстава, крађе, а у скорије време и ношење хладног и ватреног оружја, бомби и слично. У школи се јавља и један посебан вид асоцијалног понашања где су деца и малолетници ромске народности лоше прихваћена још од првих разреда основног образовања. Ово неприхватање код те деце најчешће изазива асоцијалност, агресивност или напуштање школе. Али, један од најразвијенијих проблема од којих трпи савремена школа јесте насиље где су ученици или његови носиоци или његове жртве и, повезано са тим, страх од насиља који је присутан код наставника, породице и друштву уопште.

Што се тиче утицаја образовања на криминалитет, преовлађује ставновиште да криминалитет стоји у негативној корелацији са образовањем, односно да се уздизањем нивоа образовања смањује стопа криминалитета и обрнуто. Полази се од тога да се недовољно образовање граничи са незнањем, непромишљеношћу и несхватањем да одређена понашања могу бити друштвено опасна. Додаје се још и то да су необразована лица лишена васпитања у духу моралних идеја и више подложна тренутним импулсима, страстима и лошим идејама.

Међутим, понекад се указује да образовање на одређени начин оспособљава човека за вршење криминалних радњи. Пракса показује да кривична дела често врше и високообразовани људи јер постоје неке врсте криминалитета код којих је практично искључено да га врше неписмена лица или лица са минималним образовањем. Ово је случај код оне делинквенције која је везана за обављање одређених дужности, или је пратећа појава неких друштвених занимања и функција на које се не може ни доћи, ако лице нема одговарајуће образовање. Ту спада низ кривичних дела чији је један од битних елемената службени или одговорни однос учиниоца као што су, на пример, разне злоупотребе, проневера, пљачка, преваре у служби, примање мита, затим још нека дела из оквира политичке делинквенције, са нагласком на тзв. криминалитет белог оковратника.

Међутим, треба имати у виду да образовање не делује аутоматски на јављање криминалитета, већ преко других непосредних чинилаца, који стоје са њим у уској вези, значај образовања за криминалну делатност треба посматрати само кроз сагледавање утицаја овог феномена на те друге факторе. Наиме, уколико мањи степен образовања подстиче значај одређених чинилаца као криминогених фактора, онда се може закључити да образовање и криминалитет стоје у негативној корелацији.

С обзиром на то да је школа институција са којом човек читавог живота остварује неопходан контакт и комуникацију од егзистенцијалног значаја, сасвим је природно да веза човека са школом захтева и интензивну

сарадњу школе са породицом, пре свега са родитељима. Поред наставника, у остваривању васпитно-образовног процеса значајну улогу има и стручно квалификовани тим који се састоји од психолога, педагога и социјалног радника, који би се темељно бавио сваким појединачним случајем.

Превентивне интервенције према младима као потенцијалним извршиоцима кривичних дела пружа најбоље резултате уколико су адекватне узрасту и природи малолетника и условима у којима они живе, и ако су стручно вођене, јер млади углавном не испољавају непосредно „криминални синдром”. Тако је успешност већа уколико се са превентивним мерама почне у најранијем узрасту, тј. када се јаве први криминогени симптоми. Наставници понекад, чак чешће него родитељи, имају прилику да уоче не само позитивне особине и навике, већ и симптоме неприлагођености и личне негативне особине.¹¹ Школа, такође, треба да развија сарадњу са специјализованим институцијама, центрима за социјални рад, са образовним установама приликом избора врсте даљег школовања, органом старатељства, са другим друштвеним и државним органима (полицијом и др.), а школе за ментално заосталу децу су значајне јер ову децу и малолетнике оспособљавају за нормалан живот и тиме смањују могућност њиховог девијантног понашања, а исто тако и могућност да постану жртве криминалног понашања других.

ГРУПЕ ВРШЊАКА И КРИМИНАЛИТЕТ

Велики број аутора истиче да вршњаци имају у детињству и малолетничком добу значајан утицај на формирање многих особина личности. Те друштвене групе чине, по правилу, ограничени број појединаца истог доба, вршњака и образује се на основу узајамне привлачности и немају унапред предвиђене задатке ни предвиђене односе. Али, постоје заједничке активности које се тичу пре свега коришћења слободног времена и, посебно, дружења и забаве. Немају сталног вођу, него се као иницијатори различитих активности групе, јављају различити чланови. Поред задовољавања афилијативних потреба, њихова важна функција је у развијању социјалне зрелости личности, независности, самосталности и идентитета као и у изграђивању схватања и ставова према важним друштвеним питањима.

Друговање, наиме, представља веома важно средство социјализације појединца. Оно доприноси развијању друштвености, усвајању нових социјалних ставова, избегавању необичног или ексцентричног понашања и постизању личне самосталности и осећања независности. Група вршњака

¹¹ Кривокапић, В., *Превенција криминалитета*, Београд, 2002, стр. 141.

знатно utичe на то које ће вредности младићи и девојке тежити да остваре, шта ће им бити идеали. Посебно ће utичати на развој интересовања, на начин одевања, одмарања и забављања, као и на начин говора и изражавања.

Улога вршњака на понашање појединца уочена је и при испитивању узрока преступништва малолетника. Многа испитивања су показала да је често један од важних узрока преступништва прихватање схватања и понашања вршњака са којима се појединац дружи. Како делинквентност није увек директна последица дружења са одређеним групама, већ је често њен основни узрок у рђавим домаћим приликама, средина вршњака која намеће одређена схватања представља фактор који оријентише појединце на преступништво. Те групе доприносе у великој мери обликовању личности младог човека. Значи, у случају када су такве групе антидруштвене, када испољавају криминалне ставове, мотиве и акције, оне могу оријентисати лица која им припадају у правцу вршења разних облика девијантног понашања. У том погледу су врло utицајне делинквентне групе и банде, које увлаче омладинце у своје редове, у које стичу поверење ако успешно изврше кривична дела и друге антидруштвене подвиге. Њихов utицај је нарочито јак на јављање асоцијалних и делинквентних понашања међу омладином и посебно на појаву силеџијског, хулиганског и сличних понашања.

Може се закључити да пријатељске групе развијају сопствене нормe понашања, којих се често ригидно придржавају. Те нормe су често у супротности са родитељским, као и са друштвено прокламованим нормама. Функција тог антиконформизма увек је, између осталог, у ослобађању од зависности од других и у осамостаљивању.

Треба још поменути и велики utицај (криминогени) који испољавају организоване групе професионалних криминалаца и силеџија, који испољавају разна антисоцијална понашања, поготово на јавним местима. Та понашања карактерише агресивност и насилност и настоје да на разне начине увуку у своју средину нова лица која налазе међу лоше васпитаним и морално нестабилним омладинцима. (Ово се више односи на utицај улице на појаву криминалитета).

Међу факторима који значајније utичу на сузбијању криминалитета, посебно малолетничке делинквенције, а у вези са овим, истиче се креативно коришћење слободног времена. Сматра се да би криминалитет у великој мери опао, ако би коришћење слободног времена било организовано тако да позитивно utиче на формирање младих. Значи, сматра се да лоше коришћење слободног времена доприноси јављању девијације, делинквенције и криминалитета. Неадекватни и слаби услови разоноде условљавају повећану недисциплину, стицање лоших навика, отежано прилагођавање и сл. Оно може бити веома погодно за јављање делинквентног и девијант-

ног понашања. Имајући у виду значајну превентивну улогу овог фактора разрађују се многи посебни програми коришћења слободног времена, тј. организовано се развијају такве активности које човека уздижу физички, духовно. Да би се то постигло организују се посебни дечији клубови, центри за разоноду, спортски терени, интернати, разни курсеви, затим развијају се разни облици рекреације у кући, стимулисање дружења са стабилном и солидном децом, разни облици позитивне забаве и сл.

ЗАКЉУЧАК

У савременом друштву криминалитет је општа друштвена појава. Он постоји у свим земљама света, без обзира на њихов политички систем или њихово друштвено-економско уређење. Криминалитет као друштвена појава подложен је одређеним променама, мења се како у времену тако и у простору. Промене у врсти, обиму и структури криминалитета представљају једну од веома важних чињеница с којом се суочавају све земље света. Нажалост, значајно место у овој појави имају и кривична дела која су извршили малолетници, па и деца. Иако криминалитет малолетника представља интегрални део општег криминалитета, он се због низа карактеристика мора разматрати одвојено од криминалитета одраслих.

Односе деце и одраслих оптерећују многе предрасуде, превазиђена традиционална схватања и неразумевања. Деца често расту у микроокружењима у којима се разумевање замењује сукобима и агесијама различитог типа. Ови сукоби и агесије остају дуго невидљиви и неоткривени, а често се и прећутно прелази преко њих, све док не добију драматичан карактер. Са друге стране, ти сукоби и агесије су и значајни део макросоцијалног окружења у коме деца живе. Они су на различите начине присутни и у свакодневном животу и могу, на жалост, постати и део процеса социјализације, нарочито уколико су присутни у масовним медијима који могу бити моћно средство при прихватању одређеног начина понашања. Некада и сами медији намећу моделе понашања у којима доминира насиље.¹²

Треба напоменути и да се обим малолетничке делинквенције у савременим условима све више повећава, као и то да се појављују нови облици малолетничког криминалитета. Малолетничка делинквенција, такође, све више постаје предмет преокупације разних националних и међународних сусрета и институција. То пре свега зато што је реч о појави социјалне патологије у редовима младе генерације, која се, као што је речено, налази у

¹² Шкулић, М., Стевановић, И., *Малолетни делинквенцији у Србији*, Београд, 1999, стр. 9.

порасту, у низу земаља и представља језгро из кога се најчешће регрутују криминалци међу одраслим лицима. Зато, превентивне акције против криминалитета уопште морају бити сконцентрисане на овај проблем у свим земљама. Нова обележја малолетничке делинквенције испољавају се у разним облицима. Ту се мисли највише на све чешћу појаву тешких облика понашања, које све више карактеришу насилност као основно обележје, на појаву организовања тзв. омладинских гангова односно банди, који тој насилној црти дају често екстремни облик, на све чешће испољавање вандализма, на све интензивније регрутовање малолетних делинквената из друштвених слојева са вишим друштвеним стандардом и већим приходима, на све већу раширеност прекршајних и других девијантних понашања (алкоголизам, наркоманија) која воде у делинквентну активност и др.¹³ Уопштено говорећи, у последње време долази све више до изражаја удруживање малолетника у разне групе које испољавају разноврсне девијације у свом понашању. Ти облици удруживања крећу се од обичних и недовољно чврстих све до чврстих организација, у различитим земљама. Појединци који имају извесне психолошке и друштвене проблеме прво се повезују у маргиналне, неформалне групе, дифузног карактера, али које имају велики утицај на процес криминализације. Као важни фактори окупљања малолетника у те групе јављају се школа и суседство односно пошто се то повезивање врши на основу прихватања истоветних ставова и вредности, када су породица, школа и друге институције непривлачне за њих, те групе им служе као замена породице, у којима малолетници доживљавају непосредну комуникацију која им недостаје у породици. Касније се јавља криминално понашање као предмет и циљ њиховог груписања, и групе постају хијерархијски организоване за вршење кривичних дела.

Зато, како би се ова појава сузбила (превентивним мерама), више пажње треба посветити социјализацији, којом се стичу важне особине за друштвени живот (позитивне) и њеним чиниоцима међу којима су најважнији – породица, школа и вршњаци.

ЛИТЕРАТУРА

- Вуковић, С. Ш.: *Крвни деликџи у Србији*, монографија, Зајечар, 1984.
Гиденс, Е.: *Социологија*, Економски факултет, Београд, 2003.
Даниловић, М.: *Породица и малолетничка делинквенција*, Ријека, 1986.
Игњатовић, Ђ.: *Криминологија*, Службени гласник, Београд, 2005.
Кривокапић, В.: *Превенција криминалитетa*, Полицијска академија, Београд, 2002.

¹³ Види више о томе Милутиновић, М., *Криминологија*, Београд, 1989, стр. 243–246.

- Милутиновић, М.: *Криминологија*, Савремена администрација, Београд, 1989.
- Милутиновић, М., Алексић Ж.: *Малолетничка делинквенција*, Научна књига, Београд, 1989.
- Хајдуковић, Ч.: *Судска психијатрија*, РО Зајечар, Београд – Зајечар, 1981.
- Шкулић, М., Стевановић, И.: *Малолетни делинквенци у Србији*, Југословенски центар за права детета, Београд, 1999.

FAMILY, SCHOOL, PEERS AND CRIMINALITY

Miuca Marija, Attorney at law from Vrsac

Summary

Criminology is an independent science, which is using the knowledge and research methods, the science of man and society, the empirical study of criminal phenomenon, i.e., crime, its perpetrators and victims, crime and the way society responds to criminal behavior. The general conditions that determine criminality are implemented through direct cause and individual factors that are directly related to criminal activity. These immediate causes and individual factors are causing crime from direct distance and therefore are called "criminal factors". Juvenile delinquency, judging upon its character, represents the same area of behavior as criminal behavior of adults, and it is considered as part of general crime, i.e., it has many features and characteristics in common with the crime of adults. But because of their age and other elements, primarily sociological, psychological, biological, criminal, political and other, juvenile delinquency has number of special features. Factors influencing the occurrence of juvenile delinquency are complex and vary since they are caused by specific social, economic, cultural and other relevant circumstances of individual countries and the status of young people in them. The social prevention can be defined as a system of preventive measures, programs and methods of social and governmental entities in the prevention of crime and related phenomena of social pathology. Social preventive measures imposed on children and juveniles are divided into measures aimed at individual and measures aimed at community. The socialization of young people is always a current social issue which has a multidimensional character. The socialization is the process in which children (or other new members of the society) gain knowledge about the way of life in their society. The goal of socialization is that young people learn how to behave in the community they belong to. The mediators or agents of socialization are groups or social frameworks in which the important processes of socialization are taking place. The family, school and peers are some of the most important agents of socialization, and they have the impact on personal establishment and development.

Keywords: criminology, criminal factors, juvenile delinquency, social prevention, socialization, agents of socialization-family, school, peers

ODLUKE SUDSKE PRAKSE

ZASTARELOST KRIVIČNOG GONJENJA – čl. 103. KZ I PONAVLJANJE KRIVIČNOG POSTUPKA – čl. 413. ZKP

AKO JE DOZVOLJENO PONAVLJANJE KRIVIČNOG POSTUPKA SHODNO čl. 413. ZKP I NOVOM PRESUDOM JE RANIJA PRESUDA PREINAČENA SAMO U DELU ODLUKE O KAZNI, NE PRIMENJUJE SE INSTITUT ZASTARELOSTI KRIVIČNOG GONJENJA – čl. 103. KZ.

Iz obrazloženja:

Neosnovana je žalba branioca okrivljenog izjavljena protiv presude prvostepenog suda a kojom je delimično stavljena van snage presuda Opštinskog suda u Užicu K... u pogledu odluke o kazni, a okrivljeni, zbog krivičnog dela...

Neosnovani su navodi iz žalbe okrivljenog u delu kojim se navodi da je u konkretnom slučaju nastupila zastarelost krivičnog gonjenja imajući u vidu vreme izvršenja krivičnog dela, jer se okrivljenom stavlja na teret izvršenje produženog krivičnog dela prevare iz čl. 171. st. 1. KZRS, delo izvršio u vremenskom periodu od 7. novembra 1995. do 5. aprila 1996. godine i da je za ovo krivično delo bila predviđena kazna zatvora do 5 godina, tako da je apsolutna zastarelost nastupila 5. aprila 2006. godine.

Procesna situacija nastala od dana pravnosnažnosti rešenja kojim je dozvoljeno ponavljanje postupka u smislu čl. 413. ZKP i za vreme novog suđenja isključuju uticaj zastarelosti krivičnog gonjenja na ishod tog postupka.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 873/10 od 11. avgusta 2010. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 2173/11 od 24. juna 2011.)

KRIVIČNO DELO NEUPLAĆIVANJE POREZA PO ODBITKU – čl. 173 st. 3. U VEZI st. 1. ZAKONA O PORESKOM POSTUPKU I PORESKOJ ADMINISTRACIJI

U SITUACIJI KADA JE OD OKRIVLJENOG KAO ODGOVORNOG LICA U ZEMLJORADNIČKOJ ZADRUZI, NAKON OBRAČUNATE I ISPLAĆENE ZARADE ZAPOSLENIMA, OBRAČUNAO I PROKNJIŽIO POREZ PO ODBITKU, ALI ISTI DRŽAVI NISU PLAĆENI USLED BLOKADE RAČUNA ZEMLJORADNIČKE ZADRUGE, TADA SE OKRIVLJENI IMA OSLOBODITI OD OPTUŽBE DA JE IZVRŠIO KRIVIČNO DELO NEUPLAĆIVANJE POREZA PO ODBITKU – čl. 173. st. 3. U VEZI SA st. 1. ZAKONA O PORESKOM POSTUPKU I PORESKOJ ADMINISTRACIJI.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda okrivljeni je oglašen krivim zbog krivičnog dela neuplaćivanje poreza po odbitku – čl. 173. st. 3. u vezi sa st. 1. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji.

Uvažavanjem žalbe okrivljenog, preinačena je presuda prvostepenog suda, tako da se okrivljeni primenom čl. 355. t. 2. ZKP oslobađa od optužbe da je izvršio pomenuto krivično delo.

Iz spisa proizilazi da je u spornom periodu uredno isplaćivana zarada radnicima zemljoradničke zadruge, da je obračunat i uredno proknjižen porez po odbitku, da u prethodnom periodu su porezi uredno uplaćivani Republici Srbiji, ali do uplate spornih iznosa poreza nije došlo zbog blokade računa zemljoradničke zadruge.

S obzirom na navedeno, proizilazi zaključak da ovakvim postupanjem okrivljenog kao direktora preduzeća, prijavom isplate zarade radnika i evidentiranjem isplate u poslovnoj evidenciji preduzeća, poreska obaveza nije skrivena i izbegnuta već je jasno iskazana, čime u konkretnom slučaju nije dokazana namera okrivljenih da potpuno izbegnu plaćanje poreza i doprinosa.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 1352/10 od 13. decembra 2010. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 458/11 od 18. maja 2011.)

USLOVNI OTPUST – čl. 46. KZ

NE MOŽE SE PRIHVATITI ZAKLJUČAK PRVOSTEPENOG SUDA IZNET U OBRAZLOŽENJU REŠENJA KOJIM JE USVOJENA MOLBA ZA USLOVNI OTPUST OSUĐENOG, DA JE OSTVARENA SVRHA KAŽNJVANJA JER JE „SVRSISHODNO OSUĐENOM IZAĆI U SUSRET S OBZIROM NA MALI NEIZDRŽANI DEO KAZNE I OMOGUĆITI MU ŠANSU ZA UKLAPANJE U NORMALAN ŽIVOT”.

Iz obrazloženja:

Osnovana je žalba javnog tužioca.

Prvostepeni sud je nekritički prihvatio stav iznet u izveštaju KPZ da je „svrsishodno osuđenom izaći u susret s obzirom na mali neizdržani deo kazne i omogućiti mu šansu za uklapanje u normalan život”.

Takva formulacija izveštaja KPZ ne pruža dovoljno podataka da bi se sa sigurnošću zaključilo da je proces resocijalizacije kod osuđenog okončan pošto se govori samo o prognozi u tom smislu i navodi jedino da je osuđeni disciplinski kažnjavan bez bližeg naznačenja koliko puta i zbog koje vrste disciplinskih prestupa.

Stoga je nužno da prvostepeni sud tu činjenicu proveriti, tako što će od uprave KPZ zatražiti odgovarajuće i detaljno izjašnjenje o vladanju osuđenog za vreme izdržavanja kazne, da bi iz istog bilo jasno i nesporno utvrđeno, da li je kod osuđenog ostvarena svrha kažnjavanja.

(Rešenje Višeg suda u Čačku Kuo 37/11 od 6. juna 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1002/11 od 14. juna 2011.)

KRIVIČNO DELO NAPAD NA SLUŽBENO LICE U VRŠENJU SLUŽBENE DUŽNOSTI – čl. 323. st. 2. U VEZI SA st. 1. I čl. 33. KZ

**PRESUDOM PRVOSTEPENOG SUDA OKRIVLJENI SU OSLOBOĐENI
OD OPTUŽBE PRIMENOM čl. 355. t. 2. ZKP DA SU IZVRŠILI KRIVIČNO
DELO NAPAD NA SLUŽBENO LICE U VRŠENJU SLUŽBENE DUŽNOSTI –
čl. 323. st. 2. U VEZI SA st. 1. I čl. 33. KZ.**

Iz obrazloženja:

Neosnovani su žalbeni navodi javnog tužioca, jer je prvostepeni sud pravilno ceneći sve izvedene dokaze, a posebno iskaze oštećenih koji su se na glavnom pretresu izjasnili da kritičnom prilikom nisu imali uniforme na kojima bi bile oznake koje bi govorile ko su i šta su i na osnovu odeće koju su imali okrivljeni nisu mogli da zaključe da se radi o službenim licima, niti su se kritičnom prilikom oni legitimisali, pa je pravilan zaključak prvostepenog suda da okrivljeni kritičnom prilikom nisu bili svesni da vrše napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti, te su pravilno primenom čl. 355. t. 2. zkp okrivljeni oslobođeni od optužbe da su izvršili krivično delo iz čl. 323. st. 2. u vezi sa st. 1. i čl. 33. kz.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 1620/10 od 17. marta 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1727/11 od 20. juna 2011.)

IMOVINSKO-PRAVNI ZAHTEV – čl. 207. ZKP

AKO JE U TOKU KRIVIČNOG POSTUPKA NESPORNO DA JE OKRIVLJENI, NAKON ŠTO JE PROTIVPRAVNO ODUZEO OD OŠTEĆENOG ALUMINIJUM, ISTI PRODAO I NAPLATIO 14.000,00 DINARA, ONDA JE OBAVEZA SUDA DA PRILIKOM ODLUČIVANJA O IMOVINSKO-PRAVNOM ZAHTEVU OŠTEĆENOG, OBAVEŽE OKRIVLJENOG DA PRED A OŠTEĆENOM NAVEDENI NOVČANI IZNOS, SHODNO ODREDBI čl. 207. ZKP.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda okrivljeni je oglašen krivim zbog krivičnog dela teške krađe iz čl. 204. st. 1. t. 1. KZ, a takođe je obavezan da oštećenom preduzeću plati 37.371,00 dinar na ime imovinsko-pravnog zahteva.

Žalba okrivljenog je osnovana, pa je presuda prvostepenog suda preinačena u delu imovinsko-pravnog zahteva.

Iz spisa proizilazi, priznanjem okrivljenog, da je okrivljeni oduzeti aluminijum prodao za novčani iznos od 14.000,00 dinara i taj novac je od njega oduzet po potvrdi Policijske uprave koja se nalazi u spisima.

Oštećeni je postavio imovinsko-pravni zahtev za iznos od 37.371,00 dinara.

Apelacioni sud je, imajući u vidu pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje i odredbe čl. 207. ZKP kojom je predviđeno da ako se imovinsko-pravni zahtev odnosi na povraćaj stvari a sud ustanovi da stvar pripada oštećenom i da se nalazi kod okrivljenog, odrediće u presudi da se stvar preda oštećenom, pa je odlučio da iznos od 14.000,00 dinara vrati oštećenom jer je nesporno utvrđeno da isti iznos novca pripada oštećenom a da potom vodeći računa o interesima pravičnosti okrivljenog obaveže da na ime imovinsko-pravnog zahteva plati oštećenom preduzeću iznos od 23.371,00 dinar, kao razliku između postavljenog imovinsko-pravnog zahteva od strane oštećenog i vraćene protivpravne imovinske koristi.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 97/11 od 11. marta 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 2067/11 od 10. juna 2011.)

BITNA POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA – čl. 368. st. 1. t. 8. ZKP

PRVOSTEPENI SUD JE DONOSEĆI PRESUDU KOJOM JE OKRIVLJENA OGLAŠENA KRIVOM ZBOG KRIVIČNOG DELA ZLOUPOTREBA SLUŽBENOG POLOŽAJA IZ čl. 359. st. 3. U VEZI SA st. 1. KZ, UČINIO BITNU POVREDU ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ čl. 368. st. 1. t. 8. ZKP

– OPTUŽBA JE PREKORAČENA, A U ODNOSU NA KRIVIČNO DELO PRO-NEVERE IZ čl. 364. st. 3. U VEZI SA st. 1. KZ KOJE JE STAVLJENO NA TERET OPTUŽNIM AKTOM.

Iz obrazloženja:

Naime, optužnicom se okrivljenoj stavlja na teret da je „kao član komisije za prodaju dela imovine preduzeća, prisvojila novac dobijen prodajom, koji joj je bio poveren u radu ... čime je sebi i drugima pribavila imovinsku korist”, a izrekom prvostepene presude je navedeno „da je u svojstvu odgovornog lica – člana komisije za prodaju ... prekoračila granice svojih službenih ovlašćenja u nameri da sebi i drugima...”

Naime, prema odredbi čl. 351. st. 1. ZKP, presuda se može odnositi samo na lice koje je optuženo i samo za delo koje je predmet optužbe sadržane u podnetoj, odnosno na glavnom pretresu izmenjenoj ili proširenoj optužnici, a u konkretnom slučaju sud je u potpunosti povredio optužbu u pogledu istovetnosti tj. objektivnog identiteta optužbe i nije imao ovlašćenja da sudi mimo opisa dela koje je dato u optužnici, a optužba je uvek prekoračena onda čime se presuda oslanja na druge činjenice (vezane za svojstvo izvršioca, radnju izvršenja, uzročnost i vrstu nastupele posledice), a ne na one iz optužnice.

(Presuda Višeg suda u Čačku K 43/10 od 3. novembra 2010. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 857/11 od 11. maja 2011.)

PRESUDA KOJOM SE OPTUŽBA ODBIJA – čl. 354. t. 1. ZKP

AKO SE OKRIVLJENOM OPTUŽNIM AKTOM STAVLJA NA TERET IZVRŠENJE KRIVIČNOG DELA NEPROPISNO I NEPRAVILNO IZVOĐENJE GRAĐEVINSKIH RADOVA IZ čl. 281. st. 1. KZ, NEJASAN JE ZAKLJUČAK PRVOSTEPENOG SUDA KADA DONOSI PRESUDU PREMA KOME SE OPTUŽBA ODBIJA JER IMA MESTA PRIMENI ZAKONA O PLANIRANJU I IZGRADNJI.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda prema okrivljenom se optužba odbija primenom čl. 354. t. 1. ZKP (a u obrazloženju je naveden čl. 354. t. 3. ZKP), da je izvršio krivično delo nepropisno i nepravilno izvođenje građevinskih radova iz čl. 281. st. 1. KZ.

Nejasni su razlozi dati u obrazloženju presude kod navoda suda da je okrivljeni „amnestiran od progona” a ovo stoga što iz spisa ne proizilazi da je podnet bilo kakav akt amnestije kojim je okrivljeni oslobođen od gonjenja u smislu odredbe čl. 354. t. 3. ZKP.

Takođe, drugostepeni sud ukazuje da je prvostepeni sud u obrazloženju naveo razloge zašto smatra da se u radnjama stiču elementi krivičnog dela iz čl. 149. Zakona o planiranju i izgradnji, ne dajući pri tom razloge o tome zašto je optužba prema okrivljenom odbijena za krivično delo nepropisno i nepravilno izvođenje građevinskih radova iz čl. 281. st. 1. KZ, koje mu je optužnim aktom stavljeno na teret.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 710/10 od 29. aprila 2010. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 7509/10 od 10. maja 2011.)

KRIVIČNO DELO PORESKA UTAJA IZ čl. 229. st. 1. KZ I POSLOVANJE SA TZV. „FANTOMSKIM” PREDUZEĆIMA

BITAN ELEMENT KRIVIČNOG DELA PORESKE UTAJE IZ čl. 229 st. 1. KZ JE I POSTOJANJE FIKTIVNE DOKUMENTACIJE. DA LI JE DOKUMENTACIJA IZ POSLOVNOG ODNOSA FIKTIVNA UTVRĐUJE SE IZMEĐU OSTALOG I SADRŽINOM FAKTURA I OTPREMNICA, BEZ OBZIRA ŠTO JE KUPLJENA ROBA PO TAKVOJ DOKUMENTACIJI I PLAĆENA.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda okrivljeni je oslobođen od optužbe primenom čl. 355. t. 2. ZKP da je izvršio krivično delo poreske utaje iz čl. 229. st. 1. KZ.

Iz osnovnog nalaza veštaka ekonomske struke proizilazi da u pogledu preduzeća ... i računa vezanih za ovo preduzeće, da račune – fakture ne prati propisno sačinjena otpremnica jer u istim nisu navedeni vrsta vozila, ime vozača, registarski broj vozila za prevoz, mesto preuzimanja ili mesto istovara, da sva preduzeća uključujući i sporno ... nemaju zaposlene radnike, nemaju magacine, ne vode knjigovodstvo, ne poseduju dokumentaciju o poslovanju, nisu dostupna kontroli, nemaju ulaz i izlaz robe – zalihe, ne nalaze se na navedenim adresama, a poslovanje istih je otkriveno preko tekućih računa.

Osnovano je ukazivanje u žalbi javnog tužioca, za sada nije razjašnjeno kako je preduzeće okrivljenog obavljalo poslovnu saradnju sa preduzećima koja nemaju adrese, nemaju magacine, zaposlene ljude, što za sada sve ukazuje da se radi o tzv. „fantomskim” firmama, pa bez obzira što je po spornim računima izvršeno plaćanje tim firmama, to ne znači da je bilo prometa roba i usluga između preduzeća okrivljenog i navedenih preduzeća, već se za sada može ukazati na tzv. „pranje novca”, odnosno postojanje fiktivne dokumentacije radi oslobađanja od PDV.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 388/10 od 4. juna 2010. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 747/11 od 11. maja 2011.)

**KRIVIČNO DELO NEDOZVOLJENA PROIZVODNJA,
DRŽANJE, NOŠENJE I PROMET ORUŽJA
I EKSPLOZIVNIH MATERIJA IZ čl. 348. st. 2. U VEZI SA st. 1. KZ**

SPREJ – BOČICA SA NATPISOM „SAM 7 – ANTIAGRESION” JESTE GASNO ORUŽJE U SMISLU čl. 2. st. 2. t. 3. ZAKONA O ORUŽJU I MUNICIJI, A NABAVLJANJEM I DRŽANJEM POMENUTOG ORUŽJA IZVRŠENO JE KRIVIČNO DELO NEDOZVOLJENA PROIZVODNJA, DRŽANJE, NOŠENJE I PROMET ORUŽJA I EKSPLOZIVNIH MATERIJA IZ čl. 348. st. 2. U VEZI SA st. 1. KZ.

Iz obrazloženja:

Pobijajući prvostepenu presudu zbog povrede Krivičnog zakona, branilac okrivljenog u žalbi ističe da se ova povreda sastoji u tome što delo za koje je okrivljeni optužen nije krivično delo jer pomenuti sprej po važećem Zakonu o oružju i municiji nije oružje, kao i u tome što je prema okrivljenom primenjen Zakon koji se ne može primeniti, a sud je trebao u konkretnom slučaju da primeni odredbe KZ koje su važile pre 11. septembra 2009. kada je stupio na snagu Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika.

Po nalaženju Apelacionog suda, sprej – bočica koja je pronađena kod okrivljenog jeste oružje u smislu Zakona o oružju i municiji bez obzira što na istom stoji natpis „antiagresion” s obzirom da po čl. 2. st. 1. Zakona o oružju i municiji je propisano šta se sve smatra oružjem, pa se shodno navedenoj zakonskoj odredbi, za postojanje oružja, namena vršenja napada zahteva kod predmeta koji se ne mogu svrstati u naprave koje su izrađene, prilagođene ili namenjene za izbacivanje projektila, gasa, tečnosti ili druge supstance putem potiska barutnih gasova, vazdušnog pritiska ili drugog potisnog sredstva.

Neosnovani su žalbeni navodi da radnje okrivljenog predstavljaju prekršaj shodno čl. 35. Zakona o oružju i municiji iz razloga što navedeni propis za postojanje prekršaja ne podrazumeva nabavljanje, držanje i nošenje gasnog oružja, već naprotiv hladnog oružja, posebnog oružja, lovačkog i sportskog oružja kao i naprave i uređaja iz čl. 5. st. 1. i 2. pomenutog zakona.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 1169/10 od 25. februara 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 2588/11 od 2. avgusta 2011.)

ODBIJANJE PRIVATNE TUŽBE – čl. 441. st. 1. ZKP

IMA MESTA ODBIJANJU PRIVATNE TUŽBE SHODNO čl. 441. ZKP, SAMO AKO JE ISTA UREDNA.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je saglasno odredbi čl. 441. st. 1. ZKP u vezi sa čl. 274. st. 1. t. 1. ZKP odbio privatnu tužbu jer delo koje je predmet optužbe nije krivično delo.

Po oceni Apelacionog suda, nerazumljivi su razlozi prvostepenog suda za donošenje pobijne odluke s obzirom da iz sadržine privatne tužbe proizilazi da ista nije sastavljena u skladu sa odredbom čl. 266. st. 1. ZKP ili u skladu sa odredbom čl. 438. st. 1. ZKP koje odredbe predviđaju šta treba da sadrži privatna tužba u redovnom odnosno skraćenom postupku.

Takođe su nerazumljivi razlozi prvostepenog suda da odbije privatnu tužbu u smislu citiranih propisa jer delo koje je predmet tužbe nije krivično delo s obzirom da privatna tužba nije razumljiva i ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupati (da li MUP Republike Srbije može biti odgovorno za krivično delo u smislu Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, takođe da li je precizan i činjenični opis krivičnog dela), te prvostepeni sud u smislu čl. 171. st. 3. ZKP trebao da pozove privatnog tužioca da u određenom roku tužbu uredi, što sud nije učinio, pa je bilo nužno ukinuti pobijano rešenje i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

(Rešenje Osnovnog suda u Užicu K 492/11 od 12. avgusta 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1497/11 od 29. avgusta 2011.)

KRIVIČNO DELO LAKE TELESNE POVREDE IZ čl. 122. st. 2. U VEZI SA st. 1. KZ I ODNOS SA KRIVIČNIM DELOM UGROŽAVANJE SIGURNOSTI IZ čl. 138. st. 1. KZ

KADA JE OKRIVLJENI OŠTEĆENOM NANEO LAKE TELESNE POVREDE UDARCIMA DRVENIM VILAMA PO TELU, PA UDALJAVAJUĆI SE OD NJEGA PRETI DA ĆE GA UBITI, ČINI DVA KRIVIČNA DELA U STICAJU: KRIVIČNO DELO LAKE TELESNE POVREDE IZ čl. 122. st. 2. U VEZI SA st. 1. KZ I KRIVIČNO DELO UGROŽAVANJE SIGURNOSTI IZ čl. 138. st. 1. KZ

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je okrivljenog oglasio krivim da je oštećenom naneo lake telesne povrede bliže opisane u izreci na taj način što ga je stegao rukama oko vrata, oborio na zemlju, drvenim vilama ga udario po telu, te da je time izvršio krivično delo iz čl. 122. st. 2. u vezi sa st. 1. KZ.

Istovremeno je u stavu 2. izreke okrivljenog oslobodio od optužbe da je u isto vreme i na istom mestu, a nakon što je oštećenom naneo lake telesne povrede, ugrozio sigurnost oštećenog pretnjom da će ga ubiti iz lovačke puške, a primenom čl. 355. t. 1. ZKP, sa obrazloženjem da je umišljaj okrivljenog u konkretnom slučaju bio usmeren da oštećenom nanese lake telesne povrede, a nakon što je oštećenom naneo lake telesne povrede, izgovorio je pomenute reči pretnje udaljavajući se od oštećenog, jeste samo nastavak njegovog prethodnog ponašanja kada je ugrozio oštećenog na taj način što ga je oborio na zemlju i naneo mu telesne povrede.

Ne mogu se prihvatiti razlozi prvostepenog suda da upućena pretnja okrivljenog predstavlja samo nastavak prethodnog ponašanja imajući u vidu biće krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz čl. 138. st. 1. KZ, i da se radi o drugom zaštitnom objektu u odnosu na radnju izvršenja i zaštitnom objektu krivičnog dela iz čl. 122. st. 2. u vezi sa st. 1. KZ.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 739/10 od 9. marta 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 2066/11 od 26. jula 2011.)

**KRIVIČNO DELO OMETANJE OVLAŠĆENOG
SLUŽBENOG LICA U OBAVLJANJU POSLOVA BEZBEDNOSTI
ILI ODRŽAVANJE JAVNOG REDA I MIRA IZ čl. 23. st. 1.
ZAKONA O JAVNOM REDU I MIRU**

KADA OKRIVLJENI UZ ŽALBU IZJAVLJENU PROTIV PRESUDE PRVOSTEPENOG SUDA KOJOM JE OGLAŠEN KRIVIM ZBOG KRIVIČNOG DELA IZ čl. 23. st. 1. ZAKONA O JAVNOM REDU I MIRU PRILOŽI PRAVNO-SNAŽNO REŠENJE SUDIJE ZA PREKRŠAJE POVODOM ISTOG KRITIČNOG DOGAĐAJA, ČINJENIČNO STANJE NIJE PRAVILNO I POTPUNO UTVRĐENO, PA IMA MESTA UKIDANJU PRESUDE PRVOSTEPENOG SUDA.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda okrivljeni je oglašen krivim da je izvršio krivično delo ometanje ovlašćenog službenog lica u obavljanju poslova bezbednosti ili održavanje javnog reda i mira iz čl. 23. st. 1. Zakona o javnom redu i miru.

Okrivljeni je uz žalbu priložio rešenje Opštinskog organa za prekršaje u Užicu Up ... kojom je oglašen odgovornim što je istog dana narušavao javni red i mir, pa je izvršio prekršaj iz čl. 12. st. 1. Zakona o javnom redu i miru, kažnjen novčanom kaznom.

Međutim, iz prvostepene presude proizilazi da sud u toku dokaznog postupka nije utvrđivao postojanje ranije vođenog prekršajnog postupka protiv njega, te je samim tim činjenično stanje nepotpuno utvrđeno. S obzirom

da sud nije utvrdio postojanje pravosnažnog rešenja sudije za prekršaje, ne može se ispitati osnovanost navoda iz žalbe da se u konkretnom slučaju radi o povredi načela presuđene stvari, odnosno povredu čl. 4. Protokola 7. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda na koju se okrivljeni poziva ili eventualno uračunavanja ranije kazne shodno čl. 63. KZ.

Stoga je neophodno da se pribave spisi predmeta Opštinskog organa za prekršaje, izvrši uvid u iste i oceni da li je pobijanom presudom povređeno načelo zabrane dvostrukog kažnjavanja ili treba primeniti odredbu čl. 63. KZ.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 1567/10 od 17. juna 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 3335/11 od 29. avgusta 2011.)

KRIVIČNO DELO SPREČAVANJE SLUŽBENOG LICA U VRŠENJU SLUŽBENE RADNJE – čl. 322. st. 2. U VEZI SA st. 1. KZ

SUDSKI IZVRŠITELJ OSNOVNOG SUDA IMA SVOJSTVO SLUŽBENOG LICA, PA JE PASIVAN SUBJEKAT KRIVIČNOG DELA SPREČAVANJE SLUŽBENOG LICA U VRŠENJU SLUŽBENE RADNJE – čl. 322 st. 2. U VEZI SA st. 1. KZ.

Iz obrazloženja:

Neosnovana je žalba okrivljenog izjavljena protiv presude prvostepenog suda kojom je okrivljeni oglašen krivim zbog krivičnog dela iz čl. 322. st. 2. u vezi sa st.1 KZ a posebno da sudski izvršitelj nema svojstvo službenog lica – dostavljača.

Ovo sa razlogom što je članom 10. Zakona o izvršnom postupku predviđeno da se u vezi sa dostavljanjem u izvršnom postupku shodno primenjuju odredbe ZPP, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

Odredbom čl. 127. ZPP je predviđeno da se pismena dostavljaju po pravilu preko pošte, a mogu se dostavljati i preko određenog lica zaposlenog u sudu, a u čl. 36. je predviđeno da će se presuda i rešenje, protiv koga je dozvoljena posebna žalba, dostaviti lično stranci.

To znači, u konkretnom slučaju oštećeni kao sudski izvršitelj – radnik suda je mogao rešenje o izvršenju lično da uruči okrivljenom što je i pokušao, ali je bio sprečen od strane okrivljenog na način kako je to navedeno u izreci. Dostavljanje je trebalo izvršiti lično njemu, a ne samo njegovom punomoćniku, kako se to neosnovano ističe u žalbi, a osim toga u spisima nema dokaza da je okrivljeni ovlastio određeno lice kao svog punomoćnika da može u njegovu ime i da prima sudska pismena.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 25/11 od 13. aprila 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 2925/11 od 19. septembra 2011.)

PRITVOR NAKON IZRICANJA NEPRAVOSNAŽNE PRESUDE – čl. 358. st. 5. i 6. ZKP

AKO SE OKRIVLJENI NALAZI U PRITVORU, TADA IZRICANJEM NEPRAVOSNAŽNE PRESUDE MU SE PRITVOR PRODUŽAVA, A PRIMENOM čl. 358. st. 5. i 6. ZKP, PA NEMA MESTA PRIMENI ODREDBE čl. 358. st. 3. ZKP.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je, u postupku većanja i glasanja izrekao nepravosnažnu presudu okrivljenom i doneo rešenje o produženju pritvora primenom čl. 358. st. 5. i 6. ZKP.

Žalba branioca okrivljenog izjavljena protiv rešenja o produženju pritvora je neosnovana kojom se ističe da se „ne zna u kom procesnom trenutku je sud odlučio o produženju pritvora, jer je presuda nakon dva dana od izricanja i objavljena” kada je trebalo doneti rešenje o produženju pritvora.

Naime, odredba čl. 358. st. 3. ZKP se ne primenjuje u konkretnom slučaju jer se okrivljeni nalazi u pritvoru, a pomenuta odredba se odnosi na donošenje odluke o određivanju ili ukidanju pritvora, a koja se donosi nakon objavljivanja presude.

(Rešenje Višeg suda u Čačku K 168/10 od 14. septembra 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1721/11 od 26. septembra 2011.)

ODMERAIVANJE KAZNE – čl. 54. KZ

ČINJENICA DA JE OKRIVLJENI IZVRŠIO KRIVIČNO DELO PREVARE IZ čl. 208. st. 4. U VEZI SA st. 1. KZ, NA TAJ NAČIN ŠTO JE ZNAO DA JE SIN OŠTEĆENIH NESTAO NA TERITORIJI KOSOVA, PA JE OD OŠTEĆENIH RODITELJA NAJPRE UZEO 20.000 EVRA DA BI PLATIO ALBANCIMA KOJI ĆE NAVODNO PUSTITI NJIHOVOG SINA JER JE ZAROBLJEN, POTOM IH ODRŽAVAO U ZABLUDI DA ĆE GA DOVESTI ŽIVOG, TE UZIMAO U VIŠE NAVRATA JOŠ UKUPNO 30.000 EVRA ZA NAVODNO PLAĆANJE ČUVARA ZA NJIHOVOG SINA PREDSTAVLJA OTEŽAVAJUĆU OKOLNOST PRILIKOM ODMERAIVANJA KAZNE OKRIVLJENOM.

Iz obrazloženja:

Okrivljeni je, naime ispoljio naročitu upornost i bezobzirnost, koristeći porodičnu tragediju oštećenih za sticanje protivpravne imovinske koristi.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 327/11 od 2. juna 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 2877/11 od 8. avgusta 2011.)

**KRIVIČNO DELO PORESKE UTAJE – čl. 229. st. 3.
U VEZI SA st. 1. KZ**

IZREKA OSUĐUJUĆE PRESUDE ZBOG KRIVIČNOG DELA PORESKE UTAJE IZ čl. 229. st. 3. KZ, A ZA RADNJE IZVRŠENJA OKRIVLJENOG U TRAJANJU OD VIŠE GODINA, MORA DA SADRŽI RAZDVOJENE VRSTE POREZA KOJI NISU PLAĆENI, A ZA SVAKU FISKALNU GODINU.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je okrivljenog oglasio krivim zbog krivičnog dela poreske utaje iz čl. 229. st. 3. u vezi st. 1. KZ jer je u vremenskom periodu u trajanju od oko 4 godine, radnjama opisanim u izreci presude izbegao da obračuna, prijavi i plati porez na dodatu vrednost, porez na prihod od samostalne delatnosti i porez na dohodak građana u ukupnom iznosu od 8.120.759,94 dinara.

U obrazloženju presude se ne daju razlozi zbog čega prvostepeni sud zaključuje da se radi o ovom krivičnom delu, pri čemu je očigledno da prethodno navedena novčana suma je dobijena sabiranjem iznosa za koje je okrivljeni izbegao da obračuna, prijavi i plati navedene poreze nastalih kroz više radnji izvršenja i to u periodu više od 4 fiskalne godine.

Okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje pomenutog kvalifikovanog oblika krivičnog dela, a pojedinačno gledano utajeni iznosi za svaku fiskalnu godinu su daleko manji od ukupnog iznosa nastalog sabiranjem iznosa za svaku fiskalnu godinu, o čemu nisu dati razlozi u prvostepenoj presudi.

Nerazumljivost presude se ogleda i u tome što iznosi neuplaćenih poreza nisu razdvojeni za svaku fiskalnu godinu pojedinačno, pa se pravilnost pobijane presude za sada ne može ispitati u pogledu činjeničnih i pravnih zaključaka prvostepenog suda kao ni pravilnost primene Krivičnog zakona.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 1313/10 od 14. juna 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 2924/11 od 29. jula 2011.)

**GLAVNI PRETRES U SKRAĆENOM POSTUPKU –
čl. 445. st. 3. ZKP**

U SKRAĆENOM KRIVIČNOM POSTUPKU PRETRES SE MOŽE ODRŽATI IAKO NIJE PRISUTAN OKRIVLJENI SAMO AKO a) JE POZIV OKRIVLJENI UREDNO PRIMIO ILI b) POZIV SE NIJE MOGAO URUČITI ZBOG NEPRIJAVLJIVANJA PROMENE ADRESE, A NE AKO SE OKRIVLJENOM NIJE MOGAO URUČITI POZIV NA POZNATOJ ADRESI.

Iz obrazloženja:

Povodom žalbe branioca okrivljenog, a po službenoj dužnosti, ukinuta je presuda prvostepenog suda, jer je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz čl. 368. st. 2. u vezi čl. 445. st. 3. ZKP a što je bilo bitno od uticaja na donošenje zakonite odluke.

Iz spisa proizilazi da se poziv okrivljenom za glavni pretres nije mogao uručiti, jer se ne nalazi na prijavljenoj adresi, a iz izveštaja Policijske uprave proizilazi da je označena adresa stanovanja okrivljenog tačna, ali se u objektu trenutno ne nalazi.

Na glavnom pretresu prvostepeni sud je pročitao odbranu okrivljenog datu u prethodnoj fazi postupka.

Dakle, iz spisa proizilazi da okrivljenom nije uručen poziv za glavni pretres niti optužni predlog, pa okrivljeni nema saznanje za vođenje krivičnog postupka, nema podataka da je okrivljeni promenio adresu stanovanja i da novu adresu nije prijavio, već mu poziv nije uručen na njegovu poznatu adresu.

Osnovna pretpostavka za suđenje u odsustvu okrivljenog je uredna dostava poziva ili nemogućnost uručjenja poziva zbog neprijavlivanja promene adrese, čega u konkretnom slučaju nije bilo.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 1618/10 od 9. juna 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu KŽ 3361/11 od 9. septembra 2011.)

**KRIVIČNO DELO OMETANJE OVLAŠĆENOG SLUŽBENOG LICA
U OBAVLJANJU POSLOVA BEZBEDNOSTI ILI ODRŽAVANJU
JAVNOG REDA I MIRA – čl. 23. st. 1.
ZAKONA O JAVNOM REDU I MIRU**

AKO PRVOSTEPENI SUD, NA OSNOVU IZVEDENIH DOKAZA NA GLAVNOM PRETRESU ZAKLJUČI OCENOM DOKAZA, DA RADNJE OKRIVLJENOG PREDSTAVLJENE U OPTUŽNOM AKTU JESU RADNJE UČINJENOG PREKRŠAJA A NE RADNJE IZVRŠENJA KRIVIČNOG DELA, ONDA NEMA USLOVA ZA DONOŠENJE PRESUDE KOJOM SE OKRIVLJENI OSLOBAĐA OD OPTUŽBE PRIMENOM čl. 355. t. 2. ZKP DA JE IZVRŠIO KRIVIČNO DELO IZ čl. 23. st. 1. ZAKONA O JAVNOM REDU I MIRU.

Iz obrazloženja:

Osnovan je žalbeni navod tužioca da je za sada nejasno zašto ono što optužbom jeste činjenično opisano (najpre je odbio da postupi po naređenju policijskih službenika koji su ga, vršeći patrolnu delatnost, zaustavili podizanjem

ruke u cilju kontrole motocikla jer je pravio buku, a potom skrenuo u jednosmernu ulicu u nedozvoljenom smeru, oglušio se o naređenja oštećenih da zaustavi motocikl, okrenuo motocikl ispred službenog vozila policije i nastavio kretanje gradskim ulicama, okrećući se unazad, oglušivši se u više navrata o glasno izdata naređenja da zaustavi motor, nastavljajući kretanje gradskim ulicama sve dok ga oštećeni nisu sustigli službenim vozilom i zaustavili ga u saobraćaju) jeste saobraćajni prekršaj, ali ne i drugi način ometanja ovlašćenih službenih lica u obavljanju poslova bezbednosti ili eventualno održavanje javnog reda i mira.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 1086/10 od 25. maja 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 3341/11 od 15. septembra 2011.)

Priredio
Dragan Kalaba,
zamenik višeg javnog tužioca u Čačku

МИРЈАНА ЈОВАНОВИЋ
(1935–2011)

Одштампан је и тај број (први, после последњег). Недостаје један потпис. Први пут после јануара 1973. године, јунски садржај *Гласника* АКВ (2011) у штампарију није испратила Мирјана Јовановић. Једна епоха је завршена.

Долази ми у мисли бизарна (или можда није?) реченица Марка Твена: *весџи о смрџи биле су ѿнешџио ѿреџеране...*

Шта је мислио том реченицом?

Толико трајања, снаге, инспирације и припадања било је у том распореду: *Гласник* и Мирјана Јовановић. Нешто опстаје, упркос околностима.

Аутори су долазили, одлазили, текстови су се низали, и стизали у словну радионицу Мирјане Јовановић, и као лектора, и коректора, и техничког уредника. Данима и ноћима, годинама и деценијама укрштала је слова, мењала им места, одређивала фонт, графички обликовала, устрептало ишчекивала и додиривала први примерак едиција, зборника, сабраних дела..., и била испуњена свечаношћу без својстава: *рођењем књиџе*.

Мирјана Јовановић радила је у дубокој тишини 37 година, са пет главних уредника *Гласника* Адвокатске коморе Војводине (у њиховим мандатима) и са њима је потписивала један од најстаријих правних часописа у Југоисточној Европи, који за 84 године постојања није променио графички изглед своје насловне стране... И сваки пут када би дух новог затражио промоцију, Мирјана је истрајавала на овој скоро невероватној традицији, говорећи да „све што је велико стоји упркос нечему”. Остале су фиоке сећања, фусноте порука, реке речи, океан проживљеног...

Свет је тако организован да само неки људи и нека дела изађу на позорницу. За Мирјану Јовановић флешеви пригодних почести су изостали. Али, са посвећенима је тако. Оно што није изговорено, казује више.

Уметност је *џиџање*, није *одџвор*.

Мирослав Здјелар

ИЗ БИОГРАФИЈЕ МИРЈАНЕ ЈОВАНОВИЋ

Мирјана Јовановић, рођена Алимпић, рођена је 7. марта 1935. године у Новом Саду, где је завршила гимназију (1954), а потом дипломирала на Групи за историју Филозофског факултета у Новом Саду (1959) – као студент прве генерације студената Филозофског факултета у Новом Саду. По завршетку студија запослила се у Издавачком предузећу Матице српске, у којем је провела цео свој радни и животни век. Обављала је послове коректора, техничког уредника и техничког директора. Са великим смислом и прилежношћу опремила је бројна издања Матице српске – међу којима су *Сабрана дела српских класика*, *Едиција српска књижевности у сиво књижа*, *Правопис српскога језика*, *Јужославенски књижевни лексикон* – која су добила бројна признања за опрему књиге.

Мирјана Јовановић била је вишедеценијски сарадник Галерије Матице српске и Адвокатске коморе Војводине, а као истакнути културни посленик добила је место у *Енциклопедији Новога Сада*, свеска 10, Нови Сад, 1998.

Преминула је у Новом Саду 31.12. 2011. године.

SA SEDNICE UPRAVNOG ODBORA
održane 27. 01. 2012. godine

1. BJELOBABA ALEKSANDAR (JMBG:1101986840200), diplomirani pravnik, rođen 11. 01. 1986. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Njegoševa 28.

2. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika BJELOBABA ALEKSANDAR, advokatski pripravnik kod Kovačević Boška, advokata u Novom Sadu, sa danom 26. 01. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

3. ČAVLIN MIHAJLO (JMBG:3103978810106), diplomirani pravnik, rođen 31. 03. 1978. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Sonje Marinković 21.

4. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika ČAVLIN MIHAJLO, advokatski pripravnik kod Keserić Siniše, advokata u Novom Sadu, sa danom 26. 01. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

5. JAKŠIĆ IVA (JMBG:2101984805010), diplomirani pravnik, rođena 21. 01. 1984. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Maksima Gorkog 26.

6. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika JAKŠIĆ IVA, advokatski pripravnik kod Marinković Rajka, advokata u Novom Sadu, sa danom 26. 01. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

7. UDICKI PERICA (JMBG:0806981850046), diplomirani pravnik, rođen 08. 06. 1981. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Melencima, Vladimira Nazora 37.

8. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika UDICKI PERICA, advokatski pripravnik kod Komluški Ninoslava, advokata u Zrenjaninu, sa danom 26. 01. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

9. LAKIĆEVIĆ ŠILI JELENA (JMBG:1402968805031), diplomirani pravnik, rođena 14. 02. 1968. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Ignjata Pavlasa 2-4.

10. KOMAROMI ANA (JMBG:1007981777024), diplomirani pravnik, rođena 10. 07. 1981. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Maksima Gorkog 44/III.

11. VUJIČIĆ MARIĆ VERA (JMBG:2706962805016), diplomirani pravnik, rođena 27. 06. 1962. godine UPISUJE SE 07. 02. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Vojvodanska 3.

12. DRAGIĆ SANJA (JMBG:1206984805064), diplomirani pravnik, rođena 12. 06. 1984. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Sremska 4/2.

13. MANDIĆ BORIS (JMBG:0106979830028), diplomirani pravnik, rođen 01. 06. 1979. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Maksima Gorkog 16/III, stan 10.

14. BELJANSKI SLOBODAN (JMBG:3105978810044), diplomirani pravnik, rođen 31. 05. 1978. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Maksima Gorkog 6.

15. ZELENOVIĆ ALEKSA (JMBG:2105985800085), diplomirani pravnik, rođen 21. 05. 1985. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Trg Ferenc Fehera 8.

16. ČEGAR MILOŠ (JMBG:0807981800304), diplomirani pravnik, rođen 08. 07. 1981. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Bačkoj Palanci, Blok Partizan 13/7.

17. AUTIŠER DARKO (JMBG:1805982710245), diplomirani pravnik, rođen 18. 05. 1982. godine UPISUJE SE 27. 01. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Pančevu, Vojvode Radomira Putnika 17.

18. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu SKENDŽIĆ SLOBODAN, rođen 26. 09. 1976. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Miković Đorđa, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

19. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu RISTIĆ BOJAN, rođen 27. 08. 1981. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Guzina Milorada, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

20. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu STOJŠIN MILOŠ, rođen 09. 06. 1987. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Đurđević Igora, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

21. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu FAIN ALEKSANDAR, rođen 28. 06. 1978. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Konstantinović Danice, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

22. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu HORVAT PETAR, rođen 06. 07. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Kačar Srete, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

23. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu PEKOVIĆ JOVANA, rođena 28. 06. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Marović Željka, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

24. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu DOMAZET ANA, rođena 11. 08. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Veg dr Enike, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

25. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KARADŽIĆ GORAN, rođen 16. 05. 1984. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Kristijan Jožefa, advokata u Temerinu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

26. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu PEJOVIĆ DEJAN, rođen 13. 03. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Sekulić Snežane, advokata u Bečeju, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

27. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu PERUŠKOVIĆ ROBERTO, rođen 19. 10. 1977. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Mandić Nedeljka, advokata u Vrbasu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

28. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu KENJEREŠ ANET, rođena 23. 03. 1989. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Rvović Rade, advokata u Subotici, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

29. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu VORKAPIĆ LJUBICA, rođena 18. 11. 1983. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Milić Strahinje, advokata u Somboru, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

30. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu OSTOJIN JOVANA, rođena 18. 12. 1987. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Ostojin Jovice, advokata u Zrenjaninu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

31. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu NAĐALIN MILICA, rođena 02. 07. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Nađalin Olivere, advokata u Vojvoda Stepi, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

32. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu DORIĆ MILINA, rođena 31. 07. 1988. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Dorić Žarka, advokata u Novom Sadu, dana 27. 01. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

33. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine ČOBANOV RUŽICA, advokat u Novom Sadu sa danom 31. 01. 2012. godine, zbog penzionisanja.

– Imenovana zadržava članstvo u Posmrtnom fondu AK Vojvodine i nakon brisanja.

– Čobanov Janjoš Ivana, advokat u Novom Sadu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Čobanov Ružice.

34. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine LAPADAT LIVIJUS, advokat u Zrenjaninu sa danom 31. 01. 2012. godine, na lični zahtev.

– Imenovani zadržava članstvo u Posmrtnom fondu AK Vojvodine i nakon brisanja.

– Tapalaga Todor, advokat u Zrenjaninu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Lapadat Livijusa.

35. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine MILOŠEV DURAKOVIĆ RUŽICA, advokat u Zrenjaninu sa danom 08. 01. 2012. godine, zbog zasnivanja radnog odnosa.

– Žviždak Ivan, advokat u Zrenjaninu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Milošev Duraković Ružice.

36. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine ZLATANOV JULIJANA, advokat u Vršcu sa danom 31. 01. 2012. godine, zbog zasnivanja radnog odnosa.

– Guteša Lazar, advokat u Vršcu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Zlatanov Julijane.

37. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine ČAVLOVIĆ NIKOLA, advokat u Sremskoj Mitrovici sa danom 25. 12. 2011. godine, usled smrti.

– Svilokos Vladislava, advokat u Sremskoj Mitrovici, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Čavlović Nikole.

38. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine STEPIC NIKOLA, advokat u Novom Sadu sa danom 31. 01. 2012. godine, na lični zahtev.

– Imenovani zadržava članstvo u Posmrtnom fondu AK Vojvodine i nakon brisanja.

– Aleksić Gordana, advokat u Novom Sadu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Stepić Nikole.

39. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine CVEJIN MILOŠ, advokat u Novom Sadu sa danom 19. 01. 2012. godine, usled smrti.

– Vučković Žarko, advokat u Novom Sadu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Cvejnin Miloša.

40. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine PETROVIĆ MARKO, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod Galić Vladimira, advokata u Novom Sadu, sa danom 31. 12. 2011. godine.

41. UZIMA SE NA ZNANJE da IVKOVIĆ DUŠANU, advokatu u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog bolesti, počev od 04. 01. 2012. godine.

– Pavlović Slavica, advokat u Novom Sadu, određuje se za privremenog zamenika.

42. UZIMA SE NA ZNANJE da MILIDRAGOVIĆ BILJANI, advokatu u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog bolesti, počev od 23. 01. 2012. godine.

– Kitanović Bašić Branislava, advokat u Novom Sadu, određuje se za privremenog zamenika.

43. UZIMA SE NA ZNANJE da PRIJIĆ MARIJI, advokatu u Zrenjaninu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog stručnog usavršavanja u inostranstvu, od 01. 03. do 31. 07. 2012. godine.

– Asani Hava, advokat u Zrenjaninu, određuje se za privremenog zamenika.

44. UZIMA SE NA ZNANJE da će LALIĆ MRAZEK MILICA, advokat u Novom Sadu, nastaviti sa radom dana 01. 02. 2012. godine, nakon što joj je privremeno bilo prestalo pravo na bavljenje advokaturom.

– Beljanski Vladimir, advokat u Novom Sadu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

45. UZIMA SE NA ZNANJE da je STANIĆ FILIPOVIĆ JELENA, advokat u Zrenjaninu, nastavila sa radom dana 17. 01. 2012. godine, nakon što joj je privremeno bilo prestalo pravo na bavljenje advokaturom.

– Stanić Branislav, advokat u Zrenjaninu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

46. UZIMA SE NA ZNANJE da je Milojević Ivana, advokatski pripravnik u Zrenjaninu promenila prezime, koje sada glasi Đulinac.

47. UZIMA SE NA ZNANJE da je DIVLJAK SANJA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, prekinula advokatsko-pripravničku vežbu kod Marović Željka, advokata u Novom Sadu dana 29. 12. 2011. godine, te da istu nastavlja kod Čolević Mire, advokata u Novom Sadu dana 30. 12. 2011. godine.

48. UZIMA SE NA ZNANJE da je NEDIĆ DRAGAN, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Valentina Vodnika 23, lokal 2, počev od 04. 01. 2012. godine.

49. UZIMA SE NA ZNANJE da je KLJAJIĆ GORAN, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Maksima Gorkog 26, počev od 10. 01. 2012. godine.

50. UZIMA SE NA ZNANJE da je ZUBIĆ JUG, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Maksima Gorkog 2, počev od 09. 01. 2012. godine.

51. UZIMA SE NA ZNANJE da je VULETIĆ JELENA, advokat u Novom Sadu, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Bulevar oslobođenja 76a, III sprat, počev od 25. 01. 2012. godine.

Upravni odbor

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Издази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 16. фебруара 2012. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2012.